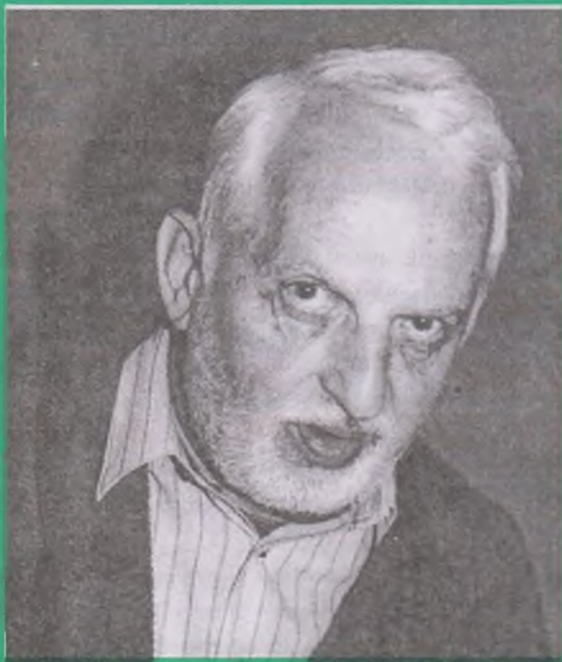

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 20 (466), serie nouă. Miercuri, 24 mai, 2000. Preț: 4.000 lei

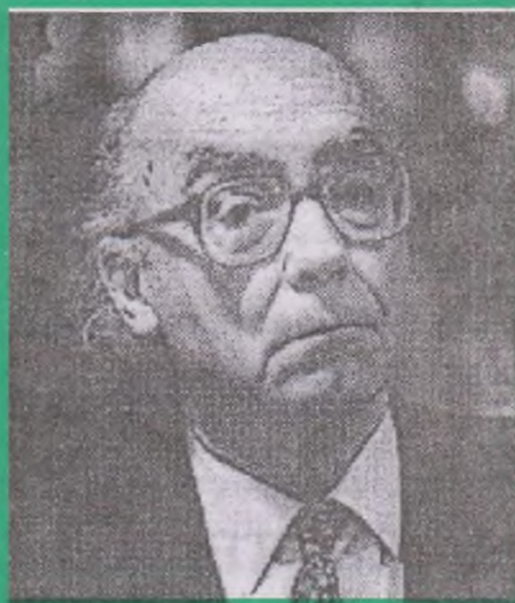

S. DAMIAN

Cum își construiește Ion Cristoiu inepțiile? El inventează legătura cu Securitatea și apoi, adaugă, ca să lovească năprasnic, și bănuiala că am lucrat și pentru statul german. Își imaginează năstrușnicul – și fără scrupule! – ziarist că am fost recrutat din universitate de rețele străine, că am trecut de la cărți printr-o școală de instructaj special pentru a învăța arta spionajului?

J. SARAMAGO

Ce sunt cuvintele? Câteodată spunem că sunetul este mult mai bogat, mult mai dens, mult mai substanțial decât cuvintele, căci acestea, de multe ori, nu servesc decât pentru a ascunde, a masca, escamota, ceea ce e puțin cam straniu deoarece un cuvânt care este întrebuițat pentru a învăța poate să ascundă ceea ce aparent învață și nu știi.

DOMINIQUE STANTCHEV-LANGLOIS

Colega lui Kate îi făcu cu ochiul. Atmosfera se însenină. Lucru destul de neobișnuit, căci oamenii ăștia celebri și bogați erau mai curând snobi și sfidători în mai toate ocaziile. Și Kate se gândea nu numai la cei doi bărbați, ci și la tânăra care îi ajuta, fata unui renumit pictor francez, a cărei avere de invidiat se datora în întregime comercializării pânzelor tatălui său.

REANIMAREA CULTURNICILOR

O dată în viață puținătatea bugetului național - acest bebeluș entropic miniatural, disputat preț de o jumătate de an și servit pe masa bugetarilor în cealaltă jumătate - s-a dovedit salutară. Multe universități s-au văzut în imposibilitatea de a aplica „Hotărârea Guvernului României privind evaluarea performanțelor profesionale individuale ale personalului didactic din învățământul superior“ din 1 aprilie 2000. * Păcăleala îi vizează pe **creatorii de cultură**, autorii de cărți originale ai generației contemporane, net dezavantajați în favoarea **turiștilor și activiștilor culturali** (cum li se spunea odată, „culturnici“). Pentru „cărți, monografii, tratate publicate în edituri recunoscute“, ei primesc până la maximum 5 puncte dintr-un total de 100. Restul se acordă pentru : compilații, culegeri, companioane, rapoarte, contracte, referate, invitații, membri (deși salariul se plătește individual) în tot ceea ce se poate (academii, societăți, comisii, colective, comitete, echipe, consilii, cercuri), organizări de cercuri, manifestări, sesiuni, mese rotunde etc. * Cum nici un savant român nu va visa vreodată să rivalizeze cu Elena Ceaușescu în materie de „coleji“, membri, comitete și comiții ori „opere“ colective, această metodologie antiintelectuală și anticulturală (contra creației culturale contemporane, de parcă intelectualii români ar trebui să fie doar rentieri ai tradiției, în vreme ce restul lumii merge mai departe) pare inspirată de șeful ei de cabinet. Dacă ar mai trăi, Elena Ceaușescu ar primi cel mai mare salariu de profesor universitar, în vreme ce eminentul Nenițescu ar fi încă o dată dat afară, pentru că i-a refuzat analfabetei titlul de „doctor“... * Este, într-adevăr, necesar ca actualul sistem de retribuție în funcție de vechime și cu gradații de merit acordate unor persoane inapte să fie schimbat, dar nu printr-un plonjeu în abis...

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Cu sprijinul Fundației Soros pentru

o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Simona Galatchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată: FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:
http://bic.romlit.ro/email_luceafarul@bic.romlit.ro

DRACULA'S TRANSILVANIAN FOOD

de HORIA GÂRBEA

Dracula e un personaj creat artificial, un mit modern. Mitul există. El a fost și este exploatat turistic. Proști am fi dacă n-am face-o. Considerăm că facem prea puțin pentru ca mitul lui Dracula să renteze România.

Cei ce au fost la Londra au văzut că stația de metrou Backer Street este decorată cu figura lui Sherlock Holmes. Există și "casa lui Sherlock Holmes", făcută muzeu. Deși acest personaj n-a existat niciodată. Evident, cei care o vizitează știu bine că detectivul e doar un personaj literar.

Am fost surprins să văd, în Backer Street, niște oameni-afiș, îmbrăcați în straiele atribuite de Conan Doyle lui Sherlock Holmes mergând pe trotuar spre a atrage clienții. Cel mai nostim fapt era că doi dintre ei erau... negri.

La noi chestiunea este puțin delicată pentru că numele Dracula se suprapune cu a unui domnitor valah din secolul al XV-lea: Vlad al II-lea, zis "Țepeș". Dar la câți domnitori am avut noi în istorie ne-am putea permite mai multe legende atractive din punct de vedere turistic și ar fi cazul să lăsăm sensibilitățile naționaliste la o parte.

Unii luptă "împotriva mitului fals al lui Dracula". Dar orice mit e bun. Ce-ar fi dacă englezii ar lupta din răspuțeri împotriva ideii, acreditate de piesele lui Shakespeare, și probabil conforme cu realitatea, că regii lor erau ticăloși, asasini?

O cultură "Dracula" nu există. Mitul și exploatarea lui modernă sunt fenomene izolate. O "cultură" presupune altceva. Comparat cu o "cultură McDonald - Coca-Cola", Dracula este un biet personaj de un pitoresc provincial. Ideea este însă genială: un lanț de fast-food "Dracula" cu produse specifice, pe tot întinsul țării, apoi extins și în străinătate ar fi ceva extraordinar ca rentabilitate și ca mijloc de propagandă. Cum nu există capitală europeană fără o "Pizzerie napoletană" (ținută de regulă de patroni turci), așa să nu existe oraș în Vest fără "Dracula's Transilvanian Food". Eu aș începe chiar mâine această afacere. Dar n-am capital.

acolade

RETRAGEREA FĂRĂ TORȚE (III)

de MARIUS TUPAN

Poate... Dar uneori nu se mai poate. Stimați mai ieri, din motive ce se dezleagă în timp și care nu le fac onoare, unii condeieri vorbesc de apolitism și autonomie literară, în schimb, slujesc din umbră anumite partide, fac, mascat, propaganda unor lideri politici, doar aceștia, cândva, le-au asigurat ranguri și stipendii, le-au oferit apartamente și i-au inclus în călătoriile peste hotare, altfel spus, i-au făcut dependenți de ei, cumpărându-i cu ușurință. Ironizați și îndepărtați din vecinătatea uniunilor de creație - de fapt, s-au autoeliminat! - se trădează tot mai iritați și mai vindicativi, afirmând, iresponsabil, că o dată cu o cauză personală s-a prăbușit și un sistem de valori. Nu silă, ci milă-ți stârnește un asemenea condeier, urcat vertiginos pe scările sociale, care afirmă, nonșalant, că anii noștri de libertate nu au mai produs modele culturale - oare ce lecturi a mai avut între timp? - de vreme ce întâlnim o perioadă de demolări a fostelor glorii.

Ca și cum noi n-am ști cum s-au înălțat unele și-au fost minimalizate altele! Iar clasicii literaturii române nu mai au nevoie de reevaluări și reasezări istorii! Dar dacă defilezi în respirația lui Dinu Săraru, cel mai ridicol personaj (a depășit deja condiția persoanei!) vremurilor noastre, și accepți de acesta premii onctuoase, alimentate banii smulși de la o bancă în agonie, sigur că orice autor de bun-simț se treabă: ce interese servești și până unde poate merge impostura? Într-o evidentă criză de identitate, destui indivizi, care ar trebui să dobândească înțelepciunea senectuții, continuă să sporească și întrețină conflicte arbitrare, să ignore noul tablou de valori și, cel mai rău, întârzie să-și reconsidere poziția, acuzând din ce în ce mai precară. Confuziile, care se vorbește atât de insistent, și întreținute cu bună știință, ca au compromis să supraviețuiască încă, orice condiții. Asanarea promisă așteptată e încă departe.

LECTURI DE PORTĂRESE

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Emil Cioran spunea cândva că are obiceiul să citească „precum portărele”, identificându-se cu personaje ale cărții, luând - interior - poziții, atitudini într-o problemă sau alta, dintre cele pe care le tratează sau la care se referă textul, găsindu-și, în lecturile sale, adversari sau susținători. Referirile sale la cărți, fie cele privind **Epistolele Sfântului Pavel** sau opere moderne, confirmă, într-adevăr, faptul că autorul româno-francez citea adeseori, după propria sa expresie, ca o portăreasă. Ne putem imagina cum se va fi simțit Cioran în Franța, într-o literatură a cărei imagine poate fi sintetizată în două cuvinte, după Jean d'Ormesson: „plăcere și stil”. Emil Cioran oferă, indiscutabil, prin operele sale, o aleasă plăcere literară și dovedește capacitatea de a stă-

în chip remarcabil un anumit stil, pe care am putea să îl numim nietzschean. El a făcut, deci, un important cadou culturii franceze - din păcate s-ar putea presupune că nu a avut tot atâtea motive de bucurie, existând în sânul acestei culturi. De altfel, el se exprimă continuu critic la adresa civilizației franceze, având însă frumoase cuvinte de apreciere pentru cea germană. Poate fi aici o dispoziție a personalității sale, sau reflexul târziu și de data aceasta inocent - al opțiunilor politice de tinerete.

consolideze maniera lecturii de portăreasă. Problema care se ivește ia, însă, un caracter oarecum neconvenabil, căci este vorba de o lectură primitiv pasională într-o creație care, prin multe voci, încearcă să constituie o estetică a neplăcerii și, întrucâtva, a anti-stilului, sau măcar a condiției zero-stilistice. Există, desigur, estetici ale urâtului sau ale eșecului. Unde se plasează în acest spațiu creativ de alternanță, fenomenul românesc?

În ultimă instanță, plăcerea, dar mai ales stilul, focalizează efortul intelectual uman. „Frumosul ca senzație fizică” spune Jorge Luis Borges și are dreptate concepând (și simțind) lucrurile așa. Atâta vreme cât lucrăm cu senzații fizice - sau, măcar, ne mișcăm într-o lume de intuiții libere și pure - reacționăm la ambianță prin organele noastre senzoriale sau perceptive, așa cum sunt acestea, prin însăși natura noastră. Cum putem presupune că resimte plăcerea și recunoaște stilul un personaj care abordează arta din unghiul unui Jean d'Ormesson? Desigur, el o face educându-și în mod extrem de exact capacitatea de a percepe. Ce face însă portăreasa lui Cioran? Ea se așază toată, cu tot corpul și sufletul său, în postura de receptor al narațiunii prin care se nutrește, din care trăiește cel puțin acum.

De ce percepția lumii în cultura noastră tinde să fie tot mai mult una de portăreasă? Pentru că,

— pe terenul circumstanțelor —

în mod evident, scriitorul (inclusiv prin opera sa) este văzut ca un fac-totum. Personalitatea renescentistă este integrativă, dar în fiecare dintre creațiile sale aceasta se manifestă focal. În România, scriitorului i se cere să fie scriitor, politician, filosof, om de afaceri, erudit. Apăsător de toate aceste obligații, el ratează în primul rând condiția sa de scriitor. Nu ar fi imposibil ca autorul de literatură să se exercite eficient și competent în orice alt domeniu, dar lui i se cere ca pe fiecare dintre terenurile în care, eventual, se manifestă să satisfacă pretențiile tuturor celorlalte disponibilități ale sale. În plus, lectura care se face clasicele noastre nu este mai puțin una de tipul portăreasă. Caragiale nu este judecat în primul rând pentru stilul său auster, exploziv totuși, inventiv, incompatibil cu ondulațiile îndoielii, ci pentru portretele pe care el le face semenilor săi. Eminescu, la rândul său, este văzut ca un adversar sau ca un suportor. Poetul inovator, al cărui rol de a schimba o lume a artei este acum aproape invizibil tocmai pentru că în limba română el a inovat aproape totul, este - pe acest fond - încă o dată uitat. Cu atât mai mult, textele aparținând literaturii actuale sunt abordate într-un mod pe care am putea să-l definim ca anti-d'Ormesson.

Cine este însă portăreasa? Este personajul cunoscut de toată lumea - cel care toarnă denunțuri în urechea polițistului de stradă, sursa primară a datelor pentru șefii serviciilor de personal. Nu înțeleg de ce să se fi declarat Cioran solidar cu un astfel de model cultural - probabil că numai din teribilism.

minimax

FASCINAȚIA PUTREGAIULUI ȘI ALTE PERLE (I)

de ȘERBAN LANESCU

Dintre feluritele reacții provocate în mass-media de scandalul numit, nu cu exces de originalitate, „*filiera franceză*”, reacții care se relungesc și reverberează în troncaneala bravilor ompatrioți, două cu deosebire păruți-mi-s-au ascinate, trădând o inteligență... costelivă, parcă pre a-l confirma pe papa Marx în zicerea-i cum că dacă ești oaie vei fi tuns, așa cum îi și prierste e minune escrocheriei ridicate la rang de politică subtilă.

Fascinant, o dată, interviul pus la cale, pare, de A.Costea, prompt mijlocit de **ProTV** prin cuplul format din L.Mândruță, iremediabil june, și ghiujul îmbătrânit în rele S.Brucan. „*Cine ești dumneata, domnule Adrian Costea?*” Plasat sub acest titlu, tocmai pentru că nu răspunde întrebării, sau răspunde pieziș, chiar dacă o fi fost sperat de **ProTV** ca o spectaculoasă lovitură mediatică, interviul este, în primul rând, profund imoral, semănător întrucâtva cu publicitatea ce i-au făcut-o **Tele7abc** și **Antena 1** „seismologului” Sergil Hâncu. Or, că L.Mândruță a acceptat să intre în jocul partenerului de dialog lăsându-l să picteze autoportretul cum vrea mușchii lui, fără a rog, încă se mai poate înțelege, explicația constând în frăgezimea juvenilă a reporterului. Ba chiar, dacă n-ar fi fost introducerea cu afacerea reyfus și intervențiile brucane, se putea presu-

pune că personajul a fost lăsat cu bună știință să se defuleze mizându-se pe fenomenul păsării care întotdeauna pre limba ei pierde. (Aducându-l în seara următoare pe Vadim, F. Călinescu a știut ce face...) S-ar fi explicat astfel lipsa întrebărilor incomode, ca, bunăoară, aceea referitoare la situația economico-financiară a personajului până când l-a fermecat pe Ion Ilici Iliescu la Paris, sau cum de și-a lăsat baltă afacerile ca să se plimbe un an de zile (cu un comando de 13 oameni) făcând poze ș.a.m.d. Dar n-a fost așa căci, trecând peste recunoașterea calității artistice excepționale a albumului, interviul, prin cele două intervenții ale ghiujului, a încercat vădit prostirea pe față a telespectatorului. A-l face pe A.Costea patriot, care s-a sacrificat de dragul României, a fost prea mult. Mult prea mult. „*Mai po' să ști maică, i-o fi fost dor de țară!*”, comenta a doua zi o gospodină în Piața Amzei, însă orice om cu mintea-ncreagă n-avea cum să nu sesizeze scandalul. Adică scandalul suplimentar în interiorul scandalului de fond al escrocheriei, scandalul provocat de S.Brucan, prin aprecierea din finalul interviului, căutând a-l recupera moral pe A.Costea. Iar dacă s-o mai și confirma că E.Mihăescu adevăr grăit-a când spumega la telefon în *show-ul* caracalezului (de vis bălăcăreala E.Mihăescu vs I.Boda!), dacă într-adevăr deci, A.Costea și S. Brucan se cunosc de

multă vreme, atunci tupeul ghiujului va fi fost de-a dreptul stupid și amintind vorba cu șarpele care când i se face de botă iese-n drum.

Și totuși! Altcineva și nu chiar oricine, într-o a doua reacție fascinantă din mass-media, a putut de asemenea, să-i atribuie lui A. Costea eventualitatea nobilelor intenții. „*Dar putem crede că el a fost de bună credință atunci când a încercat să îl ajute pe fostul șef al statului crezând că face astfel ceva bun pentru țara sa. La fel, când l-a creat pe Meleşcanu, Costea credea că face un bine acestei națiuni.*” Atât nu ajungea, însă, urmând scufundarea încă mai adâncă în eroare. „*Ca și în timpul anului electoral 1996, ziarul «Adevărul» preferă să meargă de partea «adevărului» «de ce scris cu ghilimete?» iar nu a simpatiilor necondiționate pentru cei care pretind că apără valorile (de stânga) ale protecției celor mulți, ale egalității și justiției sociale. Iar postul de televiziune Antena 1, despre care s-a spus că este aservit PDSR-ului, a început să difuzeze și opinii pro și contra pe problemele scoase la iveală de scandalul «Filiera franceză», nu numai cele ale unor comentatori favorabili necondiționat lui Iliescu și partidului său.*” Asta se putea citi într-un cotidian de miercuri 17 mai a.c., **PUNCT**. Nu mai târziu decât a doua zi, M.Tucă a „confirmat” (a nu se neglija ghilimetele) cu asupra de măsură independența **Antenei 1** față de PDSR asmuțindu-i pe mereu aceiași I.Cristoiu și R.Filip, care, în strădania de a-l acuza pe președintele E. Constantinescu, au ajuns până la incriminarea justiției franceze. Iar lucrătura din „Adevărul”, deși mai fină, deși mai cu mantinelă, tot într-acolo bate și cu ceva în plus, meritând o discuție aparte.

ronia atentă a tăcerii tale;- Să ne aflăm
 „I oare în pragul tăcerii... Când carnea
 devine sunet, unde este carnea și unde
 este sunetul?“ (A. L. Antunes). „Sau la bărbății
 bătrâni, ale căror valve esențiale s-au închis; o
 tăcere disperată îi mai ține încă, deși soarele
 lor pământean aproape că a apus“ (L. Durell).
 „Tăcură. Împrejur era o liniște apăsătoare. Sub
 linia cerului decolorat treceau stoluri negre de
 păsări într-un zbor leneș;- Da' unde umbli,
 fată?... Veta nu răspunde. Se dezbracă tăcută,
 cuprinsă de o posomorîre mare... Nu se gîndea
 decât la sufletul său pierdut, la iubirea fierbinte
 care-i înecase inima; - Fata lui Roșioară, însă,
 îl făcea să nu știe ce să mai spună. Abia
 schimbau o vorbă, două și tăcerea se așternea
 între ei, apăsătoare. «Uite cum se prosteste
 omul, își spunea, cum îți ia Dumnezeu glasul
 când îți place o muiere»; - Paraschiv ședea la
 masă și-o privea. Bea tăcut, în dușmănie.
 Uitătura lui era verde și rea. Îi fu frică țigăncii,
 dar îi și plăcu“ (E. Barbu). „În Viena, după cât
 se pare, prostituția nu-i în afara legii. Urmă o
 lungă tăcere; Ronda se dădu la o parte de sub
 mine. Aici e legală? mă întrebă ea; vedeam că
 e serioasă - părea înspăimântată“ (J. Irving).
 „Noaptea și zăpada se logodeau într-un joc
 zglobiu. Inginerul tăcea și eu păseam tot în
 tăcere alături de el;- Mă îmbrățișează tandru.
 Tace. Cred că secretul pe care-l purta pe umeri
 a fost destul de greu pentru el; - Noi doi tă-
 ceam. Tăcerile care exprimă o jenă sunt foarte
 iritante. Am impresia că sufletul s-a așezat pe
 un scaun plin de cuie“ (M. Prunk). „Cel puțin
 trebuie să-mi acorzi favoarea... ca pentru un
 moment unirea noastră să fie tacită și pe
 ascuns, ca nici unul dintre servitorii noștri să
 nu observe nimic“ (Apuleius). „Te iubesc în
 tăcere pe străzile acestui oraș... Această mare
 tăcere este umărul tău în care eu intru cu puțin
 înaintea orei somnului... pentru a primi tainele
 mele ca pe niște imense plante de liniște... Te
 iubesc ca pe un lac subteran și misterios... Lo-
 cul cel mai vulnerabil, un singur semn tăcut pe
 care nu l-am arătat nimănui... Lânzezeală, o
 trenă plutind pe balustradă, plante ieșind din
 cristal, tăcute, nostalgice“ (V. Teodorescu).
 „Se opri iar. Tăcu preț de o clipă, răsucind
 scrumiera între degete și având grijă să nu-și
 ridice privirea și să vadă expresia lui Lane“
 (J.D. Salinger). „Dar lipsa de grabă în a-i
 ajunge din urmă pe ceilalți era un fel de mă-
 turisire tacită că nu doreau ca reîntâlnirea lor să
 se soldeze cu un eșec; - În timp ce întrebarea
 plutea în aer, ochii li se întâlneau în tăcere; -
 Acum era aproape de dânsul, chiar lângă dânsul,
 o clipă înfiorată parcă de freamătul a tot ce
 nu fusese spus“ (H. James). „Crezusem totuși
 că poate exista între noi o înțelegere fără
 vorbe, din ochi, din strângerea mâinilor și că
 era imposibil ca tu să nu știi că te iubesc; -
 Apoi tăcură amândoi, Mini fiindcă nu înțelegea
 ce legătură era între amazoane și arderea șan-
 tierului, iar Ioanide fiind absorbit de mari
 reflecții; - O invită pe divanul cel mare din
 odaia cu scrinul negru de mai târziu și, așe-
 zându-se și el alături, după o lungă tăcere, îi
 luă mâna cu degete subțiri și delicate“ (G. Că-
 linescu). „Părea indispusă, mult mai indispusă
 chiar când i-am spus la revedere. Iată-ne, deci,

„LA-NCEPUT A FOST TĂCEREA...“ (IV)

de MIRCEA CONSTANTINESCU

pe amândoi prezenți la această întâlnire... Mai
 erau și alte motive care mă țintuiau în tăcere.
 Am simțit-o pe Martina foindu-se. Tăcuta
 noastră întâlnire ajunsese la ospăț. S-a ridicat
 în picioare, apoi s-a aplecat pentru a-și culege
 o scamă de pe rochie - La început, în toată
 tăcerea care mă împresura, când am văzut
 plicul..., am crezut că javra aia mincinoasă mă
 părăsise deja. Totuși hainele, medicamentele,
 cremele, ceaiul ei special, mirosul ei, femi-
 nitatea ei erau toate încă aici, nu dispăruseră“
 (M. Amis). „Haricleia... tăcea îndârjit sub el, ca
 și când ar fi profanat-o; - Plecase cu doi bucă-
 tari pe care amarnic îi mai batjocori până îi lăsă
 să facă ce voiau cu ea, fără mare zarvă și
 cuvinte, că nu vorbe proaste îi trebuiau, ci
 altceva“ (E. Barbu). „Nu vorbea; tăcea și el,
 vrăjit de tăcerea ei, cum ar fi fost și de
 cuvintele ei... După asta urmă o tăcere, se uită
 unul la altul; și gândurile lor, contopite în
 aceeași spaimă, se îmbrățișau strânse, ca două
 piepturi care se zbat; - Era o liniște deplină;
 ceva suav respira parcă din copaci; ea-și simțea
 inima care începea iar să-i bată, și sângele
 alergându-i prin trup ca un fluviu de lapte.
 Atunci, departe de tot... auzi pe celelalte co-
 line... o voce târăgănată, și Emma o asculta, tă-
 cută; - Și se uită unul la altul, tăcuți, aproape
 înmărmuriți că se văd, atât erau de departe
 unul de celălalt în conștiința lor; - Simțeau ia-
 răși în inima lor duioșia primelor zile de dra-
 goste, plină și tăcută, ca apele râului; - Stăteau
 în fundul ei (al bărcii, n. mea, M.C.), ascunși
 în întuneric, tăcuți. Vâslele pătrate răsuna-
 sonor în furcile lor de fier, măsurând tăcerea,
 ca bătăile unui metronom“ (G. Flaubert). „Cine
 care n-a fost încercat de bănuiele, iar în privința
 bănuielilor pot fi luate două măsuri...: să întreb
 ori să taci... Dacă taci, întrebarea va rămâne
 veșnic neprihănită și veșnic gata să fie pusă...
 Dacă taci, trebuie să alungi bănuiala și să
 desfințezi întrebarea, sau poate s-o întreții pe
 cea dintâi și s-o pregătești pe cealaltă cu foarte
 multă grijă... Ceea ce se trece sub tăcere ajunge
 să fie secret“ (J. Marias).

„A trece sub tăcere și a vorbi - crede același
 Marias, autor corupt de sofistica interrelațiilor
 erotice contemporane - sunt forme de a
 interveni în viitor“. Mi se pare un punct de
 vedere interesant, sub umbrele căruia, dacă o
 ții strâns în mâini, poți să percepi ceva
 înfricoșător, semănând cu o premoniție teri-
 fiantă... O sensibilitate atroce, o demonstrație
 anecdotică sofisticată, un patetism melodra-
 matic: sunt fuioarele deodorizante propuse și
 de o M. Duras: „Pare ușor stingherită de
 tăcerea dintre ei... Nu mai discută despre nimic.
 Tac amândoi... Ea tace multă vreme, cu

gândurile duse în altă parte. Singură, fără el; el
 știe asta... El tace. Ea se scoală, se duce în
 lumină... În cameră este o liniște mormântală,
 nu se mai aude nici un zgomot dinspre drum,
 sau dinspre oraș, sau dinspre mare. Noaptea
 este deplină, peste tot limpede și neagră. Luna
 a pierit. Le e amândurora teamă. El ascultă, cu
 fruntea în pământ această liniște înfrico-
 șătoare... Trece destul de multă vreme până
 când se hotărăsc din nou să vorbească... Îl lasă
 singur. E foarte tăcută... Ea își acoperă din nou
 fața cu mătasea neagră. Tace... Uneori, pentru a
 putea fi priviți, eroii ar fi lăsați un timp singuri
 cu ei înșiși, într-o tăcere deplină; de jur
 împrejurul lor, actorii nemișcați, muți și ei, în
 plină lumină, surprinși de această liniște... Când
 deschide ochii e deja prea târziu, corpul cu
 ochi albaștri merge în tăcere spre fereastra
 deschisă... Nu-i spune de ce a lipsit, iar el nu-i
 pune întrebări. Ea tace... Tac amândoi multă
 vreme, cum fac adeseori. Ea este prima care
 rupe tăcerea. Pentru că tăcerea îi dă un
 sentiment de neliniște... Tace și îl privește câțva
 timp... Tace îndelung. Plânge... Tac din nou u
 timp... Stau multă vreme tăcuți, culcați unul
 lângă altul... Rupe brusc tăcerea care se
 așterne... El începe să respire din nou. Continuă
 însă să tacă... Ar fi o muzică slabă, îndepărtată,
 nu ar deranja tăcerea, ci, dimpotrivă... Rămă
 amândoi așa, fără să scoată nici un cuvânt,
 mult timp, până când se luminează de ziuă și
 se face frig... La început tace. Apoi vorbește... E
 ultima lor noapte, spune actorul. Spectatorii
 stau nemișcați și privesc înspre tăcere, înspre
 tăcerea eroilor... Sunt culcați cu fața spre sală,
 parcă striviți de tăcere... Nu scăderea inten-
 sității luminii, ci vocea actorului singuratic va
 provoca imobilitatea celorlalți actori, oprirea
 mișcărilor lor, ascultarea silită, infernală, de
 către aceștia, a ultimei tăceri... O ultimă frază,
 spune actorul, ar fi fost poate rostită de ea
 înainte de a se lăsa tăcerea“. Ca o cortină grea,
 densă, sepulcrală... ești tentat să completezi
 tabloul.

*) Despre aceeași narațiune, criticul R. Toma
 scrie: „În loc să spună, de pildă, că nu există
 comunicare, M. Duras impune limbajului tăcerea în
 ceea ce privește eventualele legături dintre situații,
 situații care, astfel, apar și reintră în neant fără nici
 o rațiune... fără a comunica. Scriitura aceasta
 «tăcută» - nu în sensul că ar păstra tăcerea, ci în
 acela că trece sub tăcere logica (de există vreuna) a
 ceea ce spune - te învață să vezi, nu să înțelegi. În
 spatele ei ghicești o întreagă filosofie a limbajului, a
 raportului dintre cuvinte și lucruri“.

În volumul *Arcadia* (Editura Eminescu, 1999), Ioana Diaconescu inscripționează adevărate „poeme ale luminii”, celebrând comuniunea cu substanța elementului luminos, care sanctifică și consacră umanul: „Sunt luminoasă./ Port înlăuntrul meu lumina; ea/ iradiază; în afară/ văd lumi acoperite cu orașe/ în care acoperișurile sclipesc./ Eu nici nu știu de unde vine/ acest popor de fluturi incandescenti/ al căror foc durează/ fără să le spulbere/ aripile, întocmai ca îngerii./ Și eu exist la întretăierea celor două lumi/ și-aș vrea de una să mă despart/ și-apoi în cealaltă să viețuiesc fie și pentru o clipă/ măcar în treacăt atinsă/ de lumina sfântă” (**Luminoasa**). Acum poeta cântă decorporalizarea în registru suav, transformările sângelui și ale cărnii în plasma angelică: „Margini de lună/ nori plutitori, nori/ ce se-alungă/ pe trepte de mare/ pe valuri de nisip spre/ adânc în obrazul/ albit de fantasma/ zăpezii, în leagănul/ nopții./ O risipire în cețuri/ învăluitoare și/ calde, în ploii/ ce topesc carnea ta/ adormită de vis” (**Speranța**). Decorum-ul acestor poetizări îl constituie spațiile paradisiace populate de îngeri, iar rostirea e concepută ca o modalitate de resuscitare a sacrului, din moment ce cuvântul, cu valențele sale magice devine instrumentul unei cosmogonii sui generis, proiectând universuri edenice, ce sfârșesc prin a se confunda cu lumea scripturalității: „Numai eu cu îngerul/ între paginile/ acestei cărți subțiri și răcoroase./ intram în ea/ ca-ntr-o pădure albă/ înmiresmată și/ înnourată cu alb./ De fac un pas/ e pasul lui/ și nu mă mișc/ de frică să nu stric rostul cărții/ profund dureros/ și totodată limpede./ tăios, răzbunător/ și nemilos. Pe viață” (**Pe viață**). Albul trimite în acest context spre simbolismul hâriei, al filei virgine, iar rolul scrierii devine unul de adorație, de invocare a divinului, fiind asociat beatitudinii mistice: „Am visat o vale/ albă, cu iarba albă/ în care are măcieșe ca sângele/ își odihneau floarea îmbujorată./ Nimeni nu se apleca/ să le culeagă. Nici/ nu era nimeni. Eram/ numai eu desculță prin spinii moi/ încă./ Strigă-mă, Îngere./ am pus atunci./ îmi este, oh, îmi este/ atât de dor de tine” (**Și poate chiar raiul era**). Imaginea ninsorilor, evocând albul „vampiric” al hârtiei, se asociază acum cu invocarea instrumentelor muzicale, sugerându-se astfel absorbția melosului (care exprimă mișcarea substanței vitale, impulsul lăuntric al ființei) în suprafața „suporțului textual”, conversiunea cântecului în text: „Nici nu aud/ muzica alămurilor./ E desigur un vis/ această viziune sublimă/ această orchestră de îngeri/ aliniată la marginea drumului/ pe care-l parcurg/ în fiecare zi./ Noaptea se umple cu alb./ miroase a zăpadă/ și ninge pe instrumentele muzicale/ în fața cărora îngerii îngenechează și dispar/ cu mâinile împreunate și aripile desfăcute” (**Și ninge pe instrumente muzicale**). Iar poemul dobândește aspectul salmului sau al suplicației pe parcursul căreia subiectul liric imploră dezlumirea, construind în actul inscripționării, spectrul luminescent al paradisurilor extra-mundane: „Supus credinței, mă îngădui, Doamne./ să-ți fiu în preajmă oricât departe/ atât de mult apasă tot ce-i lume/ pe umerii mei tot mai slabi, spre moarte.// Dar în-țurul mai știe azi răbda/ nimicul omenesc, chiar și ocară./ invidia și ura, nepăsarea/ și vorba cea, rostită la mânie.// Eu nu mai pot să-ndur

POEME CU ÎNGERI

de OCTAVIAN SOVIANY

acestea. De aceea/ îngăduie-mi să scriu în orice vreme/ despre-un ținut în care doar lumina/ își țese, liniștită, pânda lină.// Îngăduie-mă-n scrisul meu o vreme/ să-mi pot urma născutele poeme” (**Să mă-ngădui**). Schema dinamică a înhumării trimite în acest context spre mecanica încastrării în text, spre fuziunea cu materia spectrală a scriiturii care duce la transformarea ego-ului într-o ființă ce aparține regnurilor „de dincolo”, ea e o „moarte” în scriptural, care generează stranii luminiscente și aureole: „Să mă îngrop/ în nori căzuți/ pe pământul albit de miresme./ Capetele florilor/ să înlocuiască/ cele șapte capete ale balaurului./ din fiecare scoică a mării/ sideful transformat în abur/ să-l respir/ și pielea mea devenită sedefie/ să mă facă asemănătoare scoicilor./ să nu mă mișc./ să nu tresar/ nemșcată-n așteptare./ răbdătoare să aștept/ cealaltă viață./ în care cu siguranță/ vei fi/ îngerul/ întrupat” (**Vei fi îngerul întrupat**). În consecință, poeta va imagina „alchimii” ale zăpezii care transfigurează reziduurile vieții, „cenușile”, într-o materie pe cât de diafană pe atât de evanescentă, în timp ce fluturele, invocată cu insistență în aceste poeme și întrunind atributul suavității superlative, dar și al frumosului efemer, devine simbolul cărții care se nutrește din plasma „calcinată” a vieții: „O lume albă. În ce trup se așază/ Zăpada? Nu durează/ decât o veșnicie./ surâsul ei înălțător și cast/ acoperind cu totul/ o lume de cenușă/ ce-a ars cândva/ imperii și armade/ ce nu știau să piardă bătlăii. Dar arse-n noi iubirea/ sau s-a păstrat în malul pur al gheții/ iubirea noastră/ îngrozitor de mută/ uimindu-se ea însăși de-atâta frumusețe?/ Imperii și armade stau sub semne/ de foc ce le făcură scrum./ Aici, în valea albă, ninsoare/ ia scrumul impur/ și-l transformă/ în fluturii ninsorii” (**Fluturii ninsorii**). Viața va lua așadar forma șirului inscripționat, ea se metamorfozează într-o scriere „transparentă”, marcată de simptomatologia trecerii de la „negru” la „alb”, actul scriptural asociindu-se, de data aceasta, cu reveriile ascensionale concretizate în poeme ale zborului sau ale „trecerii peste” sugerând ieșirea din câmpul de gravitație al realului: „... Și s-anvoit atunci/ cu aripa desprinsă/ din spuma albă a mării/ să-mi facă semnul cunoscut./ Îmi puse-apoi un deget nevăzut/ pe gură/ și mă împinse ușor/ spre țărnul/ mai transparent/ ca valul dimineții./ Privii atunci în jos/ și îmi văzui făptura întregă/ rămasă pe pământ/ cu toate ale sale./ cu zgura vremii, cu amărăciunea./ îmi făcu un semn/ numai de mine ghicit/ în ce fel să mă lepăd de/ cele întunecate./ Mă ocoli; tot nu-l vedeam./ Dar ce fel de ființă era?/ Poate un pescăruș pe care răsăritul/ îl copleșea cu totul și îi țesea/ în raze?/ Și mă orbi-ntrebarea cutezătoare./ Lovită de prea alba lumină de pe zare./ mă înălțam și nu-mi venea a crede/ că poate să fie atâta de ușoară pedeapsa./ păcatul întrebării” (**Înger**). Semnul marchează aici hotarul dintre

două lumi, el e punctul de incidență dintre „avers” și „revers”, căci textul reprezintă „reversul” mundanului, iar o dată cu penetrarea în acest spațiu al fantomaticului suav scriptorul dobândește fiziologia diafană a îngerului: „Până la genunchi în praful străzilor/ ca și ființa norilor (ei/ se ridică cu mine cu tot),/ Deodată, în noapte/ lucesc stelele./ în genunchi, în aburii Raiului/ cu făpturile Domnului/ în jurul meu/ urc dealul fără efort/ până la semnul știut/ de unde începe/ o altă respirație./ un alt fel de a plânge/ și de a râde/ un alt fel de a păși peste drum./ dincolo” (**Dincolo**). În același timp lumea pe care o evocă textele Ioanei Diaconescu are fizionomia „spațiului fisurat” prin care pătrund ecourile transcendenței ascunse, privirile ființelor angelice ce se concretizează într-o chemare a luminii care alimentează „foamea de ireal”: „Îngerul/ întors cu fața către odaie./ îngerul legat la ochi./ ținând sfeșnicele în mâinile depărtate/ îngerul alb al ferestrei/ n-a împărțit cu mine/ frica presimțită/ ca un mic cutremur sub coaste:/ «Și taie panglica albă./ sună ușor din clopotele câtă frunză și iarbă./ te văd»; așa foșni din aripi îngerul./ se mai întoarse o dată/ cu fața spre odaie/ și dispăru-n lumina orbitoare/ pe pragul orbitor” (**Pe pragul orbitor**). Produsul scriptural transformându-se acum într-o „carte a Cerurilor”, în timp ce nunta cu îngerul constituie o alegorie a actului textual: „În somn./ lipit cu pieptul de marile vise premonitorii./ pe parapetul dintre cer și pământ/ visezi lumi în formare./ aburi și ape alegându-se./ uscatul dispărând./ O lume de ape și fantasmе, de nouri./ alegându-se/ cea mai frumoasă/ dintre lumile posibile./ Cu pieptul lipit de spatele tău înaripat/ visezi și eu binecuvântat vis/ în/ nemărginire” (**În nemărginire**). Ceea ce particularizează reveriile scripturale ale Ioanei Diaconescu este, neîndoielnic, sentimentul fervorii mistice, care ridică producerea scriiturii până la dimensiunile unui act de devoțiune religioasă: „În zale, / îngenuncheată./ aburind de sânge după turnir./ primesc investitura de Cavaler al Speranței./ Pe creștetul meu/ stăruie spada cu blazon./ semnul cetății./ ce m-a supus./ Cetatea Îngerilor/ se arată întregă acum./ o zăresc prin deschizătura vizierei./ E un ținut orbitor de lumină/ căruia-i jur/ sărăcie./ castitate/ și supunere” (**Jurământ de credință**). Registrul imagistic al autoarei posedă transparente și frăgezimi preraphaelite și, în contextul unei poezii neliniștite, care fac din actul textual o operațiune problematică, plasată permanent sub semnul dubitației, dacă nu al damnării sisifice, Ioana Diaconescu reușește să condenseze o lirică a stărilor de extaz și a angelismului grațios regăsind, într-un fel, limba „inocentă” a cântecului. Cu ecouri din Emil Botta și uneori, parcă, din Mihai Ursachi, poeta reușește să interpreteze însă o partitură originală, iar rostirea sa are un timbru inconfundabil.

***

Unde-i capătul disperării, Doamne?!
Înspăimântătoare-i noaptea la capătul zilei
nesfârșite oceanele întunericului,
nici măcar lumina Ta nu răzbate
prin albastrul orbitor al unei zile
de vară
la țărnul Mării pe drept numită cea Neagră -
Cuvântul ce mi-ai împrumutat
nu-mi mai îngăduie să-nviu Galatea,
grele-s, de plumb, semnele vârstei pe ființa-mi,
încrestat sunt precum lemnul de răboj
cu semne vinete, hidoase
și limbi de clopot dangănă greu în pieptu-mi.
Deasupra-mi hohotesc a răs pescărușii,
doar batjocora lor îmi răsună-n ureche,
pedepsește-i, Prea Sfinte, pentru ironizarea
acestei bătrâne corăbii,
scoică golită pe-un țărnu pustiit,
acum
și-n vecii
vecilor...

Drumeți prin Lampsakos

Iată rănile noastre,
vă rog, chiar, să le atingeți!
Poate așa vă veți convinge
că am trecut într-adevăr
prin Lampsakos
în drumul nostru spre acest loc.

Doar măștile din rândul din față
să rămână spre urmă..
Nu le-am văzut în Babilon, în Tomis, în Sardinia
și
nici în vechiul polis amintit mai sus.
Desigur au părăsit teatrul
împreună cu Solon la premiera Troienelor,
au băut Falern cu Augustus,
s-au bălbăit, în cor, cu Claudius;
le văzurăm punând bile negre în urne.
Rămâie, deci, fără urme!

Priviți, dar, sângele de pe togile noastre!
El vă va convinge că, într-adevăr,
am trecut prin Lampsakos...

***

Au ostenit toate cuvintele... -
nu-și mai găsesc drum spre casă
bătălii răgușiți ai durerii,
vrăbiile cele gureșe,
porumbeii...

Cu foșnet moale trece buha
pe deasupra capului,
ca o semi-tăcere din noaptea
de dinaintea
primului verb.

Vânătoarea, iată, reîncepe,
tocmai acum când
mi-au obosit toate cuvintele,
își caută un loc să-și odihnească
fruntea...

***

pelerin la porțile mai tuturor cuvintelor,
greu îmi mai este mersul
prin nisipurile aurifere,
greu mi-a devenit toiagul și -
cu atât mai greu - sacul acesta cu litere
acum,
când,
dintre cuvinte
îmi lipsește doar cuvântul tău
șoptit auzit strigat reverberând
până în ultima fibră nesecată de moarte,
acum,
când,
dintre toate luminile
îmi mai lipsește doar lumina ta
până în tremurul ultim al pleoapei
s-o strâng - trestie incandescentă - întru
totdeauna...

***

DACĂ
aș fi înțelept
aș recunoaște în toate
infaillibilitatea Dumnezeirii! -
mai ales în
credința nestrămutată a viselor
în eternitatea lor,
în perseverența lor (demonică)
de a ne legăna somnul veșnic
în certitudinea
de a fi

DACĂ aș fi
(printr-un miracol mineral, vegetal...)
un trandafir sângeriu-închis

ca un apus cu zei, cu oameni și vulcani,
fraged ca-n prima deschidere spre soare,
parfumat discret,
ca o părere, aș prefera să mă usuc pe lujeru-mi
verde (ca otrava),
să-mi risipesc petalele în poala ta surprinzându-te
prin acest act subit de auto-distrugere
mai mult decât scena pe care-ți redescoperi
Creatorul, iluzie a visului despre
viață

DACĂ
aș fi îndrăgostit aș recunoaște
în toate ce au fost sunt și vor fi
inutilitatea visului
de-a mă fi îndrăgostit
într-un vis

Dacă aș fi OM (eheu, fugaces...)
mi-aș recunoaște incapacitatea
de-a visa cum trebuie,
în acest vis pe care
visez că-l trăiesc

Exil XX

venim
de pe fața nevăzută a lunii,
numai de acolo
puteam aduce cu noi
acest continuu prezent al timpilor trecuți,
al limbilor moarte sau muribunde, doar de acolo
puteam veni cu acest mers
- de o ciudată dezinvoltură -
printre obiecte,
deasupra lor, pe de lături -

de aici
cumplita dificultate
de a ne afla, undeva,
o patrie.

DE LA O REVISTĂ LA ALTA(II)

de ALEXANDRU GEORGE

În anii în care am debutat eu în literatură (1960-1970) se afla constituit ferm un grup de scriitori, care de vreun lustru, mai precis de la înlăturarea lui M. Beniuc (dar și a lui Ion Lăncrănjan, Eugen Barbu) au dominat viața literară, cursul valorilor, situațiile cele mai diverse în care se putea afla vreunul dintre „confrății” lor. E vorba de Zaharia Stancu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Marin Preda, G. Ivașcu, G. Macovescu, Radu Popescu, Șt. Bănuțescu. Ei au deținut deschis sau în mod ocult „poziții” cheie în sistem, contribuind chiar la crearea unui aparat secund, cu o anumită autonomie față de marea piramidă comunistă, oficial recunoscută. Toți aveau anumite merite artistice indiscutabile (chiar dacă umflate de critica de susținere și de cea de casă) și au exercitat o acțiune benefică față de linia „naționalistă” a social-fasciștilor, dar și a tinerilor ambițioși, care, poate, prin intemperanța lor, ar fi stricat multe dintre „realizările” echipei de care vorbesc. Mă grăbesc a preciza că eu însumi, aproape fără să-i cunosc, chiar fără a-i fi văzut, am beneficiat de efectele climatului mai respirabil pe care ei l-au adus în lumea literară, ceea ce a îngăduit o anumită diversitate, o anume independență a personalităților active, în fine, o minimă asigurare materială, măcar prin ceea ce mai rămânea împărțit de la masa privilegiatilor.

Toți erau oameni cu un oarecare „trecut” în vechiul regim (mai puțin Bănuțescu, simplă anexă a lui Stancu), unși cu toate alifiile, uneori foști agenți ai Siguranței, funcționari activi la Cenzură în timpul lui Antonescu, dar în genere cu reputația de a fi fost de „stânga” în acele momente, ceea ce și eu, acum, după atâtea revelații, sunt dispus să le recunosc, totuși. (Poate că ar fi de luat în considerație afirmația mult exagerată a lui Mihai Ungheanu, din **Holocaustul culturii române**, 1999, după care cei mai mulți, adică cei vârstnici, erau lezați de vechiul nucleu al „Cuvântului liber” (1933-1936), una dintre cele mai democratice gazete din trecutul recent al presei românești, adaug eu, o publicație satelit din grupul „Adevărul” și aflată sub conducerea lui T. Teodorescu-Braniste. Prin legături de prietenie sau complicitate, acest mănunchi de scriitori-gazetari, reactivat în condițiile liberalizării de la mijlocul anilor '60, a însemnat o acțiune pozitivă, indiferent că, în primul rând, erau văzute de propriile interese. Nu știu cât de „kominterniști” vor fi fost ei, cât de vânduți evreilor și ungarilor, prin aceea că nu au urmat politica de sloganuri naționaliste a lui Ceaușescu; fapt e că relativa lor neutralitate a fost mult benefică pentru literatura acelor ani și a servit drept model măcar de inteligență oportunistă tinerilor scriitori, care nu au mai dat cu trup și suflet temelor de propagandă ale Partidului în ultima lor versiune. Toți erau, în fond, niște duplicitari, în frunte cu Ivașcu, de care am pomenit într-un articol anterior.

Acesta, spre deosebire de toți ceilalți, avusese de ispășit colaborarea sa cu vechea Siguranță pusese, dacă nu mă înșel, chiar ginerele șefului acestei instituții, generalul N. Pălăngeanu). Readus pe suprafață, după ce săpase vreo doi ani la Canalul de unde mi-a povestit și mie o scenă caracteristică, aceea a sosirii în inspecție la detașamentul de deținut a unui vechi prieten, Al. Voitonovici, procurorul general al RPR, și care va deveni amatorul, autor al unor „drame”, sub numele Al. Voitonovici Ivașcu a desfășurat o intensă activitate „în presă”, ajungând a fi o persoană considerată, deși nu a depășit nivelul unui gazetar și mare animator. (A ajuns și profesor universitar, cu lucrări deosebite de alții, sau numai ajutat de colaborarea unor prieteni care l-au șantajat într-o anumită împrejurare a carierei sale.) Personalitatea lui în presă marchează o epocă și plecarea lui de la „Contemporanul”, care rămâne totuși marea lui creație, a fost

înțeleasă atunci în toată nefasta ei semnificație.

Același lucru nu ezită să-l recunosc lui Mihai Gafița, de care mulți se vor mira văzând că-l pun alături de Ivașcu; ceea ce a fost unul în presă a fost celălalt în sistemul editorial. Deși Gafița însuși a activat la nu știu ce catedră în primii ani după reforma comunistă a învățământului, și nu-i exclus să fi lăsat unele urme acolo, inclusiv meritul de a fi contribuit la arestarea lui Paul Goma (deși el însuși ceda această ispravă lui M. Novicov), cel care va deveni autorul câtorva cărți meritorii de istoriografie literară și al unei ediții Cezar Petrescu a fost mai ales un editor, un tip insuflețit, foarte abil, cu un fler al situațiilor și oamenilor ieșit din comun. Mai ales știa cum să se mențină pe „linie”, fără a se lăsa prizonierul ei, știa să se folosească de subterfugii și de momentele oportune. Talentul lui special a făcut posibilă activitatea „Cărții Românești”, căreia el i-a imprimat un anume dinamism, ducându-l și pe Marin Preda, fără a-i forța mâna, dar cedându-i acestuia „gloria”.

În calitatea aceasta m-am întâlnit și eu cu el, un om care dintru început și-a dat seama ce e cu mine. El nu crezuse nici o clipă că literatura română se reduce la programul comunist, la valorile cât de cât stabilite atunci, nici că din atâtea și atâtea scrieri laudate, premiate, comentate se va alege mare lucru. N-a făcut el însuși opera aceasta, de ecarisare, dar a îngăduit altora să o facă, favorizându-i chiar; eu m-am aflat printre aceștia și am simțit ceea ce trebuia de la el, în mod tănuț, deși omul, de o mare locvacitate, nu a articulat măcar o vorbă în privința aceasta. El nu știa că, de fapt, avusesem a face unul cu celălalt cu mult înainte, pe vremea când el abia ieșise din adolescență, iar eu aveam vreo treisprezece ani. S-a întâmplat anume ca eu să particip, dus o dată de un coleg de clasă, la așazisele concursuri pentru copii organizate de Moș Nae, directorul în acea vreme al revistei „Universul copiilor”. Ele se țineau într-o anumită zi și respectivul moș debita un basm pe care apoi zecile, poate sutele de prichindei cu veleități literare, trebuiau să-l „repovestească” pe o coală de hârtie. Textul cel mai reușit, după nu știu ce socoteli, era premiat. Eu nu m-am prezentat la această dispută, necontând pe vreun talent literar în proză sau în versuri, ci la acela de desen, ținut în paralel, care consta în ilustrarea printr-o imagine a respectivului basm. Am executat în tuș pe o hârtie de calc un cavaler japonez, așa cum m-am priceput. Am câștigat premiul I.

În afară de numitul Moș Nae, care se bucura de dragostea tuturor copiilor, nu putea trece neobservat un tinerel extrem de simpatic, care se ocupa de regie, de organizarea concursului, de strângerea hârtiilor, de una mie una probleme conexe: era cel pe care, după mai bine de un sfert de veac, aveam să-l întâlnesc la Ed. Eminescu, întrucâtva în aceeași funcție de verificator al talentelor mele prezumtive: Mihai Gafița. Tinerelul blond rămăsese la fel de flexibil, de vivace, părul abundent acuza o oarecare cărunțire, dar rămăsese la fel de creț și de năvalnic. De fapt, în relativ noua sa calitate, am luat contact cu Gafița prin telefon: într-o duminică la prânz, m-am trezit chemat de el, redactor-șef la Ed. Eminescu, și am aflat astfel că îmi citise cartea de debut, **Simple întâmplări cu sensul la urmă**, pe

care i-o înaintase Maria Bănuțescu și mă asigura de proxima ei apariție. Mă felicita pentru calitățile textului, atât în numele său cât și în al soției sale, care, de asemenea, se delectase la culme cu el. Nu știam cine este și cu ce se ocupă doamna Gafița, informația m-a mirat, dar nu m-a intrigat prea tare. Editorul mi-a cerut câteva mici schimbări, imediat acceptate de mine, și treaba s-a făcut prea simplu.

Câteva luni mai târziu aveam să-l regălesc pe omul meu în funcția echivalentă la proaspăt înființata editură Cartea Românească, unde s-a transferat cu o întreagă echipă: G. Dimisianu, Mircea Ciobanu și, nu în ultimul rând, Ioana Lungescu, eu urmându-i cu toate armele dar nu și cu bagajele, deoarece nu aveam să devin salariat acolo. Pe doamna Gafița nu am cunoscut-o niciodată, nici măcar nu am văzut-o: era, după câte am aflat, o fostă redactoare de editură, cu multă experiență, și înțelegea să se ocupe de educația copiilor și să-și ajute soțul, care era mereu copleșit de lecturile cele mai variate. De fapt, aveam un fel de birou editorial acasă, ambii citeau manuscrisele și „ajutau” în felurite moduri, dar nu chiar dezinteresat, pe autori. Altfel spus: refăceau manuscrisele, le făceau publicabile, se pare că uneori le retranscriau. Era un procedeu care nu se califică drept culpabil în economia de piață, dar nu și în cea socialistă, unde există alte rigori. Deși nici vorbă nu a fost ca el sau ca ea să-mi propună vreo afacere de acest soi, soarta m-a adus în situația de a înțelege foarte bine cum mergeau lucrurile: când cei doi au dispărut la cutremurul din 1977, aveam acasă mai multe duzini de viitoare scrieri „în lucru”; întrucât ele se aflau chiar în plan și autorii așteptau cu anxietate rezolvarea, noul redactor-șef, Cornel Popescu, mi-a dat și mie vreo zece rugându-mă disperat să refer asupra lor, deoarece altminteri se dă peste cap tot planul editurii. M-am apucat de treabă.

Dar eu înțelesesem că trebuie să fac referate asupra lor, nu să le fac publicabile, așa cum mi-au cerut tot felul de voci care m-au abordat la telefon (nu spun cine, persoane însemnate!) propunându-mi cele mai ispititoare sume. Eu mi-am văzut de ale mele și am predat cât mai grabnic mi-a stat în puteri referatele în cauză; demolator cum sunt, nu exclud că oi fi împiedicat, prin gestul meu, revelarea vreunei capodopere. De acest lucru m-a avertizat un incident foarte curând petrecut în holul Editurii Cartea Românească, unde mi-a fost dat să nimeresc într-un moment când Vintilă Corbul făcea un scandal imens, declara fără rușine că dăduse lui Gafița o sumă, pentru mine amețitoare, pentru a grăbi apariția volumului secund din **Căderea Constantinopolului**, de care avea nevoie deoarece se pregătea să plece în străinătate și acolo urma să tranzacționeze apariția întregului roman la o editură pariziană de prestigiu... Am fost, zic, avertizat de ciudățenia lucrurilor omenesti, deoarece cartea lui Corbul, după opinia mea, lipsită de orice valoare artistică, și-a cucerit totuși o anumită glorie în Occident, încât „ajutorul” primit de la Gafița nu mai e un gest chiar blamabil. Rămâne doar de stabilit dacă editorul atât de activ și de dibaci (și care i-a și prefațat opera) nu ar merita să fie trecut și el ca autor pentru contribuția sa oricum substanțială.

SUEDEZUL CINSTIT

Cineva ar putea să-mi zică: nu vezi, domnule, că te exprimi pleonastic? Suedezul este, prin definiție, un om cinstit. Spui suedez, spui om cinstit, spui om cinstit, spui suedez. Unul care a fost câțiva ani buni în misiune diplomatică în Suedia povestea cum o dată și-a uitat într-un cinematograf mânușile. A doua zi, după un perdan zdravăn pe care i l-a tras nevastă-sa, una care făcea economie până și la ceapa din tocană ca să-și cumpere un automobil mai ceva decât avea portarul ambasadei, s-a dus la cinematograful respectiv să caute prețioasele sale mânuși speciale de protocol. Le-a găsit exact pe fotoliul unde stătuse cu douăzeci și patru de ore înainte. Un suedez ședea cinstit - observați că am modificat sintagma - cu fundul pe ele, ceea ce, potrivit unei zicale românești, ar putea să însemne că atâta meritau. Întâmplări de acest fel s-ar putea povesti cu duimul. Eu însă continuu să cred că nu există pădure fără uscături, așa încât vă rog să nu mă acuzați de exprimare pleonastică. Suedezul este și el doar un om, ca grecul, turcul sau românul și a deprins cinstea în cursul unui îndelungat exercițiu apropiat de genul de exerciții practicat în Valahia de Vlad Țepeș fără vreun efect notabil în rândul valahilor. În vremuri îndepărtate suedezului i se lua capul chiar și pentru furtul unei prăpădite de rațe, dar el, mai domol din fire decât valahul, s-a învățat minte și de atunci trăiește în frica legii, deși nu-mi vine să cred că nu există și excepții. Mai ales că în cel de-al șaptesprezecelea secol al celui de al doilea mileniu astăzi pașnica Suedie și-a dorit tare mult să haplească o bună bucată din Europa. Atunci, în numele austerității protestante, a jefuit cu nădejde de bogății biserici și mănăstiri catolice din Germania, Austria și Boemia. Au furat obiecte de preț, aur și argint regele, comandanții de oști, dar nici oșteanul de rând nu s-a lăsat mai prejos, că doar suedezul de rând nu e mai prost decât cei pe care îi duce în cărcă. Din acele vremuri războinice este imposibil ca suedezul să nu fi rămas măcar într-un cotlon întunecat al firii sale atins de morbul șterpelitului, pe care orișice om normal îl moștenește de la primele făpturi ale Domnului, de la Adam și Eva. A se vedea numeroasele cazuri de cleptomanie, fenomen atavic, rămas, după părerea mea, din acele vremuri primordiale. Conform **Dicționarului de psihiatrie**, elaborat de un grup de cercetători ai Societății regale de științe din Ruanda-Burundi, cele mai frecvente cazuri de cleptomanie s-ar înregistra în Statele Unite ale Americii și în pașnica Suedie.

Acestea fiind zise, să trecem iute la povestea suedezului cinstit și la ceea ce a pățit el pe meleaguri dâmbovițene. Venise la București cu afaceri. Întreprinzător ca orișice om de afaceri, și-a găsit repede o româncă, ceva mai brunetă decât sunt româncele de obicei, ciripea nițel pe turcește după un stagiul de vreo doi ani ca dansatoare într-un bar din Istanbul, cel puțin așa declara. El, suedezul, o rupea cam tot pe atâta în limba lui Sinan Pașa, și de aceea s-a gândit că

corneliu barborică

face un mare ghișeft dacă o ia de nevastă, socotindu-se el să o folosească în calitate de traducătoare și de secretară. După cununie avu surpriza să constate că era analfabetă. Zamfira, că așa o chema, s-a grăbit să-i nască un copil tuciuriu de toată frumusețea. Genele sale de fiu al blondei Scandinavii nu lăsaseră nici o urmă pe trupul plăpândului său urmaș.

Dându-și seama că a fost păcălit, a vrut să-i dea papucii. S-a burzului la ea pe turcește:

- Siktir, Zamfira!

- Nedir? Ce-i cu tine, efendi?

- Allaha ismarladık! Adio, dragă!

- Istir misiniz... ești amabil... se bălbăi ea, anlamıyorum, nu înțeleg ce vrei.

- Anlamıyorum? Nu pricepi?

- Ioc!

- Evet? Da? Marşiren marş! Zu Teufel! o dădu el pe nemțește, adăugând și pe românește: Tu la dracu!

- Liuften ambulans! Polis neredede! Ar trebui o ambulanță sau poliția!

- Polis? Ioc! Ce să vrea la mine polisu?

- Nimic, cretine!, îl răsfăță ea, am vrut doar să te sperii nițeluș, nu știu dacă mă înțelegi, bre beienfendi.

A fost o discuție inutilă, nici prin gând nu-i trecea să-l părăsească. Suedezul nu știuse să-i spună pe turcește că o gonea, pentru că era analfabetă și că, de fapt, îl păcălise atunci când îi spusese că avea la bază liceul plus doi ani de seral la Științe Juridice. Era încredințată că de vină era făptura aceea negricioasă fără un fir de păr auriu pe cap. Dar era fiul legitim al scandinavului, moștenitorul averii acestuia, în caz de divorț, făpturii aceleia nevinovate ar fi urmat oricum să-i revină o parte.

Suedezul, un om pașnic și cam trecut, s-a împăcat cu gândul că fusese tras pe sfoară și că de acum încolo va avea drept soție o analfabetă.

De copil se bucura, socotind că e de preferat un pui de meridional descurcăreț unui mototol de suedez. Lui însuși îi curgea prin vine un amestec de sânge armeano-greco-suedez. Sângele suedez îl trăgea mereu înapoi, în timp ce sângele armean și grecesc îl iuțeau în afaceri.

Nu se poate ști sigur cine îl învățase să vină în România să se căpătuiască, armeanul sau grecul din el, și care dintre ei îi șoptise că românii nu au suficiente societăți de pompe funebre, că în această țară de la Dunăre și Marea Neagră populația se prăpădește pe capete din cauza sărăciei, a tuberculozei, a sifilisului, a virusului HIV, precum și a altor viruși încă necunoscuți. Fapt este că după un timp, Bucureștiul era împânzit de magazine cu sicrie de lux și populare. Nu s-a oprit aici. După un alt timp, a ceru dreptul de a fonda și o morgă. După multă bătlăii, a străbătut cu bine zidul aproape din nepătruns al birocrăției noastre proverbiale și a legislației care nu prevedea investiții străine în morgi și a construit în frumosul oraș de pământ Dâmbovița cea mai modernă și mai încăpătoare morgă din toate țărilor central și sud-est europene cândva aparținătoare blocului comunist. Sicriile de lux, din lemn de stejar cu ornamente metalice bronzate cu aurolac, le aducea din Suedia natală, cele populare, confecționate din lemn ordinar de brad de Covasna, erau produse într-un vechi atelier reconstruit și re tehnologizat, unde dăduse de lucru unui număr de șaptezeci de persoane spre satisfacția autorităților românești copleșite de numărul mare al șomerilor. Cu prilejul inaugurării fabricii de sicrie, Primăria a organizat o festivitate cu fanfara pompierilor și cadouri împărțite de patron copiilor străzii și aceiași care însoțesc toate procesiunile mortuare în drumul lor spre biserică și cimitir.

Pe scurt, totul mergea ca uns la Pompei. Funebre Eriksson and Zamfira, până într-o zi funestă când societatea mamut a suedezului și a unei meridionale brunete și descurcărețe s-au împiedicat de o buturugă cât toate zilele, pe care un ciot oarecare ca aliotmanul lui Baiazid.

Începutul dezastrului s-a produs tot într-un cinematograf, ca în povestea cu mânușile diplomatului român la Stockholm. Rula un fiu de suedez și Eriksson s-a dus de mână cu Zamfira lui să-l vadă. Erik Eriksson nu și-a uitat ninel acolo, a găsit, în schimb, o umbrelă. Corect un suedez tipic a mers să o depună la direcția cinematografului, deși Zamfira îl tot trăgea mână, zicându-i să nu fie atât de prost, doar nu le strica o umbrelă. Directorul și-a notat numele și adresa aducătorului, le-a mulțumit asigurându-i că umbrela va ajunge în mâinile celui care o uitase.

Peste câteva zile, s-au trezit cu poliția la ușa lui Eriksson.

- Dumneavoastră ați găsit o umbrelă în cinematograful nostru?

- Noi, și ce-i cu asta? Intră în acțiune o polițistă răstită Zamfira.

- Și unde este?

- Cum unde este? Ce întrebare mai e asta? La direcția cinematografului, lui i-a predat-o.

Polițistului îi fu de-ajuns o clipă ca să observe chipul smead și sclipiciurile din ochii ei de pe capot și se cam dumiri cu cine are de-a face.

- Aveți vreo dovadă că ați predat-o umbrela ziceți?

- Ce fel de dovadă? Nu înțeleg...

- O adeverință semnată de director cum că i-ați predat-o.

- Dumnezeu mare! N-oți fi crezând că am furat-o noi?

Polițistul evită răspunsul direct.

- Persoana care a uitat umbrela a întrebat la direcția cinematografului și acolo i s-a răspuns că se află la această adresă.

- Imposibil! Noi predat, izbuti să îngame și Erik Eriksson, eu om bogat, proprietar Pompe Funebre și Morgă... O umbrelă pentru mine ca un scandură de sicriu!

- Tu să taci, nenorocitul! Că eu ți-am zis să n-o lași la directorul ăla și să o ducem noi la poliție. În cine știe ce încurcătură ne-a băgat directorul ăsta al tău...

Erik Eriksson se mulțumi să mormăie resemnat: Sictir, Zamfira!

- Asta e versiunea dumneavoastră. Directorul spune altceva.

- Și, mă rog, ce altceva ar putea să spună? se minună Zamfira.

- Că nu i-ați adus nici o umbrelă...

- I-auzi, domne, ce mai mincinos, zise Zamfira revoltată.

- Că în chiar clipa când păreșeați cinematograful, păgubașul v-a surprins cu umbrela deasupra capului, a recunoscut-o și a cerut să i-o dați. Fiindcă ați refuzat, el a chemat doi polițiști să vă păzească și s-a dus după director... Directorul v-a legitimat, și-a notat numele și adresa... În felul ăsta v-am dat de urmă. Vă rog să-mi spuneți unde este umbrela. Unde ați ascuns-o?

- Ați înnebunit, se lamentă Zamfira.

- La infracțiunea de furt vom adăuga și pe aceea de ultraj grav adus oamenilor legii... Am și o aprobare de percheziție, vă rog să luați loc pe scaun și să nu vă ridicați până nu vă spun eu.

- Suntem în casa noastră, cum vă permiteți? se burzului Zamfira în timp ce scumpul ei de suedez se uita cu ochii ieșiți din orbite când la ea, când la polițai.

- Vă rog să stați cuminte până ne terminăm treaba, zise polițistul deloc tulburat de burzulul femeii. Vasile! Ghiță! Intrați!

Imediat, pe ușă, intrară doi indivizi în uniformă. Se apucară de scotocit și într-un ceas erau gata. Curgea apa pe ei și roaie când se trântiră ca doi bolovani în singurele fotolii destinate unor oaspeți mai de soi decât cei doi mărlani de urgenți, așa gândea Zamfira în clipa aceea. De umbrelă nici urmă.

- Acum putem să scriem declarația dumneavoastră.

- Soțul meu nu știe prea bine românește...

- Atunci o s-o scrii dumneata.

- Eu? Eu... nu știu să scriu... se bălbâi ea.

- Cum adică, dumneata n-ai făcut nici cele patru clase primare obligatorii? se minună fițerul.

- Pentru ai mei și pentru mine n-au fost obligatorii...

- Parcă analfabetismul fusese de mult radical...

- Vorba asta eu n-o înțeleg, mie să nu-mi orbiți pe radical...

- Adică lichidat, ras de pe suprafațaământului.

- Așa se zice, da' acum mă aveți în față pe mine, un exemplu viu.

- În acest caz, îmi dictați mie și eu am să vă

scriu declarația. La sfârșit am să v-o citesc și soțul o s-o semneze.

Lucrurile nu s-au oprit aici. Peste numai câteva zile, soții Erik și Zamfira Eriksson au fost invitați la poliție. Acolo au fost confrunțați cu cei doi polițiști care declarau că e adevărat că ei păziseră pe acești doi hoți până ce apăruse directorul.

Zamfira, care era analfabetă, dar deloc proastă, sări la bătaie:

- Unde e directorul și stăpânul umbrelei?

În clipa aceea țărâi telefonul. Anchetatorul ridică receptorul, ascultă, după care răspunde doar atât: Da, imediat.

Ieși pe ușă și reveni cam după un sfert de oră. Era încruntat, dar și vădit triumfător.

- La început am crezut că îmi pierd vremea cu niște hoți ordinari, dar aflu acum că am nimerit peste un traficant de droguri. Să nu spuneți că nu e adevărat! În unul din sicriile aduse de firma voastră din Suedia s-a găsit un kilogram de hașiș. Să-mi spuneți repede cine mai este în rețea, cine îl expediază, cine se ocupă de vânzarea lui pe piața românească și toate câte le mai știți.

Cei doi Erikssoni îl priviră năucți și nu fură în stare nici să deschidă gura.

- Dacă nu puteți vorbi acum, vă dau timp de gândire, am mandat de arest preventiv pentru treizeci de zile.

Din ziua aceea parcă s-au dezlănțuit toate stihiiile. Un tânăr gazetar, în goană după senzational, a pus paie pe foc, scriind că firma Eriksson introducea în țară în sicrie și arme, mai ales de calibrul mic, ce puteau fi ușor ascunse între căptușeala de metal inoxidabil și pereții de scândură ai sicriilor. Poliției atât i-a trebuit. S-a trecut imediat la percheziționarea temeinică a întregii rețele de magazine ale firmei. Nu s-a descoperit nimic, în schimb au fost distruse un mare număr de sicrie, iar cea mai mare parte dintre salariați au dat bir cu fugiții. Firma se afla în mare dificultate. Criza de la firma Eriksson afecta serios bugetul statului, bugetele locale - căci firma trecuse de granițele Capitalei și cuprinsese toate marile orașe ale țării - ca și bugetul Asigurărilor sociale. Plata salariilor, mai ales a celor din învățământ și sănătate, era pusă în pericol în luna decembrie, în ajunul Sărbătorilor de iarnă. Bugetarii din sectoarele amenințate au intrat în grevă în cel mai nepotrivit moment, când unii miniștri își dăduseră demisia, iar partidele de la putere, împiedicându-se în algoritmul politic, nu se hotărâu cu cine să înlocuiască pe miniștrii demisionari. Pentru aceste dificultăți cineva a găsit drept țap ispășitor pe tânărul ziarist care lansase zvonul cu armele introduse clandestin de chinuita firmă Erik și Zamfira Eriksson, firmă care acum nu-și mai achita impozitele. Parchetul s-a autosesizat, ziaristului i s-a intentat proces și a fost condamnat pentru calomnie, deoarece nici urmă de arme nu fusese găsită la Pompele funebre și nici la morga cea mai încăpătoare din țările central și est-europene, aparținătoare cândva blocului comunist. Chestiunea kilogramului de hașiș sau heroină - nimeni nu mai știa despre ce este vorba - a fost făcută uitată. Numai că pentru familia Eriksson totul părea pierdut.

În disperare, tânărul ziarist a trimis din închisoare un articol în care denunța câțiva directori din FPS cum că ar fi luat șpagă grasă

de la investitorul suedez, o sumă impresionantă de dolari, cu ajutorul cărora își ridicaseră vile de invidiat la mare și la munte. Corupție, nerușinare, atitudine sfidătoare față de sărăcia din țară etc., etc., acuze ce avură ca prim efect reluarea procesului și dublarea pedepsei pentru imprudentul gazetar. Procurorul îl acuza de subminarea acțiunii de privatizare, ceea ce echivala în ultimă instanță, susținea el, cu îndepărtarea țării de structurile euroatlantice și de Uniunea Europeană. Numiții directori n-au pățit, una peste alta, nimic, au fost doar mutați în alte servicii, poate chiar cu salarii mai mari, cine știe, iar de vilele lor nu s-a atins nimeni.

În timp ce tânărul ziarist ispășea o pedeapsă nemeritată firma Eriksson o cam luase la vale, firmele concurente, atâtea câte mai erau, s-au repezit ca șacalii asupra unui hoit, vrând s-o mănânce cu păr și cu oase cu tot. Firmele de pompe funebre cele mai obscure au început să prospere, producția de sicrie s-a înzecit sau chiar însutit. Produceau însă numai sicrie populare, mai rar de stejar sau fag, acestea fiind mai greu de realizat de meșterii din țară. Rezultatul a fost un adevărat jaf în pădurile recent înapoiate foștilor proprietari, tăierile de masă lemnoasă amenințând serios securitatea ecologică a multor localități. Surpările de teren erau la ordinea zilei. În acele zile de cumpănă pentru fondul nostru forestier, în parlamentul țării un deputat din opoziție i-ar fi zis colegului său din coaliția guvernamentală, cel care se luptase ca un leu pentru înapoierea pădurilor către foștii stăpâni, următoarele cuvinte: Cacă, lupe, ce mâncași! În ciuda unei forme vechi de vocativ, toată lumea a înțeles despre ce era vorba.

Confruntat cu un pericol așa de grav, guvernul a luat măsuri de limitare a tăierilor de copaci precum și a producției de sicrie. În acest fel țara a fost salvată de la o catastrofă aproape iminentă. Însă nu toată lumea privea lucrurile în acest fel. Presa scrisă, radioul, televiziunile de toate felurile, chiar și cele aservite guvernului, au condamnat cu vehemență recente măsuri, declarând, prin unele voci mai îndrăznețe, că nu e clar în interesul cui acționează guvernul, dar că e cât se poate de clar că măsurile adoptate vor duce, hotărât lucru, la distrugerea firavei industriei naționale de sicrie care, pe lângă culturile de busuioc, reprezenta o ramură de viitor a economiei românești.

În aceste momente de discordie, s-a abătut pe capul bietului român o molimă înfrigorătoare de meningoencefalită virală, care a izbucnit în nordul Moldovei, ca răscoala țaranilor de la 1907, și, urmând parcă traseul acesteia, s-a răspândit în toată Țara Românească, până și în Transilvania. La meningoencefalita aceea ar mai trebui adăugate și cazurile, nu rare, de holeră sau gripă. Așa cum scriau ziarele, frigiderile morgilor deveniseră neîncăpătoare, rudele morților așteptau cu zilele până să găsească un coșciug, în unele localități de pe marginea cursurilor de apă, se împleteau coșciuge din răchită sau din papură, uneori cei decedați erau îngropați învelți în cearceafuri ca la evrei. Penuria de sicrie a provocat și o profundă decădere a moravurilor. S-a ajuns până acolo că oameni își furau unul altuia sicriile agonisite din timp de către cei prevăzători. Pe lângă anunțurile erotice publicate la așa-zisele „Matrimonial“ apăreau și știri stupefiante, precum următorul:

Bindiu Tiberiu din localitatea Turda a anunțat vineri poliția că hoși necunoscuți au intrat în locuința bunicii sale, Ana Ander, și au furat sicriul de stejar confecționat de mâna lui. Hoșul a fost prins în aceeași zi: Sandu Ștefan, în vârstă de 35 de ani, recidivist. Împreună cu alți trei amici, el a intrat în casa Anei Ander și a furat sicriul, în care a doua zi și-a înmormântat mama. Sandu a explicat că nu avea de ales și că respingea categoric ideea de a-și îngropa mama iubită într-o paporniță.

Reîncepuse jefuirea pădurilor. În această situație guvernul a luat hotărârea să anuleze taxele pe importul de cherestea pentru sicrie. În urma acestei decizii înțelepte, frigiderele morgilor s-au golit, papornițele pentru îngropăciune au dispărut și țara a făcut o economie însemnată la pânza de bumbac, folosită până atunci la confecționarea giulgiurilor.

După cum v-ați putut da seama din succesiunea evenimentelor, firma de pompe funebre Eriksson nu prea a avut de suferit. Morga era mereu plină, sicriile de lux importate din Suedia se vindeau din ce în ce mai bine pe măsură ce se înmulțeau miliardarii nepriși cu ocaua mică, lemnul de brad, fără taxe vamale, venea atâta cât era nevoie din țara natală a lui Eriksson. Un singur lucru nu le dădea pace, nici chiar sâmbătă seara când se așezau în fața televizorului să lăcrimeze la emisiunea **Surprize, surprize!** și murmurau refrenul... **Nu vei regreta, este seara ta...** împreună cu prezentatoarea. Se întrebau, printre suspine, cine ar putea fi criminalul care pusese la cale chestia cu umbrela și cu hașișul. Lăcrimau chiar și la televonela americană în care nici după vreo mie și treizeci de episoade regizorul sau scenaristul nu găseau răspuns la întrebarea cântecului **Spune, mândro, spune tu cu cine-ai făcut pruncu!**

Pentru ziaristul care produsese atâtea încurcături misterul era altul. Se întrebese în cele două luni petrecute în pușcărie cum de niște hoși de umbrele și traficanți de stupefiante erau în libertate și chiar prosperau în afaceri. Imediat ce a scăpat, s-a aruncat cu ardoare juvenilă în bătaia pentru aflarea adevărului, sperând că la capătul bătăliei să obțină și reabilitarea sau chiar obținerea titlului, fie și neoficial, de „Erou al jurnalisticii românești“. Cum a aflat locul unde s-ar fi găsit acel kilogram de hașiș, are prea puțină importanță, deși, hai totuși s-o spunem: a mituit pe un subofițer din Ministerul de Interne. A îndrăznit, cu toate că se vorbea pe la toate colțurile că după măririle recente de salarii ale personalului din acest minister, nici un ofițer sau subofițer n-ar mai lua un ban de la cetățenii țării. Un ban nu, și-a zis gazetarul nostru, dar dacă sunt mai mulți sau de culoare verde? În urma acestei socoteli simple a acționat și a obținut informația contra sumei de 50 de verzișori. A mers drept la depozitul de sicrie indicat de subofițerul coruptibil. Rezultatele anchetei au fost imediate și, mai ales, surprinzătoare. A dat acolo peste doi vânzători grași, frumoși și chercheliți, era ziua sfântului Dumitru și pe unul dintre ei îl chema Dumitru, după cum rezulta din discuția lor bolmojită și după pupăturile îmbăloșate pe care și le aplicau cu mult zgomot pe frunte. Crezându-i dispuși la confesiuni, i-a întrebat cam abrupt dacă știu ceva despre chestiunea hașișului descoperit într-un sicriu și

care făcuse atâta vâlvă. Cei doi cheflii s-au înverzit subit la față, unul dintre ei, poate chiar Dumitru, s-a dezmeticit și l-a întrebat ce poștește și, aflând că nu e de la poliție, a început să-i care la pumni, acestuia i s-a alăturat celălalt chefliu, i-au tras o chelfăneală zdravănă, l-au înjurat de mamă și l-au aruncat în stradă. Văzând că nu-și mai vine în fire, casieritei i s-a făcut milă și i-a aruncat o găleată de apă în cap și când a observat că începe să se trezească i-a șoptit la ureche să vine la ea acasă că are să-i spună tot de dorește. S-a dus. De la ea a aflat cum patronul Societății de Pompe funebre „Concordia“ S.A., unul pe nume Tămâie, îi plătește pe cei doi bețivani ca să pună într-un sicriu hașișul.

- Și dumneata de ce nu ai anunțat poliția?

- Ce, vreați să dau de dracu? Și nu care cumva să suflați vreo vorbă de la cine știți toate câte vi le-am spus. Vă rog să jurați, uite aici, pe icoana Sfintei Fecioare făcătoare de minuni că n-o să mă trădați,ăștia de la „Concordia“ sunt mână-n mână cu poliția. Tot ei au pus la cale și chestia aia cu umbrela...

- Dar dumneata de unde știi povestea cu umbrela?

- I-am auzit pe bețivanii ăia doi vorbind, am citit și prin ziare. Află, domnule, că pramatia aia de director de cinema este omul poliției și s-a lăsat mânjit de Tămâie de la Concordia în înțelegere cu un general de poliție... mi-este și frică să-i pomenesc numele...

Înarmat cu aceste neașteptate informații, tânărul s-a așezat și a scris pentru o agenție de știri un articol care a fost preluat de toate gazetele românești din țară și din diaspora. Demasca, în articol, rețeaua de mari corupți din justiție, poliție și activitatea economică.

Se spăla în acest fel de păcate, declarând că suedezul Erik Eriksson este un investitor străin fără nici o pată, un suedez corect și cinstit cum sunt mai toți suedezii, de obicei, și încheia cam hodoronc-tronc cu următorul citat: *Timeo Danaos et dona ferentes* ceea ce ar fi cam așa: Feriți-vă de greci, chiar și atunci când vă aduc daruri...

Nu se știe nici până astăzi cu precizie dacă Tămâie de la „Concordia“ sau investitorul grec, la care gazetarul făcea aluzie, a pus bomba ce a distrus parterul și ascensorul de la blocul unde locuia ambițiosul gazetar. Fapt este că dacă n-ar fi sărit în ajutor pompierii, bietul om ar fi murit de sperietură în apartamentul de la etajul opt. L-au coborât de acolo pe fereastră cu ajutorul unei țargi și a unor frânghii, în aplauzele multimei de gură-cască. Clătinându-se cu targa și tremurând de frică, ca să-și dea curaj, strigă în gura mare deviza lui Mussolini: „Vivere pericolosamente!“

Jos îl aștepta o surpriză. Erik Eriksson, suedezul cinstit în persoană, care l-a rugat cu lacrimi în ochi să-i facă onoarea și să-i fie oaspete câtă vreme vor dura reparațiile la bloc. Cristian Bucă, omul nostru, a acceptat bucuros. Ce s-a întâmplat mai departe nu mai știu, sau poate că știu, dar nu vreau să vă spun. Poate altădată...

Ca să nu uit, un singur lucru aș dori să vă zic: Cristian Bucă a vândut Zamfirei cu care s-a încurcat, un pont de milioane sau poate de miliarde, să investească în construcția de noi

crematorii, iar la cele vechi, firma să devină acționar principal și să le re tehnologizeze, să le facă rentabile, dacă va fi cazul, și prin reduceri de personal. Și, uite-așa, s-a trezit Timișoara cu un crematoriu cu o capacitate dublă decât cel din București. Era cel mai mare crematoriu din țările central și est europene, apelau la serviciile lui chiar și cei din Debrețin, Seghedin și Bratislava, iar la o adică, Timișoara n-ar mai fi avut nevoie să-și trimită din nou morții tocmai la București.

Dacă tot m-am pornit, să vă spun încă una. În ultimele zile, primăria Capitalei a luat hotărârea să silească pe locatarii blocurilor de locuințe, ca sub amenințarea unor amenzi usturătoare, să construiască cotețe pentru câinii vagabonzi, iar cei care aveau pe lângă casă și o curte, să ridice cotețe spațioase și ospitaliere pentru toți câinii ce se învârtesc prin cartierul respectiv. În fața Primăriei s-au adunat zeci de mii de oameni, urlând „Jos primarul! Jos guvernul! Vrem alegeri anticipate!“ Multimea furioasă amenința să ia cu asalt instituțiile statului. Guvernul era în posesia unor știri alarmante, provenite de la serviciile secrete, cum că un grup de agitatori îndemneau protestatarii să incendieze Primăria și sediul Ministerului de Interne. Când toată lumea începuse să-și piardă capul, s-a ivit ca un *Deus ex machina* inițiativa firmei Eriksson care și-a oferit cu mărini mică serviciile. În momentul cel mai critic, a apărut pe postul 1 și 2 al Televiziunii Naționale Zamfirei Eriksson cerând populației să se calmeze deoarece firma Eriksson va prelua toate cheltuielile pentru construirea de adăposturi pentru câinii din Capitală și din celelalte orașe ale țării invadate de câini. Și a mai promis că firma va achiziționa terenuri pe care va amenaja cimitire pentru câini și orice alte animale de apartament și, de asemenea, că va începe producția de microsicrie pentru doritorii de înmormântări fastuoase în astfel de lăcașuri de veșnică odihnă.

După declarațiile Zamfirei Eriksson, febra protestatară s-a mai domolit, guvernul a răsufla ușurat și cu prima ocazie a răsplătit firma suedezo-română, acordându-i înalta distincție Crucea cu panglică tricoloră, pe care scria, fără noimă, *Pro patria mori*.

E bine să consemnăm că la caritabilele intenții ale firmei Eriksson au apărut reacții diferite. Persoanele cu dare de mână, cele ce au posibilitatea să crească pisici și câini de rasă arici sau papagali s-au grăbit să aplaude frenetic, în schimb plebeii, mai întâi au privit chiondorăș, apoi s-au organizat într-o mișcare clandestină, înarmată cu bombe și mitraliere, cu scopul de a zdrobi firma aceea binefăcătoare. Au avut loc atacuri cu bombe, lupte cu săbniță între partizanii firmei și inamicii ei. Poliția a catalogat aceste încăierări drept reglări de conturi între bande rivale și nimic mai mult. Guvernul putea să doarmă liniștit, nu se mai băga, suedezul și firma lui primiseră ce li cerea, puteau să moară pentru patria lor adoptivă, așa cum stătea scris pe panglica înaltă decorată cu care fuseseră onorați...

SUNT LĂIETE

de SORIN COMOROȘAN

Nedespărțirea de Borges este cartea care îmi scrie viața. Deapănă visul, pe care n-am avut curajul să-l trăiesc și pe care l-au furat zorile. Readuce trăirea - pe care n-am știut să o visez -, și pe care a pierdut-o răscrucea unde m-am născut.

Nedespărțirea este o carte de vise.

La început a fost Cuvântul. Dar nimeni nu era acolo să-l audă. Atunci, El a făcut **Visătorul**, și l-a trimis să-l viseze.

Eu sunt **Visătorul**, cel care visează visele Cetății și ale muritorilor din ea. Eu i-am visat lui Napoleon tunurile pe dealurile osândite.

Pe Borges l-am întâlnit în *pampa*, metafora nimicului, unde orizontalul e și pământ, și apă, și cer, și margine. Stătea în gara prin care de mult nu mai trecea nici un tren. Uitasem că el uitase să mai aștepte. M-am vegheat să adoarmă, apoi am intrat încet, cu pași moi, în visele lui, și i le-am visat. Pe vremea aceea nu-mi păsa de mine ori de viață. Doar de oglindă mă temeam, și el. V-ați uitat vreodată în oglindă? În viața l-am întâlnit pe *Celălalt*. M-am schimonosit și m-a copiat, i-am rânjit și mi-a rânjit, atunci am luat pumnalul și ne-am tăiat brațul, și lui i-a curs sânge, și mie, dar durerea și strigătul ei le-a tăcut. Mi-e frică de ceea ce oglinda nu-mi spune. Nu știu cine este, și-l caut. În satul meu, Teregova, oamenii își mai amintesc de vagabondul care se tunde cu spatele întors la oglindă. A noi, în Banat, țărăncile își poartă runci într-un leagăn de lemn, legat la

spate. Într-o zi, pe când bunica spăla rufele în râu, leagănul a fost luat de ape. În josul satului, acolo unde valul își adâncește unda, m-au pescuit lăieții, țigani ursari veniți din celălalt capăt al lumii. Am trăit în pravila lor, aspră și dură, legiuită de Ursar. Am crescut sub coviltirele care mi-au apărât ziua de arșiță ori de ploaie, iar noaptea mi-au ocrotit inițiatul în dragostea fierbinte de femeie. Căruțele lor mi-au arătat lumea, până la marginea ei, acolo unde oamenii luminează noaptea cu focuri și i-au zis locului Țara de Foc. M-am plimbat prin multe gări, când căruțele se opreau prin preajma lor. Dintotdeauna m-au atras plecările. Ursitoarele nu mi-au sortit și-ajungerea. Sunt lăiete.

Cam pe-atunci m-am întâlnit cu viața. Mi-a oferit două cupe, una plină cu desfătare, și-alta plină de-nțelegere. Mi-am sorbit cu nesaț plăcerea și mi-am consumat în viciu toate ispitele. Ați fost vreodată prin bordelurile porturilor din Pacific? Am ars la două capete, și-am aflat că drumul spre sfințenie poate trece și prin clocotul poței de păcat. Într-o zi, am avut un vis. Bătrânul Orb mă întreba care îmi este prețul, voia să mă cumpere. Eram în Capitala Lumii, curtat de bogăție și glorie. Un Vip cu secretară hollywood. Cât costă un om? L-am întrebat pe Dumnezeu. M-a trimis în piață, locul unde se cumpără. M-am așezat pe trotuar, spre capătul gangului, sub stația telescaunului ce duce la insula din râu, în intersecția lui 59 și Second. Cu un pahar de plastic, alături. Un

om costă atât cât îi dă lumea. La schimbul liber. Cât dai pentru ființa umilă, încovoiată pe asfalt? Seara mi-a adus prețul. Nici măcar cât un sandviș cu șuncă și ouă. Atunci am plecat. Sunt lăiete.

Așa mi-am adus aminte de-nțelegere, și că sunt profesor, și-am învățat generații de studenți ce sunt numerele, și cum te joci de-a știința cu ele, și ce sunt teoremele, din care se nasc visele, doar că visele nu se pot demonstra. Așa că le-am pierdut. Cam pe-atunci am început să visez cuvinte și să le rostuiesc. Predam literatura unor vlăjgani zgomotoși, nedisciplinați și agresivi, la școala de pe Avenue of Americas. Ați încercat să povestiți marile cărți ale lumii unor zurbagii din Strada Socului, Pantelimon, interesați doar de discotecă, drog, sex și TV Atomic? Civilizația uniformizării nu tolerează insolitul. Eram un aiurit, exotic, așa că, atunci când un elev a fost găsit strangulat cu un șiret, autorul nu puteam fi decât eu. M-a ajutat și mass-media, specialistă în senzațional. Doar că șiretul nu era de la pantoful meu. Așa că am plecat. Sunt lăiete.

La Bariloche am ajuns din Berkeley, unde primisem invitația. Urma să țin o serie de seminarii grupului de fizicieni și matematicieni de la reactorul atomic, vrăjitorii care visau umbrele născute din Marea Umbră, și construiam o lume fără cărămidă și var. Bariloche, perla Argentinei, ați văzut albastrul ireal din apele lui Nahuel Huapi? Aici am întâlnit-o pe Ing și, o dată cu ea, iubirea, pe care am trădat-o, lăsând-o să plece. Așa am învățat că și în iubire se poate eșua. Pe malul lacului l-am întâlnit pe Max și, o dată cu el, prietenia, pe care am trădat-o, neștiind să o aștept. Așa am învățat că și în prietenie se poate eșua. Nu-i totuna să eșuezi într-o cauză mare sau în micimea cotidianului post-modern.

Așa că am plecat. Sunt lăiete.

Ros de viață, mi-am purtat neîmplinirile prin bordelurile lumii. Într-o zi, la un circ, fahirul a scos un trandafir din cenușă. Atunci, m-am întors în gara prin care nu mai trecea nici un tren și i-am cerut iertare Bătrânului Orb. Acum știu, i-am spus că, din cenușă doar iluzia poate naște un trandafir. Bătrânul Orb a căzut pe gânduri. Sau miracolul, a murmurat într-un târziu. Apoi a luat în palmă câteva grăunțe, a rostit formula magică și mi-a dat trandafirul. Îl am și-acum, presat printre firele cărții de nisip, cu care dorm noaptea sub pernă.

Nu mai caut Graalul. Știu că n-am să-l găsec vreodată prin acest colț de univers. Visez miracolul. Știu că el sălășluiește pe undeva, prin acest unghi de lume. Într-o zi, după vreun colț de stradă, poate...

s. damian:

„NU MĂ MAI OCUP INTENS DE RETROGRAZI ȘI TROGLODIȚI CUM AR FI CORNELIU VADIM TUDOR SAU ADRIAN PĂUNESCU“ (I)

Mariana Sipoș: Cărțile dumneavoastră au avut cele mai insolite titluri din ultimii cinci-șase ani, de când ați reînceput să publicați în România: *Scufița Roșie nu mai merge în pădure*, *Duelul invizibil*, *Replici din burta lupului*, *Aruncând mânușa...* Este o intenție de publicitate, de atragere a atenției cititorilor sau ele exprimă într-un fel, să zicem metaforic, conținutul lor?

S. Damian: A existat probabil o intenție de a capta atenția prin asemenea titluri. Voiam să propun cât mai direct o discuție asupra unor probleme la ordinea zilei, pornind de la premisa că în critica literară, dar și în analiza situației politice sau culturale există o reținere și nu se tratează pieptiș anumite probleme. Chiar din titlu, folosind metafore, aluzii, căutam să sugerez o tensiune care trebuia expusă.

M.S.: Ultimul titlu lansat *Aruncând mânușa*, apărut la Editura Du Style, este deja o provocare. Față de cine? În fața cui aruncați mânușa? Aș vrea să precizați, pentru cei care nu au citit încă acest incitant volum, cu cine polemizați, de fapt, în această carte...

S.D.: Mai întâi o precizare: cartea conține doar în prima parte polemici, în partea a doua sânt mai mult evocări și analize literare care merg pe o altă linie. În ceea ce privește polemicele, știam că despre mine se spunea înaintea că sunt un om blând, timid, care evită ciocnirile. Constat și eu că în ultimul timp am devenit mai scandalagiu, ca să zic așa, provocând anumite certuri. Aceasta e și explicația titlului *Aruncând mânușa*, deci o invitație la un duel. Curios e următorul lucru: cei cu care polemizez nu sunt adversarii mei personali, n-am avut nici un fel de conflict cu ei și după ce pe unii i-am combătut, adică am combătut ideile lor, s-a căutat să se descopere un motiv în biografia mea, în biografia lor, care să explice fâșnirea de agresivitate, motiv care nu există. Dar mai este ceva ce vreau să precizez: Nu mă mai ocup intens de retrograzi și troglodiți cum ar fi Corneliu Vadim Tudor sau Adrian Păunescu. Mă iau la harță, mai ales în ultimul timp, cu o parte a elitei intelectuale, cărturari cu investigații excelente în domeniul lor de specialitate și cu o competență care nu poate fi contestată. Am observat la ei o alunecare comună când tratează probleme mai generale. Atunci se aventurează pe un teren în care inițierea lor lasă de dorit, teme de politică mondială, bunăoară - pretențioase - și fac niște afirmații care vin în contradicție cu felul aplicat și obiectiv în care discută în sectorul lor profesional. Sunt nume ale unor cavaleri ai spiritului fără prihană: Sorin Alexandrescu, Andrei Pleșu, Alexandru George, Florin Constantiniu, oameni pe care nu-i tăgăduiesc, cărora nu le anulez valoarea, sper, ci doar le semnalez o lipsă de rigoare. Este semnificativ

faptul că ei rătăcesc, bătăie, după părerea mea, când vor să dezlege dileme de anvergură europeană. Remarc în momentul de față un anume decalaj față de mentalitatea Vestului. Eu nu spun că această mentalitate e mereu fără greșală, dar ea reprezintă totuși un reper al dezvoltării. Fără să am nici un merit, am avut un noroc că am beneficiat de o experiență aparte la o universitate germană, unde m-am străduit să ajung la un stadiu de orientare și pregătire. Acolo am înțeles mai temeinic importanța unor principii: egalitatea între națiuni și între popoare, drepturile omului, tolerarea convingerilor altuia, posibilitatea de a coopera opusă impulsului de dezbinare și separare. Constat cu regret că, în această privință, unii intelectuali români foarte respectabili sunt încă prizonieri ai unor prejudecăți mai vechi, unele de ordin elitist (ei disprețuiesc orientarea Vestului spre democratizare) sau anulează în bloc tot ceea ce e preocupare de ordin obștesc, în sensul satisfacerii revendicărilor de masă. Nici eu nu mai sunt de stânga, am abandonat aceste concepții, dar nu poți elimina din cultură mari personalități culturale care au îmbogățit secolul 20, scriitori care au trecut prin confruntări decisive, în special politice. Investiția de energie în ideile de stânga și desprinderea de ele mi se pare o moștenire fundamentală a veacului nostru și a o privi de sus este neproductiv.

De pildă, unul dintre intelectualii cu care am polemizat de mai multe ori este Alexandru George. Pentru el, președinții Americii sunt niște imbecili sau niște criminali... Dacă ar exprima asemenea opinii într-un colocviu internațional, ar fi exclus de la început din discuție. Poți să aduci, firește, orice obiecție guvernelor americane, dar la un mod decent și nu cu asemenea insulte. Tot Alexandru George declară că dizidența în Europa de Est a fost o frondă cu voie de la poliție, că nimeni nu a rezistat într-adevăr, în afară de el, Alexandru George, care a fost un oponent. Eu nu-i neg acest merit, că nu a pactizat cu regimul, dar de ce are nevoie să anuleze pe alții? Nu numai că Goma este tratat ca un nimeni, dar chiar Soljenișin sau Saharov, fiindcă au fost odată comuniști, sunt arătați cu degetul ca și cum ar fi niște impostori. Or, ei, acești doi oameni, au fost mai puternici decât armate în acest veac.

M.S.: Pentru că ați amintit de experiența dumneavoastră în Germania, ea a dat naștere la multe confuzii, ba chiar unei acuzații grave lansate de Ion Cristoiu, pe vremea când conduce „Cotidianul”. Vă propun să clarificați cum a avut loc rămânerea dumneavoastră în Occident și ce ați făcut acolo.

S.D.: A fost o invitație din partea Universității din Heidelberg, unde lectorul de limbă și literatură română, un român, un

filosof care rămăsese acolo din timpul războiului, ieșise la pensie. Există la Heidelberg un profesor, un romanist de mare renume...

M.S.: Klaus Heitmann...

S.D.: Exact. Klaus Heitmann, care nutrește o dragoste dezinteresată față de România și sprijinit mereu valorile de pe aceste meleaguri... El a avut inițiativa de a aduce în calitate de lector nu atât un lingvist, cum se întâmplă la majoritatea lectoratelor, cât mai degrabă un critic literar, care cunoaște literatura contemporană.

M.S.: Vă cunoștea?

S.D.: Nu mă cunoștea, însă i-am fost recomandat de către alți critici cu care întrețineam relații de prietenie, Dumitru Micu, Ovid S. Crohmălniceanu. El a citit cărțile pe care le publicasem și mi-a trimis o propunere. Eu am fost încântat și, deși sufeream pe atunci de fobia deplasărilor, mi-am depășit inhibițiile. Singura posibilitate de a putea pleca depindea de Uniunea Scriitorilor. Președinții Uniunii, Virgil Teodorescu, George Macovescu, au fost înțelegători și au făcut demersurile necesare. Cum acțiunea intra în cadrul eforturilor generale de popularizare a succeselor culturii românești, putea fi bine motivată. Așa s-a și întâmplat, dar după ce am plecat, în '76, după mari greutatea, nu mai are rost să reconstituim avaturile, am făcut imprudența să vin în România, pentru că mama mea era bolnavă fără să am viza asigurată. Deși o serie de foruri au fost binevoitoare, nu se putea ieși dintr-un impas: dacă pe vremea aceea, cineva era lector în străinătate pentru o perioadă mai lungă, trebuia ca hârtia de aprobare să fie semnată nu numai de biroul Comitetului Central, dar chiar de secretarul general al partidului. Secretarul general luase însă hotărârea să împiedice plecarea unor lectori de limbă română în străinătate, fiindcă mai înainte unii nu se mai întorseseră. Ca să se evite o ciocnire cu forurile discreționare, nu se mai vorbea de lectorate, ci doar de un ciclu de conferințe. Trebuiau să semneze aprobarea patru-cinci oameni politici, printre care și doamna Elena Ceaușescu. Eu nu reprezentam nimic, eram un scriitor de care ei poate nici nu luaseră cunoștință și, deși era o ocazie ca într-un post din Germania să fie un cercetător literar, care să vorbească studenților de acolo despre realizările culturii autohtone, nu mi-am prelungit viza. Până la urmă s-a recurs la un șiretlic cu complicitatea unor personalități ca George Macovescu. Și anume, am cerut să plec pentru o prelegere, ca și cum m-aș înapoi după o singură întâlnire cu studenții străini. Pe acest temei - destul de șubred - nu s-a dat învoirea. În acest mod se sabota

instrucțiunile oficiale, uneori cu consimțământul unor funcționari, care își dădeau seama că bunul plac de sus duce la totala paralizie.

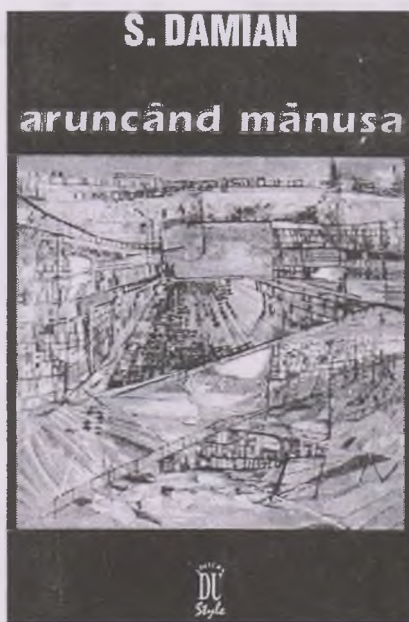
Stând apoi la acel post nu am mai scris totuși critică literară - ca urmare a unei incapacități pe care o țărăm după mine ca pe un rezultat al refuzului de a respecta directivele sterile, ideologice. Era o sleire a forțelor după confruntarea cu birocrăția steapă pe țărâm spiritual din țară. În schimb, le-am vorbit studenților despre meritele unei culturi nu prea răspândite. Și în plus, am căutat să-mi ajut colegii rămași în țară, să-i invit - și a fost o serie impresionantă de poeți, prozatori, critici care au venit la Heidelberg, unii de mai multe ori. Printre ei, Mircea Dinescu cu care întrețineam o prietenie strânsă. Și la un moment dat, el mi-a comunicat că nu era recomandabil să mai vin în țară, pentru că la Uniunea Scriitorilor au început să se întrebe: cum de persistă lectorul improvizat acolo atâta vreme, ce bani primește, cât câștigă? S-a zvonit că se va face o anchetă... Și din 1981 nu am mai venit... Viza nu s-a mai dat, pașaportul a expirat și în cazul meu s-a manifestat aceeași indiferență și opacitate a aparatului de decizie pe linie de partid: puțin îi păsa cuiva de sus dacă se mai menținea lectoratul de la Heidelberg sau nu.

M.S.: Când v-a apărut și primul volum din seria de după decembrie '89, chiar la editura lui Mircea Dinescu, editura Seara...

S.D.: Da, e singura excepție pe care a făcut-o, pentru că, în afară de cărțile lui, după câte știu, parcă n-a publicat pe nimeni. Trebuie să spun cu recunoștință că el era plin de bunăvoință, dar haotic ca director de editură și ca eficiență practică.

M.S.: În afară de Mircea Dinescu, ați invitat la Heidelberg și alți scriitori...

S.D.: Ana Blandiana, Ștefan Bănuțescu, Gabriela Adameșteanu, Gabriel Dimisianu, Ștefan Augustin Doinaș, Ileana Mălăncioiu, Augustin Buzura, Constantin Țoiu, Mircea Horia Simionescu, Nicolae Breban, Gellu Naum, Lucian Raicu, Mircea Iorgulescu și atâția alții. Sunt menționați în carte... Pentru că ați amintit de reacția unor răuvoitori, gen Cristoiu... Nici pe el nu-l cunosc, nu e un exponent al intelectualilor de elită, e un ziarist care se pretinde informat și scrie despre anumite subiecte într-un mod dubios, adică nu prezintă decât o singură parte, cu o miopie suspectă. Eu am criticat acest lucru, chiar înainte de evenimentele din Kosovo și am spus că acest mod de a face jurnalistică înseamnă a înșela cu bună știință publicul. El, probabil, nu a vrut să-mi răspundă, dar a comis un gest urât: a publicat pe pagina întâi a

„Cotidianului” o notă în care se susținea că am fost informator al securității și că, dacă va fi nevoie, va prezenta și dovezi. Mai mult: în versiunea lui, nu fusesem numai informator al Securității, dar și un agent al Serviciului secret german. Și în această dublă calitate, prezentam României, dar și Germaniei, date despre cei pe care îi invitam acolo. Era absurd! Cum poți să arunci pe piața asemenea lucruri? Cum își construiește Ion Cristoiu ineptiile? El inventează legătura cu Securitatea și apoi, adaugă, ca să lovească năprasnic, și bănuiala că am lucrat și pentru statul german. Își imaginează năstrușnicul - și fără scrupule! - ziarist că am fost recrutat din universitate de rețele străine, că am trecut de la cărți printr-o școală de instructaj special pentru a învăța arta spionajului? În gazetele străine, dacă se publică asemenea infamii, omul e dat în judecată și e pasibil de pedepse foarte grave.

M.S.: Dumneavoastră ați inclus în volumul Aruncând mânușa scrisoarea pe care i-ați trimis-o atunci lui Ion Rațiu, ca drept la replică. În această scrisoare apar numele tuturor scriitorilor pe care i-ați invitat la Heidelberg. Printre ei se află și Ion Negoitescu. Un volum de corespondență a apărut, de altfel, recent tot la Editura Du Style. Îl evocați, de altfel, și în volumul Aruncând mânușa. Cum ați devenit prieteni?

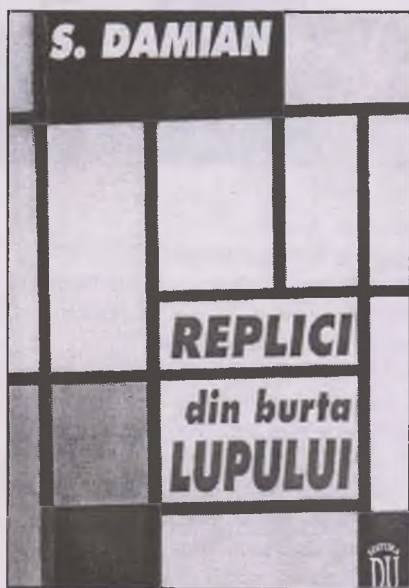
S.D.: Îl cunoșteam pe Ion Negoitescu din București, dar nu eram în relații foarte apropiate. Fiind amândoi în exil, deși nu în același oraș, ne-am cunoscut mai bine. Am fost impresionat de calitățile sale intelectuale. Era un erudit și un gânditor original, probabil cel mai strălucit urmaș al generației vechi de critici, după G. Călinescu. Se dovedea extraordinar de bine pregătit, avea un gust estetic rafinat și vagabonda cu dezinvoltură prin cultura lumii. Până a fi în exil, își permitea uneori să fie mai excentric în verdicte și formula și opinii care șocau. De pildă, că Rebreanu nu e valoros prin Ion sau prin Răscoala, ci prin alte romane de mai puțină însemnătate. În ceea ce îl privește pe Eminescu, nu era extaziat de poezia erotică unanim apreciată, materie de studiu în școală. În studiul consacrat poetului propune un alt punct de vedere asupra postumelor în care descoperă un poet al nopții, al somnului, al chemărilor neclare... Cartea sa a rămas, de altfel, ca reper în exegeza eminesciană. Fiind în diaspora, a pledat pentru acțiuni pe drumul democratizării, al urbanizării țării. S-a considerat dator să facă ceea ce nu puteau criticii din țară. Această angajare social-politică nu era - cred - lucrul care convenea cel mai bine naturii sale, dar s-a consacrat acestei misiuni cu mare

pasiune. A scris despre nenumărați autori, cu multă bunăvoință, căutând să extragă din fiecare o contribuție merituoasă. A pregătit astfel Istoria literaturii în condiții grele, neavând decât o parte din materialul documentar, lucrând singur, fără fișe, scriindu-și textele în pat, în condiții austere, de sărăcie... Compunea dintr-un jet fiindcă era un stilist spontan. Muncea în aceste condiții mai multe ore pe zi, cu un elan uimitor și abia spre sfârșitul vieții proiectele de seamă începuseră să se definească. Intenționa să continue scrierea autobiografică în care să nu ocolească motive delicate: homosexualitatea, faptul că a simpatizat câteva luni cu mișcarea legionară... Simțea nevoia aceasta de a limpezi lucrurile. N-a putut duce treaba până la capăt, a urmat vestea neașteptată, că era grav bolnav, presimțise răul, dar îi fusese teamă să se ducă la doctor. A aflat că sfârșitul e aproape, n-a mai putut scrie, s-a internat în spital și n-a mai ieșit...

M.S.: N-a mai durat decât trei luni. Spuneți că voia să facă acolo cunoscută literatura română. Ce mijloace aveau la îndemână scriitorii români din Germania, în afară de Europa liberă, bineînțeles?

S.D.: Pentru un scriitor nu era ușor. Germania nu e un stat centralizat, existau acțiuni răzlețe, în diverse orașe, dar scriitorii nu se prea reuneau. A existat inițiativa lui Ion Solacolu, un om care și-a sacrificat timpul liber și puțină agoniseală ca să scoată o revistă pe cont propriu, Dialog. Era o revistă de atitudine social-politică, unde i-a oferit lui Negoitescu posibilitatea de a face un supliment literar care a fost excepțional cât timp a apărut. Firește, criticul a căutat să atragă pe cei mai reprezentativi scriitori, din țară și din străinătate, nu numai din Germania. Dar Negoitescu nu a pătruns în mediile culturale germane, era și sfios și stângaci în conversația cu alți intelectuali, și obsedat de cultura română. Era înglodat, cum se zice, în această cultură și își concentra toată energia pentru scoaterea în relief a piscurilor ei. În paranteză vreau să spun că tocmai aceia care ar fi putut face ceva - și chiar fac - pentru strângerea acestor raporturi cu țara lui Goethe și Schiller sunt scriitorii de limbă germană, originari din România, unii care au căpătat un renume: Herta Muller, ca romancieră, Richard Wagner ca publicist, și mai sunt și alții, William Totok... Cred că ar fi fost bine dacă ar fi fost chemați la Neptun, cu toate că în organizarea acestor întâlniri funcționează criteriul după care să fie convocați doar cei care scriu în limba română. Ei au vorbit despre cultura română în Germania și erau crezuți pe cuvânt fiindcă dobândiseră această autoritate. Herta Muller a exprimat și rețineri politice în privința regimului Iliescu și a demontat o strategie a unei anumite politici duplicitare din România. Nu ar fi fost păgubitor dacă remarcile ei s-ar fi tradus în românește și s-ar fi discutat despre ele.

În Franța, perspectiva promovării valorilor românești era mult mai fertilă pentru că acolo trăiau mari personalități de origine română: Ionescu, Cioran, Eliade. Ei au sprijinit cu discernământ și generozitate apariția unor scriitori români în Occident pentru că beneficiau, în fața editurilor franțuzești, de o anumită reputație. Pentru aceste instituții de răspândire a culturii, important este să existe o garanție că opera posedă o valoare și că nu va fi un eșec financiar. S-au profilat și în Germania oameni care au făcut foarte mult pentru România, l-am numit pe Klaus Heitmann, la Freiburg evidentiez și pe profesorul Paul Miron...

dan ionescu

Călătorie

Dimineața,
forfota vieții se concentrează în curte,
o arteră pulsând de atâtea destine în dezvoltare,
tinerii se ridică, peste micile probleme
și imperabile prezente, cu discuții care,
în exteriorul programei, deplasează,
sub forme de biciclete, sorții succesului.
Unul dintre tineri prinde un moment,
când atenția nu cade asupra filei dialogului său,
și încalecă, socotindu-se el însuși încarnarea

Oferta ultimă a realului

(ca fundal evaziv pe care se joacă realitatea?)

ca o aplicație (aplecare?)
asupra lucrurilor mai bune
va trebui să-mi înghit
plângând
nodurile (gordiene?) ale discursului
despre priza la metaforă a deznodămintelor
și în bătălie tot mai insistente
(la cap? la ușă?
nu e oare același lucru?)
ale unei realități pline de promisiuni
dar lipsite de tot atâtea șanse
de a moșteni ceva în zona inimii
(zona 0?)
întorcând spatele ficțiunii
cu fața destinsă spre voi
ca o dovadă
să mă expun
unui instantaneu de vis.

Manipulând stările de lucruri prin simpla respirație

despre cum ar putea fi scris un poem
într-o satre de solitudine perfectă
vecină cu dispariția
s-au spus foarte multe
dar niciodată acel amănunt care să explodeze
silindru-ne să recunoaștem
forma de crater la pândă a imaginii aparent
înghețate
în lumina canonică șuierând pe la urechi

succesului,
o bicicletă imaginară.
Nici în sală, în pofida informațiilor despre istorie,
nu se dă jos din șa,
încă pretinde poftă de izbândă
să-i coboare din pâcla de afară,
care-și freacă spinarea de geam,
pe coarnele bicicletei, o colegă subțire,
ca să nu-l îngreuneze în urcușul spre vârsta
la care nu-i va palpita în tâmpile
obligația de a învăța.
În pauze, în fumul șerpuind pe coridoare,
gurile băieților lăcașuri de șarpe,
își plimbă vehicolul,
prin teritoriul remarcilor răutăcioase,
lasă o dără de indiferență care subțiază scoarța,
poate irumpe substanța urii acelora,
năclăită din cine știe ce fapte
pe care nu și le amintește,
decât că, într-o dimineață,
și alții au pedalat alături de el,
dar au pierdut cursa,
chiar s-au descărnat în curentul avântului,
acum le zărește pe holuri scheletele
pe care se întremează ura.
Pe alte culoare,
concuranții s-ar fi reînfiripat ca oameni,
dar pizma devenise revanșa lor.

După grimase

Un mameluc:
astupat de tristețe în tendința de a sări ca un dop
din gâtul dimineții spre pieptul vulturului
care îi sugerează o slabă pregătire
a cerului de a se târi pe scoarța planetei
zgâriată de urși pentru regenerarea pădurii,
și de buldozerele galbene zgâlțâind bisericile din
temelii,

acum se întorc edificiile/ sintagmele
privite/ citite cu multă vreme în urmă
încep să atace să asalteze să înlocuiască
metaforele slabe ale prezentului
și parcă te-ai fi trezit dintr-un vis înghețat
iar zăpada imaculată pe care o vezi afară
se schimbă pe nesimțite într-un fel de zgură cenușie
mai ales la marginea străzilor
și dincolo de ele se întinde o pastă cu străluciri
lubrice
o rană deschisă tot mai adânc

începe dezghețul gri
ca și cum străzile s-ar dilata asemenea unor eczeme
și locurile încă albe s-ar mișca
ți-ar încărca privirea cu biografii tot mai mici
ce ar urma să-ți intre prin piele
să ia în stăpânire lungile tulplini ale orelor
aceiași pereți se continuă și dincolo
nu poți ști dacă e realitate sau vis
simplă oboseală sau pedeapsa de a fi captivul
geometriei dezmembrate ca o gură flămândă

Uncori a scrie poemul într-o astfel de stare
este egal cu a înainta prin ceața adâncă și umedă
o membrană întinsă refuzând să cedeze
sau poate o greșeală prelungită prea mult
încât și senzația de împotrivire începe să delireze
se descompune sub pântecul acestei greșeli
la fel cum o icoană și-ar pierde conturul
în ochii celui îngenuncheat în fața ei
va fi timp pentru a te obișnui cu ea
cu greșeala
să te închipui de fapt într-o cameră
împovărată de atâtea întâmplări rămase definitiv
acolo
încât spațiul de mișcare este mult mai mic decât cel

dinaintea ghearei, doar un gol de proporții,
aducător aminte de vidul din praștie,
când piatra lovește geamul visător, orientat la apus,
spre disperarea verandei rămase ca la dentist,
cu maxilarele căscate.

Doamna cea grasă își rotește ochii
spre puțul din aripile vreunui liliac amator
de civilizație.

O lacrimă luminoasă de înger
străbate, în căutarea batistei, spinarea
nu știu cui derbedeu, îmmuindu-i pielea scortșoasă,
hoinarul de ieri se transformă într-un luptător
pentru alte cauze invocate de lozinci proaspete,
scrise în armonie cu fantezia:
șireturile simțeau în pântecul descris prin aer,
în eliberarea de pantofi, papagalii.
O persoană, asfințită în căutări
de balustrade pe care să le înșire,
ca pe niște linii ale echilibrului,
pe ținutul în care, de când se știe aligator - metaforă
potrivită pentru caracterul lui
devorator de intenții bune,
arborează drapelele dreptății.

Turnuri de aur,
clădite pe seama atâtor lecturi despre incași.
Dacă vei cere să urci în turnul propriu
unui visător obișnuit,
dacă lansezi întrebări de pe un cal
luat din hergheliile fanteziei,
vei fi îndemnat să mergi mai departe.
Însă, dacă vei plăti un bănuț de argint,
vei fi chemat să alegi, dintre cărți,
una mai voluminoasă,
s-o deschizi și să sperii că literele
te vor purta printr-un imperiu ale cărui șanțuri,
săpate în aur, adăpostesc pisoii.

dan bogdan hanu

real
și continuă să descrească
ești împins în fața unei ferestre
prin care vezi cum se înalță o fațadă încordată
arabescuri de drumuri știute o încercuiesc
parcă cineva ți-ar smulge cătușe
din jurul brațelor și picioarelor
și prin asta te-ar scoate din joc
lăsându-te pe brațul unei uriașe pârghii
simplu semn de punctuație
liber să alunece pe muchia ghilotinei
despărțind cele scrise de cele nescrise
și simți un fel de bruscă înseninare
o experiență primitoare nu pentru multă vreme

8 iunie 1995

*Omul nu poate fi liber decât gândind și acționând împotriva propriei sale naturi. M-am lungit în pat și m-am gândit la această idee până când am adormit. Să lupți împotriva ta pentru a-ți învinge slăbiciunile, complexele, tăcerile, lașitățile, nepuțințele... Să cunoști astfel „devenirea“, transformarea, **metanoia** și, în sfârșit, să te poți numi: **Sunt un om liber**. Chiar dacă de fiecare dată mai constăți servituți în raport cu cel pe care ai vrut să-l contrazici și să-l metamorfozezi...

*Vizitat expoziția Brâncuși de la Centre „Georges Pompidou“. Știam majoritatea sculpturilor de la Muzeul din București, Muzeul „Guggenheim“ de la New York și cele expuse la Atelierul Brâncuși de la Centre „George Pompidou“. Cunoșteam mai puțin desenele și fotografiile. Am admirat cu plăcere **Păsările, Doamna Pogany, Cocoșul, Oul, Broasca țestoasă zburătoare** și m-am oprit cu interes în fața lucrării intitulată: **Șeful**. Ocoloană din lemn în care se distingeau: gâtul, o gură mare (fără ochi, urechi sau nas), iar deasupra o coroană regală, rudimentară, din fier. **Gura și Puterea!** Iată ce reprezenta centru Brâncuși: **Șeful**. Marcel Duchamp l-a făcut cunoscut pe Brâncuși în Statele Unite. Cu Raymond Radiquet (cel care a scris la 17 ani un roman) a făcut un voiaj în Corsica. **Prințesa X** poate provoca un scandal prin forma ei falică, perfect realizată. În 1927, vama americană i-a intentat un proces lui Brâncuși deoarece **Pasărea în spațiu** nu putea să aibă un statut de operă de artă. A câștigat procesul în 1928. Brâncuși și-a păstrat naționalitatea română până în 1952, când a vrut să doneze, cu testament, statului român, toate lucrările și atelierul. Gheorghiu Dej, la sfatul lui Jalea de a nu primi un „artist cosmopolit“, i-a refuzat donația și intrarea în țară. În 1956, Brâncuși a cerut naționalitatea franceză și a lăsat statului francez toate operele de artă și atelierul care este expus în fața Centrului „Pompidou“. Brâncuși a murit la 16 martie 1957.

Pentru mine, autorul **Sărutului** - scânteia geniului - rămâne „sculptorul pentru nevăzători“.

11 iunie 1995

* Întâlnire cu Pierre Oster la Editura „Seuil“. Cunoaște destul de bine „cercul de români de la Paris“ și chiar câțiva scriitori din țară. Recent,

bujor nedelcovici

ÎNȚELEGERE ȘI TOLERANȚĂ

participase la Centrul „Cultural Român“, la o seară închinată lui L. Blaga. Mi-a vorbit despre câțiva scriitori, printre care Adrian Marino, Oana Orlea, apoi a ajuns la A.D. pe care îl cunoscuse ca poet și traducător. Înainte de '89, i-a trimis vorbă să intervină pentru el în vederea unei burse la Paris. P. Oster a făcut o cerere la Ministerul Culturii și a obținut bursa de studii. A.D. a sosit la Paris și a mers cu P. Oster să ia banii ce îi reveneau. Înainte de a se despărți, A.D. i-a spus: „Știi! Eu plec mâine în Statele Unite“. „Nu se poate! a insistat P. Oster încercând să-l convingă. Trebuie să stai o perioadă la Paris pentru a justifica bursa de studii primită!“ „Nu pot! Mâine am avionul pentru New York! Să nu te superi pe mine, dar... așa sunt românii.“

Pierre Oster a zâmbit cu înțelegere și toleranță. Înainte, m-aș fi străduit să-i găsec o justificare: lipsa de bani, coincidența a două invitații etc. Acum însă... Nu eram surprins, dar m-a impresionat neplăcut explicația generalizatoare: „Așa sunt românii“. Cum adică? Profitatori, neserioși, superficiali? Dar dacă nu sunt toți românii la fel și prin comportamentul lui putem fi judecați în acest mod?! Pierre Oster a trecut apoi la alt subiect. Mi-a povestit că soția lui (rusoaică) are halucinații auditive. Crede că vecinii de la etaj au un aparat care emite anumite unde cu ajutorul cărora pot spiona tot ceea ce se petrece în apartamentul lor. Tot vecinii de la etaj au omorât-o pe mama ei. Soția lui P.O. - care cunoscuse teroarea comunistă - este exemplul cel mai edificator al traulelor psihice nevindecate ale unui exilat. Mi-am amintit de tatăl meu, care vorbea numai în coșmaruri de cele petrecute în închisoare, sau de mama care, în timp ce agoniza, spunea că aude pașii milițienilor care veneau să-l aresteze pe unchiul Tică. Până la

ce nivel al subconștientului coboară **frica**? Uneori am coșmaruri care își găsesc originea tot **acolo** și tot **atunci**! Nu te poți vindeca niciodată după ce ai trecut prin Infern...

*ȘACALII!

Îmi place cuvântul acesta. Îl ador!

13 iunie 1995

* Scrisoare adresată lui Sabine W., de la Editura „Actes Sud“, după ce mi-a refuzat volumul de nuvele - poate cele mai frumoase pagini scrise până acum - și după ce îmi promisese „o colaborare pentru o lungă perioadă“.

„Chère Sabine. Je me croyais arrivé au port, mais je me trouve jeté par toi en pleine mer. Peut-être... seulement dans la mer on peut écrire un roman. Dans la tempête. A bientôt.“

* Viața mea: un K.O. transformat într-o operă literară.

* Înțelegerea ocultă prin care „unii“ se recunosc între ei fără nici un cuvânt, fără o consfătuire prealabilă, fără conspirație și toți pornesc împreună pentru a-i cuceri și domina pe „ceilalți“...

15 iunie 1995

* **Planche à voile** - sportul care folosește o plajă, un mic catarg și o pânză - cu ajutorul căreia plutești pe mare, te învață să nu te lupți cu valurile, ci să te urci pe ele și să aluneci ușor și fără efort spre țărm. Ce bine ar fi fost dacă aș fi avut această înțelepciune - în urmă cu vreo 15-20 de ani - de a nu înfrunta direct obstacolele și adversitățile... „Înțelepciunea așchiei de lemn“, superioară celei a „firului de trestie“ care se îndoie în bătaia vântului. Sau cum ar spune poetul: „Pe mine nu mă interesează marea, ci spuma ei și crestele valurilor“.

migrația cuvintelor

POVESTEA VORBELOR. DESPRE FICAT

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Cuvântul **ficat** este în română - și în toate celelalte limbi romanice -, de origine latină. Inițial, în această limbă, ficatul era denumit prin **iecur**. Acest cuvânt, care avea un genitiv singular, **iecinoris**, nu a trecut în limbile romanice. În locul lui a apărut o nouă formă, derivată din greacă, care s-a răspândit, după toate probabilitățile, prin limbajul culinar. Semantica și forma din limba latină și din limbile care au moștenit cuvântul **ficatum**, sunt legate de obiceiul romanilor, obicei împrumutat de la greci, de a hrăni anumite animale și păsări, în special porci și găște, cu smochine. Se spunea că atunci ficatul devenea mai gras și mai gustos. În Horațiu (**Satire**, II, 8,88) se întâlnește: „ficus

pastum iecur anseris albae“ adică „ficatul de rață albă îngrășat cu smochine“. Grecii numeau acest ficat **hépar sykotón**, ceea ce ar însemna „ficat însmochinit“, adică „hrănit cu smochine“. În latină, expresia corespondentă ar trebui să fie **iecur ficatum**, dar nu se întâlnește decât **ficatum**; nu se cunosc documente care să consemneze asocierea de mai sus. Cea mai veche atestare latină a lui **ficatum** se întâlnește în Apicio (sec. III d.Hr.), care a folosit cuvântul cu sensul „ficat de porc“ în lucrarea sa, **De re coquinaria**. Forma grecească a trebuit să dea de la început un cuvânt neatestat, **sicotum**, care apoi a evoluat către un neatestat **ficotum**, prin influența lui **ficum**. De la această formă s-a ajuns la **ficatum**

în care prima silabă era accentuată; mai târziu a fost refăcută forma cu cea de a doua silabă accentuată prin influența sufixului **-atum**, foarte frecvent în latină. În limbile romanice au fost moștenite ambele forme, de vreme ce întâlnim cuvinte corespondente etimonului latin, accentuate pe prima silabă ca în portugheză (**figado**), spaniolă (**higado**), catalană (**fetge**), franceză (**foie**), italiană (**fegado**), sardă, dialectul logudorez (**figadu**), dar, în alte limbi romanice cuvântul este accentuat pe cea de-a doua silabă ca în română (**ficat**), friulană (**fiát**), engadineză (**fió**) și dialectele sardie meridionale (**figáu**).

În română, cuvântul este vechi; prima atestare datează de la 1581 în **Palia de la Orăștie**, p. 276, dar cu siguranță vechimea lui este mult mai mare. Se întâlnește și în aromână cu forma **hicat**. În română, prin metonimie a ajuns să însemne și „locul intern cel mai adânc al trupului“ sinonim cu inimă: „Vorba asta l-a pătruns până la ficiți“ sau „ne atinge pân'la ficiți“. Din română cuvântul a trecut în sârbă, unde are forma **picat**.

Ucenic vrăjitor al muzelor, vates și deopotrivă artifax, Ion Chichere obține și în ultima sa carte, *Fizeș* (Editura Marineasa, Timișoara, 1999), efecte extraordinare prin interșanajarea vectorilor spațiali cu cei temporali, ai vieții și ai morții, ai apei și ai cerului, ai tenebrelor și ai luminii: „pe nesimțite calul se face noapte/ frunza e pleoapa nopții pe râu/ piatra e calul ținut de apă în frâu/ tu ești mâna cu care scriu: e-un sentiment între litere și un noroc blestemat/ să-l uiți pe «unde» în «când»// dacă n-ar fi iubirea/ toate-ar cădea în gând...”. Textul lumii din subconștientul poetului și, ca aluzivitate proteică, vis ori ecou, ordonează realitatea după legile lui aidoma magnetului pilitura de fier pe o coală de hârtie: „françois villon françois villon a fost un sfânt cu tirbușon,/ artiștele la coafor discută despre **maldoror**/ cu degetele în compot traduc din t.s. eliot/ îmi bag tirbușonul în cap și trag dopul cu memoria/ personală a lumii“... (**grinda**). O dată descătușată lumina din oglinzile sparte, umbra renaște neconținut obiectele și ființele dintr-o realitate care se vitalizează într-o geneză răsturnată atât de dragă, motivic vorbind, optzeciștilor celor mai temerari: „cânt și cântecul mi-e dus de vânt/ - lumea-i un singur cuvânt -/ binecuvântată fii tu Lumină// umbra zmeului e cât o fântână,/ alerg printre salcâmi înfloriți/ am trecut de luni și de scîți/ de gepizi și de avari. de tătari/ de simetrie și de fractali./ de legea numerelor mari// am trecut de cuvânt în imagine:// călcăile îmi bubuie pe toba pământului/ inima lui îmi bate în călcăie“ (**high-fidelity**). Omul, în scurta-i evadare din transcendent, reeditează sacrificiile trecute ca și pe cele viitoare: el e printre cei „o mie de miei legați între ei/ cu o panglică roșie“ al cărei capăt e ținut în cioc de vulturul din cer, ca și între boabele de grâu ajunse între pietrele morii direct din palma lui Dumnezeu unde s-au îmbibat de cântec ca „într-o gușă de pasăre“. Nu lungimea vieții contează în poezie, ci intensitatea ei ca premisă de bază a textualizării. „Este tot atâta nemurire în mac“ spune la un moment poetul convins de forța magică a rostirii într-o divinitate: „din cauza rugăciunilor/ porumbul a crescut/ doi metri“. Suspiniul are virtute de apă vie simultaneizând ego-ul de astăzi cu neființa lui de

FIZEȘ

de ION ROȘIORU

mâine: „stăteam întins pe spate/ în iarba din deal/ și m-am gândit/ că poate nu mor// când am oftat./ am auzit ceva sub pământ“. Perspectiva mioritică a discursului chicherean se deschide nețărmită potențând sugestia unei înseninări grave în care textul lumii se revarsă nestingherit, precum rimbauldianul *Le dormeur du val*, grefat pe un motiv al oglinzii, în *Ghirlanda*, unde impactul dintre cele două lumi se golește de orice relevanță opozițională, întrucât „așa în cer precum și pe pământ“. Arderea ființială, ca naștere a textului, e una ce nu cunoaște domolișuri respirative de nici o îngăduință, scriitorul, uneltele lui și hârtia, ca și aerul din jur, devenind altceva precum golul germinativ rămas în locul unui șarpe ce se autodevoră de la coadă spre cap, altceva a cărui indefiniționalitate ar putea rima cu poezia: „să scrii să tot scrii despre viața ta/ cu viața ta/ aproape cu ură ca o roată de moară/ pe o roată de moară/ de parcă nu fâină ar fi dorința/ ci subțire de piatră“. Metafora morii strivind grâul servește impecabil, ca expresie a textualizării, obsesia că scrisul e jertfă și fericirea poetului ar fi dacă astfel s-ar proiecta în oglinda divinității cu care crede că poate comunica prin raza de soare ce străpunge miraculos pânza de păianjen împovărată de fâină într-un colton al clădirii cu care el se contopește fascinat de spectacolul analogiilor universale ce i se relevă într-o zi în care ninge. Asemenea revelații se produc atunci când poetul se află ca din întâmplare acolo unde starea de vis ia în stăpânire realitatea înconjurătoare, prilejuindu-i contopiri paroxistice cu peisajul ce se edenizează sub propriii săi ochi: „pur și limpede mă topeș în lumină/ ca aburul cailor“ (**linii pure**).

Fizeș e satul în care poetul a văzut lumina zilei, Lancrămul său ce-i facilitează neostoit degustarea veșniciei, sincronizarea vârstelor primare cu cea actuală, deci prezentificarea timpului scurs și

reîncărcarea bateriilor poetice cu mister înduhovnicitor: „ah, Dumnezeu scoală norii,/ ca pe niște rufe albe/ îi întinde pe raze de soare// vântul adie ușor/ vârful porumbului se clatină/ nicipând n-am sa mor...// este în mine un suflet limpede/ și o mirare atât de fericită/ că nu îndrăznesc să mă mișc/ din iarba înflorită“ (**Fizeș**). Departe de a fi o monografie lirică în sensul consacrat al cuvântului, **Fizeș** este strigătul memoriei ce zămislește o conștiință îndatorată: „dealurile din Fizeș s-au șters/ odată cu lacrimile.../ eu trebuie să scriu; împotriva uitării// eu caut doar cuvintele/ care mi-au compus/ sufletul“ (**Bănuțul de aluminiu**). Poetul simte obligația morală să aducă laudă impulsurilor lui în diafaneitatea transcendenței pe care o frecventează familiar pururi în căutarea unui „cuvânt neînțeles“ ca pepelele ce din fântână strigă după ajutor. Cartea lui Ion Chichere e o fascinantă deschidere spre miracolul reîmprospătării privirii logodite feeric, o umirea de a asista la reșezarea universului după legile atotpermissive ale basmului: „iată forța: ghiocelul împingând umbra/ casei“. Și asta pentru că: „cu o cupă de smaragd/ Dumnezeu toarnă mirosul/ în crini“, iar poetul, nicipând mai prejos decât Demiurgul, îi calcă pe urme: „cu o pâlnie de aur/ torn vin în pământ// cartofii dansează“.

„Ceea ce desparte un poet de un mare poet nu e altceva decât o geană de copil“, a spus odată Nichita Stănescu (aforismul a fost reținut de Nicolae Motoc). Se pare că Ion Chichere e printre fericii, foarte pușini la număr, care au reușit să topească, la flacăra mirării, această mică/ enormă distanță destinată văzătorilor prin lucruri și pământ zvärcolitorilor sub cruce roșie în calendarele poeziei pentru că au împins universul ceva mai încolo de eternele-i nemargini.

UN ROMAN AL PARVENIRII

de SIMION BĂRBULESCU

*Romanul debutului editorial al lui A. Calafeteanu, *Patimă și vis* (Editura Romfel, București, f.a.) nu are nici un fel de legătură cu epoca postmodernă în care apare, prin temă și realizare fiind mai degrabă influențat de începuturile realismului balzacian și stendhalian sau de cele ale romanului popular-social, cultivat de către Nicolae Filimon, în *Ciocii vechi și noi*, axat pe tema parvenitismului...

A. Calafeteanu își înscrie ca atare demersul prosastic în contextul unei estetici revoluate: a relațiilor evenimențiale auctoriale-omnisciente și totodată artizanale, modul de reprezentare a conținutului narativ înscriindu-se între **récit** și **histoire**, precum pănitor fiind cel de-al doilea element (**l'histoire**). Imaginarul este ocultat, realul este lipsit de inefabil, textul subsumându-se voinței auctoriale de relatare (istorisire) a nenumărate fapte și întâmplări, mai degrabă banale, lipsite de semnificații simbolice, dar contribuind la conturarea profilului personajelor, prin acumulare negativă, întru ilustrarea tezei că viciul și imoralitatea sunt până la urmă pedepsite, iar virtutea își află răsplata, ca în romanul lui Filimon. Ca atare, autorul pune în lumină atât eroi buni, cât - mai ales - personaje negative... Tema romanului nu

e alta decât parvenirea (arivismul) unor medici, atrași de îmbogățire rapidă și de putere, mărire și desfrâu, toate acestea fiind cultivate și de societatea în care trăiesc, de contextul istoric nomenclaturist, în care realizările profesionale se repercutează și asupra celor puși în posturi de conducere... Locul acțiunii este Constanța, în piața căreia statuia lui Ovidiu, ilustrează mai degrabă încălcarea libertăților, decât înfruntarea tiraniei umane...

* Personajul central al romanului este medicul Iosif Crab, care dintru început se afirmă ca un profesionist performant, evidențiindu-se prin reușitele sale profesionale, dar a cărui evoluție este repede curmată de tentațiile plicurilor cu bani care-i asigură ascensiunea rapidă, într-o lume în care doar „avuția și puterea erau totul“, lume căreia înțelege a i se conforma, fiindcă „nimic în societatea de azi - cum se afirmă - nu se face fără urzeli“ (p. 226). Chemarea parvenirii este urmărită pas cu pas, ca în *Ion* al lui Brebeanu chemarea pământului, numai că personajul lui Calafeteanu se înrudește mai degrabă cu Dinu Păturică, fiind asemeni acestuia un rafinat, pentru care fericirea ar fi atât împăcarea simțurilor, cât și savurarea succeselor, prin împlinirea dorințelor profesionale, materiale, sociale și pasionale,

urmărind - în acest scop - armonia dintre interese, satisfacții și plăceri... Autorul subliniază modul care, o dată alunecat pe panta nisipurilor mișcătoare, a tentațiilor materiale, personajul uită de principiile deontologice, transformându-se într-un „om fără conștiință“, sintagmă ce ne aduce în memorie pe cea a lui Musil, dar și expresia germană a lui **Gefühlloserman** (om lipsit de sentimente), „grosolănia, brutalitățile și perversitatea“ invadându-i personalitatea, până într-atât încât devine un tiran, care se pune de-a curmezișul visurilor (idealurilor) chiar ale fiicei sale... Meritul prozatorului este de a-și fi urmărit personajul atât în contextul uman și familial, cât și în cel social... Parvenirea socială a lui Crab este astfel înlesnită de acceptarea tacită, încurajată, a tuturor celor ce-l înconjoară (medici și nomenclaturisti) care - la rândul lor - profită de pe urma cedărilor sale... Este astfel foarte bine ilustrat un vers al lui Seferis care afirmă că nu poți rămâne cinstit într-o lume coruptă... Prăbușirea lui Crab simbolizează totodată și pe cea a regelului care-i facilitase parvenirea pe scara socială... Servindu-se doar de mijloacele (tehnicele) prozei de acțiune și aproape deloc de cele ale analizei, A. Calafeteanu a creat un roman în care **teza** este absorbită în narație, iar atitudinea de simpatie sau antipatie a autorului față de personajele cărții se transmite și cititorului.

* În concluzie, A. Calafeteanu a dorit să devină prozatorul unei tare umane (parvenirea) în condițiile specifice ale unei societăți în care nimic nu se făcea „fără urzeli“ și „aranjamente“ puse în slujba unei grandomanii odioase, sortită - în final - eșecului...

O MONOGRAFIE: ION CARAION

de GHEORGHE BULGĂR

Emil Manu, istoric literar, poet și publicist, a publicat recent prima monografie a celui care a fost Ion Caraion, prietenul său de o viață, poet remarcabil, eseist, cronicar literar, publicist de curaj și de consecvență atitudine democrată, afirmat din anii ultimului mare război, când, studenți fiind, citeam primele poeme și articole ale lui Caraion și Emil Manu, ca apoi, peste un deceniu abia să ne regăsim toți trei la Societatea de Științe Filologice, unde ne-am publicat primele cărți, îngrijite de către Emil Manu (redactor) și Ion Caraion (care putea semna, cu numele adevărat, doar ca un anonim, în calitate de „tehnedactor și corector”: Stelian Diaconescu. După ce a îngrijit și tipărit numeroase volume, în ultimii ani, din opera postumă și din creația lui Caraion, având la îndemână „în custodie, toată arhiva rămasă de la acest autor atât de valoros, socotit de prima mărime (totul se va vedea mai bine după cercetarea textelor depuse de noi la Muzeul Literaturii Române)” - am citat din prefață la monografia de față - Emil Manu s-a decis să facă o sinteză a celor aflate despre Ion Caraion și opera sa, scriind această biobibliografie originală pe care cititorul o va parcurge cu interes și folos, căci nu este o narațiune convențională, ci o înlănțuire de amănunte, evocări, citări directe de mărturie lăsate de colegul și prietenul nostru plecat în eternitate prematur, urmare a martiriului său în temnițele comuniste.

În prima parte a monografiei, Emil Manu fixează reperele vieții prietenului-poet, marcând cronologic evoluția formației și creației sale literare. **Comentarii de poet** însoțesc momentele semnificative ale afirmării lui Ion Caraion în câmpul literaturii și al publicisticii noastre, mai ales după ce, în primii ani de după război, pentru puțin timp, Caraion reușise să publice în revista „Lumea” a lui Călinescu și la Editura Fundațiilor regale, sprijinit de Al. Rosetti. Firul ascensiunii l-a întrerupt condamnarea din 1950, apoi din 1958, pentru ca abia în 1964 să poată spera în zile mai bune pentru aspirațiile lui literare, ca „pot ambițios, ușor inflamabil, cu o gândire de răzvrătit iremediabil”, cum ne spune autorul monografiei.

Este cu adevărat uimitor câte cărți de poezie și de eseuri a publicat Ion Caraion în anii '60-'70. Detalii despre receptarea poeziei sale și mai ales despre motivele plecării din țară (în august 1981) - explicate chiar de către poet - aflăm în continuarea lecturii. Caraion desfășoară în Elveția o intensă activitate literară, publicistică, de traducător și de militant pentru libertatea și demnitatea intelectualilor, a creatorilor oprimați de regimurile totalitare. Din păcate n-a trăit mult, suferind de ciroză, urmare a detențiilor asasină, și s-a stins la 63 de ani, în iulie 1986, la câteva luni după Mircea Eliade, pe care l-a prețuit constant...

Reluând o sintagmă a poetului omagiat: „Împărăția de seară a poeziei”, Emil Manu face o amplă evocare a afirmării treptate a lui Caraion, poemele sale fiind primite cu interes de când autorul avea abia 17 ani, menționat laudativ în aprilie 1940 de „Curentul literar”: „Poema dv. a fost miruită cu duhul poeziei”. Primul volum, **Panopticum**, apărea mai târziu, în plin război (1943), supus cenzurii militare: „Peisajul cu care vine Ion Caraion în poezie - scrie E. Manu - era nevrotic, apocaliptic, dizolvant, pentru că definea

cancerul social al războiului, conservat programatic într-o oficială atmosferă de operetă” (p. 56). Acel timp catastrofal l-am trăit toți cei ce am cunoscut masacrul generației în tranșeele istoriei nebunești, de crime și distrugerii, pe care, revoltele, fie individuale, fie colective, reflectate în poezie, în cărți și în publicistică n-aveau cum să le oprească. Epitetele din citatul de mai sus, aplicate scrisului lui Caraion (nevrotic, apocaliptic, dizolvant) nu sunt hiperbole gratuite - dovadă mai ales lunga poemă cenzurată **Cântec de pecingine**, reprodusă în întregime (două pagini, 31-32), care sună a răzvrătire manifestă, și conține „ceva din mucegaiurile lui Argezi”.

Pentru Caraion, cuvântul și, mai ales, asocierea lui în sintagme au configurat nu o lume a închipuirii, ci realitatea aspră, diversă, paradoxală, apăsată de servituțiile ce le trăim cotidian: „Fiecare vorbă are o soartă/ din care curge sânge./ Fiecare vorbă are o credință/ aidoma soartei tale./ Când pleci din ea./ Pleci din sângele tău.”

Credința lui Caraion în poezie era nelimitată, cum ne arată autorul acestei prime monografii: „Poetul crede cu toată convingerea că prin poezie se poate spune totul - chiar lucrurile care nu se pot spune -, că tocmai prin poezie se poate certifica existența umană, că «o poezie poate dura mai mult decât un imperiu». Acest aforism e un fragment de poem din volumul **Dragostea e pseudonimul morții** (1980)”. Cu drept cuvânt, Emil Manu insistă asupra celor două volume apărute înainte de a pleca din țară Caraion: **Interogarea magilor** (1979) și cel citat mai sus (1980), un moment culminant al lirismului, când poetul se pregătea pentru exil în Elveția. Pe un fond elegiac sever, „de meditație asupra condiției umane”, în „asceza cuvintelor”, sintagmă - titlu al capitolului despre creația lui Caraion în exil, poetul „se simte singur (subliniere elocventă a lui Emil Manu) în univers, izolat de oameni, într-o natură pe care el însuși a transformat-o într-un spațiu claustal: «din munții voștri am făcut o singurătate/ mai deasă ca pânura/ mai deasă ca singurătatea” (p. 74). Paradoxal, o efervescentă creație, de contacte cu personalități de seamă ale culturii occidentale, îmbogățește opera și biografia lui Caraion în puținii ani petrecuți - numai cinci - departe de țară. Anvergura activității sale e consemnată cu acribie, având la îndemână documentarea completă, Emil Manu, fidelul editor al operei prietenului (rămas pe veci în Elveția) cronicarul competent și erudit al prezenței lui Caraion în mișcarea literară a vremii, al relațiilor lui cu lumea scriitorilor de la noi și din Elveția, Franța, Anglia, Germania...

Pentru prima dată luăm cunoștință din această monografie de adeziunea unui mare număr de scriitori occidentali la opera scriitorului nostru exilat, primit călduros între confrăți de diferite orientări, în diferite țări; mulți l-au tradus în franceză și engleză, mulți s-au raliat prețurii lui în volumul **Hommage à Ion Caraion** (Ed. Press Centrales, Lausanne, 1984), ca și în numărul omagial din „Dialog”, revistă română din Germania. Mai mult: sunt consemnate colaborările lui Caraion la revistele cărora li s-a adresat în cei cinci ani petrecuți în Elveția, reviste din țările occidentale, dar și din Israel, Suedia, USA. În capitolul frumos intitulat (căci un poet scrie despre un

poet): **Migrația galactică**, Emil Manu se oprește la **Postume**, volum pe care el l-a alcătuit, după intențiile autorului, grijuliu cu destinul postum al creației sale, arătând că aceste poezii „sunt o redefinire în primul rând a unui creator pentru care poezia nu e nici joc (chiar în postura secundă), nici sistem de idei poetice, nici profesiune, nici voluptate, nici durere, e ceva mai mult și mai inefabil, e însăși existența” (p. 87). Citatele ilustrează „metafizica poemelor finale”, comentatorul cotând cu amărăciune, „Ce tristă ironie a destinului, să-ți aranjezi, cu câteva luni sau chiar zile, înaintea morții, poemele pentru ediția postumă”; să adaugăm: toată existența lui Caraion a fost o ironie, poate nu blestem, al destinului...

Poetul a fost dublat de un prozator deosebit de sever cu lumea din jur, bătuită de slăbiciuni și servituți. Eseurile sale adunate în trei volume, publicistica și comentariile lui critice, corespondența pornesc dintr-un spirit critic neiertător cu sine, deci foarte exigent, neîndurător cu alții. Fragmentele de „Jurnal”, ca și paginile de roman, rămas în proiect, configurează o lume subminală de ambiții și porniri egoiste, malefice. „Caraion își prezenta romanul **Camera de reanimare** prietenilor apropiați drept un fel de buldozer moral și politic, prin care, într-o formă artistică severă - scrie Emil Manu -, așa cum obișnuia să scrie acest poet sobru și dur cu sine însuși, să contribuie la vindecarea societății contemporane, bolnavă de toate bolile politice ale lumii, boli pe care le numește direct «cancere» ale universului”. Arhiva confiscată de fosta Securitate, recuperată de familie, trecută pe la autorul monografiei și depusă la Muzeul Literaturii Române, conține „o adevărată comoară”, din care cartea de față conține ample citate definitorii pentru viziunea, judecățile și limbajul lui Caraion, incisiv și ineputabil în metaforele peisajului natural și uman. Lumea literară și chiar frunțașii ei, precum Călinescu, Sadoveanu, Argezi, Rosetti și mulți alții sunt uneori creionați în aprige invective, pe care numai cartea **Insectele tovarășului Hitler**, apărută în 1982, le întrece. **Jurnalul ca istorie palpabilă**, bogat în detalii și în apostrofări fără menajamente, scris „cu o sinceritate viscerală” (p. 119), este un document aproape singular, printre mulțimea de jurnale și memorii care au apărut în acest deceniu, având mai degrabă o substanță eseistică, predominantă în **Caiete**, unde criticul literar e la el acasă.

Monografia **Ion Caraion**, axată pe analiza literară a creației poetului, reflectând condițiile biografice de imense dificultăți și drame, suportate cu revoltă, resemnare și îndârjire, include și aspecte istorice tragice din viața societății românești de după 1940, evocate în publicistica și cronicile lui Caraion, rămase în parte în manuscrisele-documente, îngrijite de autor. În finalul monografiei, Emil Manu ne oferă o mică antologie de texte grupate sub titlul **Ion Caraion despre sine însuși (par lui même)**, inclusiv o patetică **Mărturisire** autobiografică; un **Epistolar** și **Reviste conduse de Caraion** încheie volumul de evocări și analize a căror bibliografie „exhaustivă” este încă un argument pentru așezarea lui Caraion în rândul scriitorilor români reprezentativi pentru spiritualitatea noastră, pentru valorile literaturii românești din ultima jumătate de secol.

Alături de atâtea cărți, pe care Emil Manu le-a publicat în acest deceniu, această monografie se alătură cărților lui Caraion, editate de către prietenul devotat literaturii și creației celui plecat în 1986 dintre noi, ca mesajul acestuia să rămână aici, în cărțile sale, mai bine cunoscut acum prin cartea frumos scrisă și amplu documentată a lui Emil Manu.

COMEDIE DULCE-AMARĂ

de MARIA LAIU

Mă ispitesc mai mult comediiile care nu stărnesc hohote de râs, ci numai zâmbete în colțul gurii, asupra cărora plujește o brumă de melancolie, decât cele grosolane, cu personaje grobiene ale căror gesturi vulgare și replici licențioase pot satisface din plin doar așteptările unei anume categorii de public.

Mă atrag *poveștile* (vesele ori triste) cu tâlc, din care poți trage folositoare învățăminte, fără a simți că acestea ți-au fost vârâte cu forța în suflul. Maestru desăvârșit al unui asemenea soi de spectacole este, fără putință de tăgadă, Vlad Mugur.

Acum vreo două săptămâni, însă, am avut prilejul să văd, la Odeon (teatru care, în vremea din urmă, pare a-și fi găsit un echilibru valoric real), *Cafeneaua* de Carlo Goldoni (traducerea: Constanța Trifu și Lidia Sava), în regia lui Dragoș Galgoțiu și cu scenografia lui Vittorio Hottier, reprezentație ce corespundea în totul gustului meu.

Eliberat, se pare, de morbul prețiozității intelectualiste, regizorul - de altfel, un foarte bun teoretician -, a dat viață unei comedii dulci-amăruie, presărată cu umor fin, plină de spirit. Decorul somptuos, conceput cu mare grijă pentru detalii, întruhidează un chioșc roz-bombon, împodobit cu perdele de aceeași culoare și cu un candelabru uriaș cu lumânări; loc al plăcerilor, este căminul Balerinei, presupus a fi întreținută de către Flaminio, falsul conte Leandro și, în orice caz, râvnită de toți. În preajma acestui chioșc mișună „eroii“ întâmplării noastre. Uncori putem arunca ochede indiscrete înăuntru, „familiarizându-ne“ cu viața de budoar a artiștii.

Muzica (ilustrația muzicală: Dragoș Galgoțiu), deși uneori abuziv folosită, își găsește cel

mai adesea locul și rostul, accentuând hazul unor scene.

Dar lucrul cel mai plăcut rămâne, până la urmă, evoluția actorilor. Aceștia se supun unei viziuni regizorale viguros constituită. Sunt un fel de balerini care se mișcă după un libret bine însușit. Mișcări largi frânte brusc, pentru o secundă rămânere în poză. Asemeni unor marionete bine mânuite, artiștii prind viață, apoi, dintr-o dată ai sentimentul că sforile s-au încălțit ori s-au rupt. Numai pentru o clipă, căci altfel, totul capătă din nou amploare.

Ne bucură să o vedem pe Oana Ștefănescu (Vittoria, soția lui Eugenio) în formă, întruchipând o nevastă pisăloagă, dar și dornică de amor; Camelia Maxim (Balerina Lisaura) compune un personaj voluptuos, supus păcatului, dar parcă nu de tot, trăind cu patimă (dacă nu o fi fost o prefăcută) fiecare clipă. (Nu înțeleg pe deplin rostul pronunțatului său accent polonez.) Anca Neculce (Placida) întruchipează o „călătoare“ cam abulică al cărui singur scop este recuperarea soțului pierdut în brațele Balerinei și aducerea acestuia pe calea cea bună. Dan Bădărău (în rolul ușuraticului bărbat al Placidei) este un obraznic simpatic, escroc de duzină, afectat. Mircea Constantinescu (Pandolfo, patron de tripou) își construiește rolul cu profesionalism și mult tact, evitând cabotinismul. Este un afacerist mărunț, dornic de câștig imediat și nu numai prin mijloace cinstite - cum avem a face cu mulți în ziua de azi. Constantin Cojocar (Ridolfo, cafegiu) - într-un fel gazdă (simpatică și atotștiutoare) a tuturor -, se mișcă prin scenă cu agilitate dând impresia că este ubicuu.

Dar cei care cu adevărat duc greul reprezentației sunt Cornel Scripcaru și Marius Stănescu.

Cel dintâi, în rolul lui Don Marzio, gentilomul napolitan, prea slobod la gură, acela care nu poate ține nici un secret, încurcând, în felul acesta, ițele clienților de la cafenea, glisează cu ușurință de la personajul clevetitor la cel naiv de sincer (nu însă mai puțin aducător de belele), de la cel care-i încurcă pe toți cu bună-știință pentru amuzament la cel care se căiește pentru faptele sale. Jocul său are fragilitatea mersului pe sârmă: aștepți să se poticnească, dar te bucuri că asta nu se întâmplă.

De cealaltă parte, Marius Stănescu (Eugenio, negustor), revenit în forță pe scena Odeonului, după o seamă de apariții mai puțin însemnate, își încarcă „eroul“ cu candoare, sinceritate, uimire deplină în fața rătăcii lumii. El nu mimează, trăiește. Tremurul său, când apare dezbrăcat (după ce pierduse, la jocul de cărți, o importantă sumă de bani, ba chiar și hainele de pe el) este „real“, ca și inocența cu carc-și acceptă mereu destinul „potrivnic“. E iubăreț și în jurul oricărei femei are apucături de cocoș. Se împăunează în fața lor mai ales cu calități pe care nu le are. Este păcălit de toți, dar nimic nu-i spulberă optimismul. Acestea sunt personajele și interpretii lor (la care se adugă Ionel Mihăilescu - Trappola, băiat de prăvălie, Laurențiu Lazăr - Agabito, frizer, copiii Cristina-Victoria Constantinescu și Oliver Ojog - Fetițele domnului Pandolfo, toți integrându-se cu măsură întregului). Povestea, simplă, cu haz, dar și un pic amară, ne lasă să vedem cât de mult rău poate face uneori chiar și adevărul, dacă e rostit oriunde, oricând. Don Marzio, povestind tuturor ceea ce aude (și stând mai mult pe la cafenea le știe pe toate), nu doar că îi asmută pe unii împotriva altora, dar îi și îndepărtează de sine. La sfârșit, el rămâne singur. Lumea se ceartă și se împacă, își vede de ale sale. Numai el rămâne la marginea ei. Strașnică învățătură.

Regizorul a plămădit cu meticulozitate fiecare scenă. Spectacolul întreg dă impresia unui mecanism bine articulat. Poticnelile sunt mărunte și nesupărătoare (Balerina cântă cam mult pentru o... dansatoare, unele momente comice sunt mai chinuite, avem parte de câteva „burți“ - momente ce ar fi trebuit scurtate).

cinema

ÎNTRE NOI, „AMANȚII“

de ILINCA GRĂDINARU

Atmosferă de Cinematecă.

În Franța anului 1958 se pregătea o nouă revoluție cinematografică. Generația „Noului Val“ se apropia de consacrare. Dar, ca orice revizuire de valori în plan artistic, începutul naște scandal. *Amanții* (*Les amants*), filmul semnat de Louis Malle, a fost înfierat de critica vremii, în ciuda succesului de public. Ceea ce în zilele noastre, până la urmă nu atât de îndepărtate în timp, n-ar fi contrastat deloc cu peisajul, a reușit să „sensibilizeze“ atunci, chiar și Vaticanul.

Această recomandare - în paginile caietului - program al Cinematecii Române a asigurat fluxul publicului curios funcționând ca o reclamă dintre cele mai picante. Mulți au fost poate dezamăgiți realizând cu întârziere că presupusa impudoare a peliculei era prea bine

mascată de moralitatea fără abateri a tăieturilor de montaj. *Amanții* împreună cu scurt-metrajul ce l-a urmat, *Charlotte și omul său* (*Charlotte et son Jules*) dezbat mai mult o problemă pe cale de a izbucni la vremea aceea: emanciparea femeii, dreptul de a-și afișa senzualitatea, de a fi libertină la paritate cu bărbatul.

De aici „condamnabila“ impudoare a primului film, în special, secondată fiind și de mijloacele de expresie ale unui cinematograf lipsit de artificii, focalizat de personaj, precum cercetătorul pe propriul său cobai, gata de orice concesie făcută artei pentru a provoca viața să irumpă în dreptunghiul de celuloid. Prezența lui Jeanne Moreau în filmul care o lansa, dezvăluie cu un plus de nuanțe frământările pasiunii la o femeie înșelată dar hotărâtă să-și trădeze la

rândul său bărbatul. Finalul scandalos pentru morala catolică, dar eliberator, al femeii care fuge fără regrete dintr-un cămin dezbinat alături de amantul de o noapte, va deschide calea unei pleiade de filme despre boema extraconjugală și a unui nou tip de vedetă: Brigitte Bardot, Monica Vitti, Emmanuelle Riva.

Coincidență sau consecință a unui dialog neobosit - o dată ce filmul european se revoltă împotriva propriilor clișee, luând partea adevărului trăit -, viața se transformă și ea oferind filmului rebel subiecte neconvenționale. Aproape concomitent cu lansarea și dezvoltarea acestui nou val francez, iau naștere mișcările hipiote, femeile încep să-și susțină cauza cu ofensivitate, valorile morale se... reevaluează gata să convingă și biserica de dreptatea cauze susținute. Astfel am ajuns aici, când un film ca *Amanții* nu mai naște scandal și nici chiar mirare, la momentul *American beauty*. Căutăm tradiția și conservatorismul nu le putem descoperi în câmpul noii modernități. Iată-ne, după o nouă „revoluție franceză“, cu o grămadă de cadavre decapitate și un orizont sângeros moștenire.

FESTIVALUL „SENSUL IUBIRII“

Ediția a V-a, 9-11 iunie 2000, Drobeta Turnu Severin

Organizatori: Palatul Cultural „Teodor Costescu“, Consiliul Județean Mehedinți, Reprezentanța Uniunii Scriitorilor din Turnu Severin, Fundația Culturală „Alice Voinescu“, Biblioteca județeană „I.G. Bibicescu“.

Din program:

- concurs de poezie și critică literară (debuturi);
- colocvii: **Un deceniu de poezie în tranziție, Eminescu pururi tânăr**;
- lansări de carte.

Secțiunea volume de debut:

- se acordă două premii în valoare de câte 1.000.000 de lei pentru două volume de debut în poezie sau în critică literară, eseu, despre poezie, apărute în anul 1999;
- se acordă două premii constând în publicarea a două volume de debut în poezie. Manuscrisele trebuie să cuprinsă 60-80 de pagini (dactilografiate într-un exemplar).

Secțiunea grupaj poezie:

- se acordă Premiul I în valoare de 1.000.000 de lei, Premiul II în valoare de 700.000 de lei, Premiul III în valoare de 500.000 de lei și Mențiuni în valoare de până la 300.000 de lei. Autorii, nedebutați editorial, pot concura cu șapte-zece poezii (dactilografiate într-un exemplar).

Manuscrisele vor purta un motto care va figura și pe plicul închis cu datele personale (nume, prenume, vârstă, adresă, telefonul).

Autorii sunt invitați să trimită manuscrisele și cărțile până la data de 5 iunie a.c., pe adresa: Palatul Cultural „Teodor Costescu“, bulevardul Carol I nr. 4, Drobeta Turnu Severin, cod 1500, județul Mehedinți.

Cheltuielile de masă și cazare pentru membrii juriului, invitați și laureați vor fi suportate de către organizatori.

Informații suplimentare la telefoanele: 052-311020; 052-315314.

FESTIVALUL NAȚIONAL „COSTACHE CONACHI“ - TECUCI

Premiul I și Premiul revistei „Ate-neu“: Ionel Gherghina - Iași.

Premiul I și Premiul revistei „Luceafărul“: Săndica Panait (Galați).

Premiul II: Nona Mușat (Bacău).

Premiul III: Ioan-Aurel Dragoș (Baia Mare).

Premiul „Ionit Romanescu“ și Premiul revistei „Porto-Franco“:

Carmen Rosalia Angheluș (Huși).

Premiul revistei „Cronica“: Adi George Secară (Galați) și Alina Cheșcă.

Premiul revistei „Convorbiri literare“: Petrișor Militaru (Craiova).

Premiul revistei „Poezia“: Andrei Patraș (Iași).

EVENIMENT CULTURAL

În perioada 15-20 mai un grup de 60 de personalități ale vieții publice braziliene au efectuat o vizită în România, în contextul aniversării a 500 de ani de la descoperirea Braziliei.

Fundația Culturală Română a organizat cu acest prilej, în colaborare cu **Ambasada Braziliei în România**, o întâlnire cu tema **Proximitatea depărtării - A proximida do longe**, la care au fost prezenți scriitori, traducători, editori și ziariști români și brazilieni.

Întâlnirea s-a desfășurat în prezența E.S. Dl onimo Moscardo, Ambasadorul Braziliei în România.

Din delegația braziliană - condusă de Victor

Alegria, directorul **Institutului Brazilia-România** - au făcut parte și Antonio Olinto, scriitor brazilian cunoscut publicului românesc datorită cărților sale traduse în limba română, **Copacabana, Timpul paiștelor, Scurtă istorie a literaturii braziliene**. A fost prezent, de asemenea, E.S. Dl José Augusto Seabra, Ambasadorul Portugaliei în România.

În cadrul întâlnirii, Editura Univers a lansat seria **Brasiliana**. Directorul editurii, domnul prof. Mircea Martin, a prezentat primele două cărți recent apărute în această serie, **Stăpâni și sclavi** de Gilberto Freyre și **Scurtă istorie a Braziliei** de Hernani Donato.

CENACLUL SCRIITORILOR

Desfășurat într-o discreție curioasă (din două în două săptămâni, în ziua a doua a săptămânii), Cenaclul Scriitorilor, care-și ține lucrările în Sala Oglinzilor de la Casa Monteoru, a fost onorat de dramaturgul, poetul și prozatorul Iosif Naghiu, secretar al Asociației Scriitorilor din București. Cu această ocazie, sala a fost plină iar discuțiile purtate (Constantin Abăluță, Octavian Soviany, Aurelian Titu Dumitrescu, Horia Gârbea, Grișa Gherghei și alții) au fost animate, extrem de interesante, fiindcă schițele dramatizate (citește teatral!), au impresionat. Din această cauză, dar și din multe altele, publicăm în numărul viitor o parte din acestea.

INVITAȚIE LA EXPOZIȚIA DE ARTĂ MEȘTEȘUGĂREASCĂ INDIANĂ

Ministerul Culturii din România în cooperare cu Ministerul Industriilor din India și Ambasada Indiei ne invită pe 23 mai, ora 10,30, la Muzeul Satului din București, la inaugurarea Expoziției de artă meșteșugărească indiană.

Deschiderea oficială a expoziției va fi făcută de E.S. Dl Rajiv Dogra, ambasador al Indiei la București, și dl Ion Caramitru, ministrul Culturii.

După o călătorie în țară, la Râmnicu Vâlcea (17 mai) și Sibiu (19-21 mai), expoziția va sta la București o săptămână.

India este cunoscută drept o țară cu o îndelungată istorie și cu o cultură profundă, strălucitoare, cu rădăcini din timpuri imemorabile.

Arta meșteșugărească sintetizează astăzi sensibilitatea, delicatețea, măiestria și motivele/reprezentările culturale ale acestui subcontinent.

Impresionanta varietate a produselor meșteșugărești (covoare manuale, vase de ceramică, lut și metal, broderii, brocarturi, material textil țesut și imprimat manual, bijuterii, miniaturi și picturi de expresie populară, articole din trestie și bambus, os și corn de animal, articole de pielărie ș.a.), stilurile diferite, bogăția de culori și reprezentări, ilustrând tradiții adânci și distincte, extraordinară desăvârșire a realizării lor, toate acestea și altele îl vor ului pe românul îndrăgostit de frumos și cultură și, dacă până acum nu a făcut-o, va așeza India într-un loc aparte în inima sa.

dominique stantchev-langlois

EXPATRIATA (I)

Născută la Neuilly-sur-Seine (Franța) în 1966. În 1988 își ia licența în istorie la Sorbonne, Paris IV. Între 1988 și 1997 publică articole istorice și de cultură în revista „Nouvelle Rive Gauche“, este atașat de presă la diferite edituri pariziene („Editions du Castor Astral“, „Editions Mentha“, „Editions Tallandier“), și documentarist la Wildenstein Institute, unde se ocupă în mod special cu punerea în valoare a operei lui Maurice de Vlaminck. Din 1998 predă limba franceză la Școala americană din București.

Vântul învolbură norii. Copacii arcuți, zgâlțâiți de furtună. Antoine, fiul lui Kate, era imobilizat în casă. Își fracturase piciorul la schi. Mai avea încă trei săptămâni de așteptat. Pentru Kate timpul părea că se întinde la nesfârșit. O obosea faptul că nu ieșea din casă. Că era departe de Paris, de viața aceea de lăncezeală.

Era o dimineață de primăvară, anostă, agasantă. O dimineață la răspântia anotimpurilor, Kate auzea vântul cum zguduie geamurile. O bruscă pană de lumină. Gândi că nici cutremurul de pământ nu-i departe. Își închipuia de pe-acum seismul. Simțea cum se zgâlțâie pământul și cum i se despică sub picioare. Românii îi tot povestiseră de cutremurul din 1977 care răvășise Bucureștiul. Ca un copil încolțit de-un câine, ce-ncearcă să fugă dar nu știe în ce direcție s-o ia, ea își inventa propriile spaime, lăsându-și mintea s-o ia razna, neînfrânată. Trupul îi tremura de parcă avea frisoane. Era bine, nu se mai plictisea.

Tomas sosi la prânz și depuse pe biroul ei o scrisoare. Privi numaidecât cine era expeditorul și exclamă cu voce tare:

- Ia te uită, e de la Norman.

Tomas spuse în glumă:

- S-ar părea că-i o scrisorică de dragoste.

Cuvintele lui îi explodară în minte ca un eveniment nedorit. Prea tânjise toată dimineața. Prea se legănase în muzică romantică. Și astfel visul se înfiripă. În loc să-l spulbere dintru început, ea îl strâpî zilnic așa cum faci cu o plantă, și iată-l crescând și înflorind. Devenind povestea pe care vi-o voi istorisi acum.

Un mare salon parizian. Pereții erau plini de ștucaturi și de tablouri de-o valoare inestimabilă; picturi franțuzești din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea se-nvecinau cu pânzele impresioniștilor: epocile preferate ale proprietarului. Lumina toamnei se odihnea pe canapele castanii. Mobilele erau și ele neprețuite. Te-ai fi crezut într-un muzeu parizian, poate la Jacquemart-André.

Încăperea dădea spre o grădină particulară cu flori artificiale. La dorința proprietarului, aceasta rămăsese așa cum arăta pe vremea tatălui său. Un aer de prospețime pătrunse în vasta încăpere puțin cam afectată.

Când intrai în acest hotel particular parizian de început de secol al XIX-lea, te simțea transportat într-o lume aparte. Aproape numaidecât devenea prizonier al luxului și frumuseții sale. Realității îi

trânțea ușa în nas. Zilnicele griji materiale ale oamenilor obișnuiți nu-și mai aveau nici o rațiune de-a exista. Guy, bogatul negustor de obiecte de artă, omulețul cu păr cănit care se-apropia de optzeci de ani, îi întinse mâna lui slăbănoagă, cu pielea descoamată. Kate de-abia îndrăzni să ridice privirea spre el și schiță un zâmbet timid. Bătrânul îi spuse:

- Succes, Kate. Mai treci pe la noi când vei putea.

Apoi Kate se întoarse spre Norman. Privirea ei insistă în ochii voalați și cinici ai celuilalt negustor de antichități. Se-ncăpățâna să-l oblige s-o privească și el. Să-i confirme că există aici, lângă el. Se pare că reuși să-l facă să-i dea atenție căci, la remarcă făcută cu un glas nostalgic:

- Nu știu dacă ne vom mai revedea...

Norman își înălță chipul înspre ea. Fața lui marcată de timp rămăsese totuși atrăgătoare. Și iată-l răspunzându-i:

- Ce tot îndrugi? Cum să nu ne revedem? Că doar n-o să te îngropi acolo, în Carpați!

Izbucniră cu toții în râs. Colega lui Kate îi făcu cu ochiul. Atmosfera se însenină. Lucru destul de neobișnuit, căci oamenii ăștia celebri și bogați erau mai curând snobi și sfidători în mai toate ocaziile. Și Kate se gândea nu numai la cei doi bărbați, ci și la tânăra care îi ajuta, fata unui renumit pictor francez, a cărei avere de invidiat se datora în întregime comercializării pânzelor tatălui său.

Evident, Norman se exprimase într-un mod ironic, dar măcar catadicsise s-o ia în considerație. Asta o mulțumea. Timp de patru ani nu fusese privită decât ca o simplă funcționară și nimic mai mult. Suferise căci i se părea a fi mult deasupra acestui statut. Încă din copilărie avea despre sine păreri superlative, ambiția era pâinea ei zilnică.

Așadar, gândea că nu e cazul, doar pentru că Norman și Guy sunt mari negustori, s-o considere inferioară lor. Nu, era la același nivel cu ei. Avusese destulă vreme să-și dea seama de inteligența lor și s-o compare cu aceea a lui Tomas, soțul ei. Tomas era tot atât de sclipitor ca și ei. Era înzestrat cu aceeași sălbatică dorință de-a reuși. Un viitor extraordinar l-ar putea aștepta. Și-n ziua aceea mult dorită, ea ar deveni soția unui om însemnat.

Deocamdată, Tomas pregătea realizarea acestui vis de mărire. Plecând în România, urma să devină patronul celui mai mare trust de presă din țară. Va conduce aproape o duzină de ziare. Și încet-încet, acest mic regat se va mări. Dorea cu

ar doare acest lucru și Tomas era omul care-și îndeplinea întotdeauna obiectivele propuse. Kate era mândră de el. Îi disprețuia în secret pe cei ce nu-l apreciau la justa valoare. I s-a replicat că România e o țară săracă și că a fi un magnat al presei acolo nu înseamnă mare lucru. Dar Tomas nu s-ar mulțumi cu România, de pe-acum se gândea Rusia. Așadar, era ușor să le taie cuvântul în gântilor.

Kate se pregătea să părăsească salonul împreună cu colega sa. Guy și Norman îi spuseră amândoi de-odată:

- Noroc, Kate.

Kate părăsi încăperea cu lacrimi în ochi. Abandonând această îndeletnicire căreia i se consacrase cu atâta fervoare, i se părea că o parte din ființa ei moare literalmente. Se întoarse spre colega ei și-i întrebă:

- Mergem la o bere?

Fata aprobă.

Pe treptele hotelului, admirară noaptea calmă de toamnă. Era abia ora șase dar toate lampadarele erau aprinse. În aerul rece care învăluia Capitala simțea sosirea iminentă a iernii. Kate îndrăgea aceste nopți. Pașii o duceau către Place Saint-Philippe-du-Roule dar i se părea de pe-acum că nu mai e în întregime acolo. Se obișnuise cu Parisul cu străzile lui vesele, cu magazine scânteietoare cu zilele lui atât de scurte în noiembrie, și acum era pe punctul de-a se despărți de toate astea pentru prima oară în viață. Avea douăzeci și nouă de ani și nu trăise în altă parte decât la Paris.

Kate și colega ei se-nțelegeau de minune. Erau alături la bucurie și la necaz. Băură câte-o bere într-o micuță cafenea în fața bisericii Saint-Philippe-du-Roule. Toastară și Kate dseșertă tot ce-avea pe suflet. Prietena ei o ascultă cu încântare. O găsea pe Kate inteligentă și plină de noroc.

- Asta-i, Visul devine realitate. Oare de câtă vreme nu aștept decât asta? Să-mi părăsesc îndeletnicirile, să fiu liberă, să-l văd pe Tomas cum se realizează, să-l sprijin, să am timp ca să mă ocup de Antoine atâta cât vreau. Ce șansă!

- Mare nococ pe fiul tău.

- O să-mi lipsești, știi bine.

Și spunând asta, Kate se simțea deja ajuns într-o lume mai exaltantă decât cea pe care cunoscut-o la Paris.

- E, ne mai vedem noi, dar să știi că și tu îmi vei lipsi.

Erau vesele și triste. Nostalgice și pline de speranță în viitorul ce-și arăta o nouă față. Bere și, într-un scurt răstimp o amețală plăcută cuprinsă. Chiar asta voiau, aceste clipe să rămână întipărite în memorie pentru totdeauna. Să despărțiră în stația autobuzului care, de patru a

Dominique Stantchev-Langlois fructifică un stil alert ce-ar putea fi considerat a un fel de behaviorism cinematografic și, în acest caz, nuvela Expatriata s-ar propia de un scenariu literar. Maxima funcționalitate a secvențelor, detaliile insistente dar vizuale, acțiunea insidiosă, au relanti, care se ascund dincolo de stop-cadrurile temporare ca mișcările sub carapacea unei țestoase - toate aceste caracteristici sunt în perfect acord cu tribulațiile unui suflet aflat pe prag, ate un prag ce nu va fi trecut niciodată, un prag perpetuu ca un semn zodiacal.

Fragmentul de început pe care-l prezentăm ar putea fi intitulat Iluziile, fiindcă lădă seama de prima mișcare lăuntrică încercată de personajul feminin, Kate, ceastă Madame Bovary a cosmopolitismului contemporan, care a ales ca deltă visurilor sale de mărire spațiul balcanic.

zile, o ducea pe Kate acasă. Și ca în fiecare ară, de cum găsi un loc în autobuz, Kate scoase n buzunar o carte și începu să citească.

Acasă n-o așteptau spații mari, însă totul spira intimitate. În ciuda unor inconveniente, drăgea apartamentul în care locuia cu Tomas de în se căsătoriseră. Era un apartament cu două ce dădeau spre o stradă foarte zgomotoasă. ici îl avusese pe Antoine, aici îl iubise pe Tomas înflăcărare. A părăsi acest loc îi dădea, de ase- enea, senzația că ceva din ea e îngropat pe tdeauna. Când se căsătoriseră, Tomas nu avea eă o situație sigură. Cu toate că era mic și atât de pus zgomotelor traficului, aleseseră acest aparta- ment fiindcă le plăcuse amplasamentul: câțiva pași piața Saint-Germain-des-Près.

Din camera ei privea pe fereastră animația cturnă a Parisului și-și promise să-și fixeze-n nte această clipă. Măine se va-ntâlni cu Tomas București, apoi vor trebui să-și caute o locuință. așteptarea mutării, pe Antoine îl dusesse la și ei.

Pentru ei începea o nouă viață. Era extrem de burată. București reprezenta împlinirea unui vis: racolul necunoscutului, libertatea, succesul. hii ei negri și strălucitori se adânciră o vreme în ecimele străzii. Își netezea pletele castanii sună telefonul. Era Tomas.

- Ești gata?

- Da. Avionul pleacă la opt. Trebuie să mă zesc la șase.

- Bine. Te aștept la aeroport.

Emoție și fericire. Se simțea nespus de tânără. vrăgărită câteva clipe apoi Tomas îi spuse ntele pe care i le repeta de fiecare dată înainte închidă:

- Te iubesc mult.

Iubirea înfocată pe care i-o purta o liniștea tdeauna. Viața n-o putea răni atâta timp cât mas era lângă ea. Nimeni n-o mai iubise atât. i mult decât era necesar să simtă-n fiecare zi căltându-i inima în piept.

Întârzie o clipă cu privirea pe o fotografie de săsătorii lor. Privi încă o dată chipul lui Tomas. musețea lui androgină avea ceva nespus de il. Atât de angelic, cu imenșii lui ochi verzi și obrăjii supti. Kate nu-l cunoscuse și iubise at pe el și era mândră de asta.

Hotelul Intercontinental. Piața Universității. evaraul Magheru. Asta-i ce văzu întâi din urești: un hotel de douăzeci de etaje, din beton, anii șaptezeci, răsărit ca o ciupercă în plin cen- orașului. La recepție, câțiva funcționari obiș- cu privilegiile din timpul comunismului. Unii moace de polițiști. Toți se adaptaseră schim- lor politice. În multe privințe, mentalitatea nu luase prea mult. Servil, personalul se înclina în

clienților importanți ori impozanți? Cu alte cuvinte, în fața celor ce se grozăveau, a ștabilor cu limuzine, ochelari negri și nelipsitul telefon mobil.

Hotelul Intercontinental este vizavi de Piața Universității. Dacă vrei să te plimbi sau să te duci la cinema o apuci pe Bulevardul Magheru: o arteră a unui București cenușiu, cu blocuri ce n-au fost renovate niciodată și magazine cu vitrine prost luminate. Epoca lui Ceaușescu nu pare a fi prea îndepărtată.

Kate sosi la amiază. Cerul era acoperit. Un fel de ceață plutea deasupra orașului. De la aeroport la București, remarcase cât de urite erau panourile publicitare ce mărgineau drumul și obturau peisa- jul. Blocurile neterminate de la Băneasa au făcut- o să se gândească la un șantier neterminat. Intrase în București fără să-și dea seama. La prima vedere acest oraș n-avea înfățișarea unui oraș, ci mai degrabă a unui sat care se întindea în toate părțile, dezordonat, haotic. Se simțea pierdută, fără nici un reper. Marile bulevarde care duceau în centru erau mărginite de copaci. Și asta a surprins-o agreabil. Tomas o strângea cu putere de mâna. Ea îi zâmbi.

- Care-i prima ta impresie? o întrebă atunci când ieșiră din taxi.

- Sunt mulți copaci.

- O zi nu prea veselă, poate va ploua sau va ninge, cine știe? remarcă Tomas, ca și cum s-ar fi acuzat.

- Nu-ți fă griji, știi cât doream să plec.

Kate zâmbi în felul acela inimitabil care-l cu- cerea de fiecare dată pe Tomas. Nu văzuse nicio- dată un zâmbet asemănător la vreo altă femeie. Un zâmbet care îi devora întregul chip și-l inunda cu o lumină pură și zglobie. Se îndrăgostise de ea din cauza acestui zâmbet.

Kate își cunoștea puterea. Dar știa să nu abu- zeze de ea. Îl iubea pe Tomas cu o iubire simplă și totală.

Îl îndrăgise încă din prima zi. Era naivă și atât de nerealistă, și nu-i descoperise nici un defect. Era cel pentru care trăia și respira. Oarecum copi- lăroasă iubirea aceasta. Kate era încă inocentă.

Se înnoptase. Se aflau în camera lor de la hotel și Tomas deschisese televizorul. Îi spuse lui Kate:

- Te superi dacă te rog să te duci să-mi cum- peri o cremă de ras? De la magazinul de vizavi.

- Vrei chiar acum?

- Da.

Kate acceptă și plecă pe dată. Se lăsase frigul. Primii fulgi de zăpadă cădeau răsfirați peste oraș. Era o tristețe în toate iar Kate, îmbătăită de fiorul nouității, n-o resimțea. Era ca o puștoaică explo- rând o lume nouă, ca o elevă la începutul anului școlar. Se îndreptă spre magazin. Era bine îmbră- cată și toți o priveau. Alese numaidecât crema care îi trebuia lui Tomas. Se întoarse la hotel, înfilită

în haina ei de blană, pe care Tomas i-o făcuse ca- dou de Crăciun. Purta niște cizme lungi și strâmte din piele neagră. Era mică dar zveltă și asta o făcea să pară mai înaltă. Avea un mers aerian, orgolios și-o față voluntară ce exprima acea împăcare pe care numai fericirea și-o putea da.

Primii fulgi începuseră să fie învârtejiți de vânt. Grăbi pasul și se bucură când se trezi din nou în camera lor de hotel. Se chemu numaidecât în pat, sub pilotă, alături de Tomas. Acesta îi strecură o mână între coapse și-o sărută pe gât. Hohotiră urmărind o comedie de pe vremea marelui mut, apoi ațipiră puțin înainte să se ducă să cineze la unul din cele mai celebre restaurante bucureștene: La Capșa.

O casă mare, cu grădină vizavi de Patinoarul Municipal. O stradă liniștită și umbroasă, străjuită pe cele două părți de trandafiri agățători și de zorele, la doi pași de Calea Floreasca. Kate îndrăgi această casă de la prima vedere. Îl aduse și pe Tomas ca s-o viziteze, acesta aprobă numaidecât alegerea făcută de ea. Admiră priceperea și iuțea cu care soția sa descoperise acest refugiu. Căci majoritatea expatriatilor întâmpinau mari dificul- tăți când încercau să aleagă o casă convenabilă fără să se ruineze.

Ea nu avusese nevoie nici de-o săptămână. Vizitase zeci de case, însoțită de-un agent imobi- liar grozav de caraghios. O mogâldeață de femeie, încălțată cu ditamai cizmele îmblănite și cu un fâș negru, ținută ce amintea de la o poștă de vremurile comuniste. Se numea Gina și condamna politica dusă de Ceaușescu. Îi povestea lui Kate despre ier- nile când înghețai în case, în apartamentele neîn- călzite, despre interminabilele cozi zilnice, despre alimentele raționalizate. Îi zugrăvea cu lux de amă- nunte starea jalnică în care ajunseseră, magazinele goale, vecinii turnători, frica ce-ți rodea stomacul zi și noapte. În schimb, găsea că fostul dictator făcuse și un lucru bun: blocurile noi din jurul Casei Poporului (monument pe care, în treacăit fie spus, îl găsea o reușită arhitecturală). Marele bule- vard, cu lampadare moderne și copaci abia plan- tați, care leagă piața Unirii cu impunătorul Palat era, după ea, un Champs-Élysées românesc.

- Ceaușescu a modernizat totul, spunea ea cu mândrie.

Ambiguitatea cuvintelor a surprins-o pe Kate. Se întreba dacă mogâldeața asta chiar detesta regi- mul, așa cum pretindea.

La rândul ei, Gina n-o privea cu ochi buni pe Kate care refuzase categoric să viziteze vreunul din aceste blocuri ceaușiste. În afaceri imobiliare, Gina era destul de nepricepută. Nu știa să nego- ciece și, de câteva ori, lăsă ocaziile să-i scape printre degete. Rateurile ei o amuzau pe Kate. În cele din urmă, Gina recunoscu:

- Înainte, țineam un restaurant. Poate ar fi mai bine să mă întorc la vechea meserie. Mă doare inima când mă gândesc la studiile pe care le-am făcut zadarnic. Știți, sunt economistă.

Kate constatase mai de mult, încă de când venise în București, că mulți oameni se făleau cu titlurile universitare: ingineri, economiști. Dar viața-i aruncase-n alte părți, îi întâlneau șoferi de taxi sau birtași. Nu reușeau să te descuri în aceste biografii, să legi adevărul de minciună. După ce-au semnat contractul de închiriere, Kate îi mulțumi călduros Ginei și încercă o anume tristețe la des- părțire. Gândi că poate începe să iubească poporul român.

j. saramago:

„FAIMA ÎMI PERMITE SĂ FIU MAI APROAPE DE OAMENI“ (II)

Reporter: Ultimul dumneavoastră roman, *Toate numele*, tratează despre cineva care are de lucru cu toate numele și totuși, în roman nu apare decât numele propriu, don José, al acestei persoane care colecționează, din obligație profesională, toate numele. Trăim într-o lume în care oamenii își caută numele lor în ziare, în reviste, o lume în litere negre?

J. Saramago: Da, este adevărat, și grafic l-ai explicat foarte bine, pentru că obiceiul de a așeza numele în negru pe coloanele presei duce, sau poate să-i ducă, mai ales pe cei celebri, să caute pe primul rând și, poate pe ultimul rând, numele lor, iar dacă acestea nu se află acolo trec mai departe și nu-i mai interesează nimic din ceea ce se spune acolo. Gândesc că ceea ce spun merge ceva mai departe de epigraful din romanul meu și, personal, apăr teza că, de multe ori, ceea ce e mai important într-o carte este acest preambul și că ceea ce urmează nu este, de obicei, decât o glossă mai mult sau mai puțin sforțată a enunțului ce se află, ca să spunem așa, pe porticul cărții și de multe ori nu aparține autorului. În cazul acestui roman al meu în care, trebuie să spun că epigraful este al meu, cred că aici se află totul. Nu știu dacă apoi este tot ceea ce se poate aștepta de la carte, însă, totul are a face cu preocupările mele. Epigraful spune: „Cunoști numele pe care ți l-au dat, nu cunoști numele pe care îl ai“. Asta am scos-o dintr-o carte care nu există și se cheamă *Cartea evidențelor*, și, cel puțin din punctul meu de vedere, este o evidență. Asta are relație cu *Eseul despre orbire*, când fata cu ochelari negri spune: „Între noi există ceva care nu are nume, și anume ceea ce suntem“. Or, această idee a numelui pe care cineva îl are și nu-l poate cunoaște constituie zbulciul meu esențial sau fundamental. Cred că, în fond, nu știm cine suntem, chiar când vorbim despre celălalt. Cartea aceasta înseamnă, de asemenea, căutarea celui-lalt, acest proces de apropiere față de celălalt pentru a ști de ce cunoașterea eului trece prin cunoașterea celui-lalt. Acest proces este chiar o formă de altruism, o nevoie de a merge la celălalt pentru a ajunge la un același. Însă răul este că de multe ori îl căutăm pe celălalt în primul rând deoarece nu ajungem și nu vom ajunge niciodată să știm cine suntem cu adevărat și, în timp ce o facem, avem iluzia că ne apropiem de noi înșine. Această idee care poate să fie inițială, care te poate duce la ceea ce indirect se relaționează cu solipsismul, ar putea fi o greșeală și nu mi-ar plăcea să se întâmple. Eu nu sunt deloc preocupat de mine însumi, mă refer la persoana mea, este clar că m-a preocupat și mă preocupă să știu cine sunt, însă aș fi avut interesul să știu dacă aceasta ar fi servit pentru a ne cunoaște, pentru că să știm cu toții, sau cea mai mare parte dintre noi cine suntem. Oricum, îmi este foarte limpede că am putea avea o viață bogată în toate, mai omenească, dacă vrei, și am putea obține - și posedă totul - nu mă refer la bunuri materiale, nu vorbesc de bani și nici de automobile, ci să ai totul în sensul ca să te simți bine, să ai o înțelepciune care te face să tragi o concluzie: mă simt bine în situația în care mă aflu. Însă chiar și așa, pentru a spune că te simți bine nu posezi alt remediu decât a renunța. Cred că înțelepciunea constă în a ști să renunți și să fii conștient de faptul că este imposibil să-ți cunoști propriul tău nume.

Rep.: Ce efecte a avut asupra dumneavoastră și asupra operei dumneavoastră faptul că sunteți acum, voluntar sau involuntar, mai cunoscut, mai căutat? Ce efecte a avut asupra timpului dumneavoastră, felul dumneavoastră de a fi, atitudinea

dumneavoastră față de ceilalți?

J.S.: Cred că nu m-am schimbat, gândesc că faima nu m-a schimbat, că prietenii pe care îi am, cei de totdeauna, continuă să-l recunoască pe cel de mai înainte în cel de acum. Aceasta pe de o parte, pe de altă parte, faptul că asemenea faimă există nu are nici o influență asupra operei mele. Ceea ce într-adevăr vreau să-ți spun este că atunci când încep să scriu nu mă gândesc dacă ceea ce scriu va adăuga, va mări sau micșora faima pe care o am, iar ceea ce scriu nu este condiționat de faptul că, prin această faimă, scrisul are nevoie să devină mai puternic. Se poate spune chiar contrariul. Când am scris *Caiet de însemnări din mănăstire și Moartea lui Ricardo Reis* am lăsat un fel de cărare deschisă pe unde trebuia doar să urmez și totuși ultimele mele două romane reprezintă o ruptură, nu o ruptură brutală, drastică, însă există o ruptură care nu este numai de stil, ci de temă, ca și cum m-ar interesa ca de fiecare dată să vorbesc cât mai puțin.

Rep.: Ca și cum ați fi rămas mai singur?

J.S.: Nu, nu, nu mai singur. Lucrul acesta are de-a face mai degrabă cu vârsta, cu faptul că am trăit destul și nu mai am de trăit mult. Este la fel ca și cum aș fi stat de-a lungul vieții mele admirând o sculptură spunând ce frumoasă, ce bine e făcută, cât de artistică și ar fi sosit o clipă - care este clipa în care mă aflu -, în care întrebarea poate să fie: Ce e cu piatra asta? *Eseul despre orbire* constituie această întrebare, iar *Toate numele*, de asemenea.

Rep.: Poate că se caută în cuvinte identitatea pe care cineva încearcă să o explice, cu alte cuvinte, când citesc, citesc ca o persoană investigându-se asupra propriei sale identități și dintr-o singură parte foarte profundă care este aceea ce te face să vezi goale cuvintele, ca și cum s-ar fi dorit a le dezbrăca. Asta este ceea ce spuneți că de fiecare dată căutați să fiți cât mai esențial.

J.S.: Da, însă, noi cunoaștem cuvintele, le întrebuițăm, vorbim, spunem și scriem cuvintele pe care le cunoaștem însă cred că, în fond, cuvintele nu reușesc să spună prea mult, și nu vorbesc despre un autor sau altul, vorbesc de limbă. Limba se află aici și, cu toate că are cuvinte, cuvinte care au istorie, care au o relație internă între ele, un fel de fluid care circulă între ele, noi înotăm într-un ocean de sunete și întregii acestei imagini îi căutăm un sens. Cred că, în fond, cuvintele nu servesc decât pentru a căuta sensul. Ele nu sunt sensul, ele servesc pentru a căuta un înțeles, poate, toate împreună, organizate, dispuse în succesiune logică, nu atât gramatical, să ne poată da un sens; adevărul este însă că eu nu știu. Ce sunt cuvintele? Câteodată spunem că sunetul este mult mai bogat, mult mai dens, mult mai substanțial decât cuvintele, căci

acestea, de multe ori, nu servesc decât pentru a ascunde, a masca, escamota, ceea ce e puțin cam straniu deoarece un cuvânt care este întrebuițat pentru a învăța poate să ascundă ceea ce aparent învață și nu știu.

Rep.: Scriitorii cu mare faimă când aud elogii despre opera lor și despre persoana lor spun, de obicei: „Nu le merit“. Unamuno a primit odată un premiu din mâinile lui Alfons al XIII-lea și când regele i-a înmănat premiul a rostit și un discurs cu privire la meritele pe care le are. Unamuno i-a răspuns: „Vă mulțumesc în mod deosebit pentru acest premiu pe care îl merit atât de mult“. Mi-ar face plăcere să reflectați asupra acestui loc comun al scriitorilor pentru că atunci când ei primesc ceva, desigur că au un merit, cum se face că, totuși, ei spun, în general, că nu-l merită și de unde vine această umilință?

J.S.: Nu este nici un fel de umilință, este o falsă modestie, de asemenea și lipsă de curaj, curajul pe care l-a avut Unamuno. Vai de tine dacă mâine ți se oferă un premiu și spui că ești de acord cu toate cuvintele frumoase care s-au spus despre tine: te ucid, te distrug, și se spune orice, că ești vanitos, insolent, cum ai îndrăznit, deoarece societatea este ipocrită. Astfel că tu nu faci decât să simulezi o modestie pe care în fond nu o ai.

Rep.: Ce efect are asupra dumneavoastră curtenirea celorlalți?

S.: Câteodată mă fâstăcește pentru că niciodată nu știu să reacționez cu naturalețe, din încercătură ies cu puțină ironie, simulând că nu iau în serios ceea ce spun ei cu toate că, este adevărat, le iau foarte în serios și astfel mă ajută să mă mențin într-un oarecare echilibru care cred că s-a născut o dată cu mine, cum că totul este precar, că totul este relativ, că nimic nu durează și că ceea ce se spune acolo, chiar dacă este adevărat, nu poate dura.

Rep.: Când sunteți recunoscut în public vă simțiți încurajat, vă simțiți încolțit, care este reacția intimă?

J.S.: Nu, încolțit niciodată. Scriitorii, oricât de faimoși ar fi, nu cred că sunt încolțiti, în sens fizic desigur. Îmi face plăcere când trec pe stradă și cineva îmi spune „bună-ziuă“, sau „ce mai faceți“, mă simt reconfortat și sunt recunoscător, însă mereu cu ideea că aceasta se întâmplă pentru că ceea ce fac interesează persoana care a ieșit din propriul ei mutism și mă salută, sau se oprește pentru a-mi spune că a terminat de citit cartea mea, că i-a plăcut mult și-mi cere să continuu să scriu.

Rep.: De fapt, cu ani în urmă, o persoană s-a apropiat de dumneavoastră și v-a spus: „Sunt o ciferă, o cifitoare credincioasă“ și acum această persoană trăiește cu dumneavoastră și vă este soție. Îmi puteți povesti cum s-a întâmplat asta și, pornind de aici, ce părere aveți despre cauza care o face pe o femeie să se îndrăgostească de un om cu faimă datorită scrisului lui?

J.S.: Trebuie să introducem aici o nuanță fundamentală pentru că adevărul este că eu, în anul '86, în Spania, nu eram faimos și lucrul acesta trebuie să-luăm în considerare. Publicasem *Anul morții lui Ricardo Reis* și apoi a apărut *Amintiri din mănăstire*. Critica a primit bine cărțile, a vorbit frumos despre ele însă, de aici și până la celebritate e cale lungă, pe care eu nu o parcursesem. Astfel că, ceea ce este important nu este atât faima, cât faptul că o femeie, intrând într-o librărie dă de o carte, *Amintiri din mănăstire* se uită la ea, citește, presupun primele cuvinte, i se pare că-i trezește curiozitatea, o duce acasă și când termină lectura ei se înapoiază la librărie, ca să întrebe de acest domn, ce a mai publicat el și, astfel cumpără *Anul morții lui Ricardo Reis*. Această femeie nici nu și-l putea imagina pe autor că este un domn mic de statură, așa cum sunt portughezii. Pe eu nu a împins-o faima să mă cunoască. Acum, dacă cineva m-ar chema la telefon și mi-ar spune că vrea să treacă pe la mine să mă cunoască, aceasta da, aș fi făcut-o numai din cauza faimei mele, însă ea, soția mea, a fost împinsă numai de impresia pe care i-o producea lectura cărților mele, care au avut o bună primire, o primire, putem spune, firească. Și asta e totu

CONFLUENȚE EMINESCIENE

de OCTAVIA NEDELCU

Literatura populară reprezintă una din preocupările principale activității lui Eminescu, nu numai prin faptul că aceasta formează „un material din care culege fondul inspirațiilor”, ci și prin culegerile în sine, prin interesul manifestat față de folclorul altor popoare, în speță față de poezia epică sârbă. Primul traducător de poezie populară sârbă, Gheorghe Sion, scriitor român din Bucovina, publicase - în 1861 - în „Revista Carpaților”, câteva poezii epice, traduse după o versiune franceză. Momentul de răscruce în traducerea poeziei epice de vitejie din literatura populară sârbă va reprezenta însă publicarea în 22 de numere consecutive, în gazeta „Columna lui Traian”, a cărui redactor era renumitul scriitor, lingvist, folclorist și istoric Bogdan-Petriceicu Hasdeu, în 1868, a 17 poezii din ciclul despre aljević Marko (Crăișorul Marco). Acestea au fost traduse de către băănățeanul Dionisie Miron, direct din limba sârbă, după ediția lui Vuk Stefanović Karadžić. Dionisie Miron a fost primul traducător care a realizat o versiune românească foarte bună, reușind să mențină în traducere prozodia originală a versului popular sârbesc de zece silabe cu cezură după a patra silabă, rar folosit în poezia românească. Eminescu va prelua aproape integral aceste tălmăciri în gazeta „Timpul” în perioada 1880-1882 (numărul poeziilor incluse fiind mult mai mare, 36), iar ulterior reluate, în 1889, și în revista „Fântâna Blanduziei”. Istoricul literar Gheorghe Cardaș sesizează în antologia în care selectase cincizeci de poezii populare sârbe, în tălmăcirea lui Dionisie Miron, diferențe majore între traduceri publicate de Hasdeu și cele de Eminescu, versiunile publicate de poet fiind net superioare. Ideea că poetul, care publicase în două reviste ale sale un număr mare de poezii populare sârbești, a lucrat singur, ori împreună cu Dionisie Miron (cu care era bun prieten), la stilizarea acestor traduceri, a fost unanim acceptată de folcloriștii români. Faptul, însă, că textul unor traduceri publicate de Eminescu era, uneori, cu totul nou și integral diferit de celelalte variante publicate anterior, trezește presupuneri că poetul ar fi tradus și singur unele poezii. Dovezi concludente în susținerea acestei ipoteze nu există, exceptând unele indicii foarte importante. De pildă, faptul că, în revista „Timpul” traduceri respective nu mai sunt semnate cu numele lui Dionisie Miron, iar din cele zece poezii publicate în „Fântâna Blanduziei”, șase nu sunt semnate, trei semnate de Dionisie Miron, iar una cu M. Dionisie, reprezintă un adevărat mister întrucât Dionisie Miron nu semnase niciodată astfel. În consecință, s-a emis ipoteza, întrucât poetul publicase proza sa fantastică **Sărmanul Dionis**, că inițiala M. ar veni de la Mihai, iar Dionisie, pseudonimul după romanul cu același nume. Din numeroasele ipoteze emise, cea mai tentantă este, fără îndoială, cea în care Eminescu ar fi tradus singur aceste poezii. Chiar dacă incertă și contradictorie fără o temeinică analiză stilistică a textelor, rămâne cert faptul, unanim acceptat, că poeziile epice sârbe publicate de Eminescu sunt cele mai bune traduceri până în ziua de astăzi.

„Noi, cei de aici, rupți de pământ și de neam, legăsim în el tot ceea ce-am lăsat în urmă, de la văzduhul munților noștri și de la melancolia mării noastre, până la cerul nopții românești și teiul înflorit al copilăriei noastre. Recitindu-l pe Eminescu ne reîntorcem, ca într-un dulce somn, la noi acasă” scria în 1949 Mircea Eliade. Românul de ieri și de

azi se apropie cu smerenie de universul creației poetului, pentru traducător, însă, Eminescu reprezintă „epifania însăși a poeziei”, dovada supremă de iubire. Este un act de mare curaj și o întreprindere de excepție pentru tălmăcitor să articuleze într-o altă limbă ipostazele lirice, de cuget și simțire, ale sacralului. Asemenea „acte de curaj” s-au săvârșit de-a lungul timpului și în spațiul slav, al limbii sârbe. Temerari cu nume de rezonanță ca Vasko Popa, Radu Flora, Slavko Vesnić, Adam Puslojić, Ioan Flora ș.a., au încercat să redea cât mai fidel cu putință, în reviste și publicații literare, antologii ori ediții de sine stătătoare, inefabilul eminescian. Aceștia li se adaugă, nu în ultimul rând, și poeții Ileana Ursu și Milan Nenadić din Iugoslavia, traducătorii și tălmăcitorii ediției bilingve **Eminescu, Luceafărul & Scrisorile** apărută anul trecut la editura „Libertatea” din Panciova, cu o prefață substanțială semnată de poetul Slavko Almăjan, intitulată **Eminescu în fața cerului deschis**. Cartea de vizită a acestor poeți este impresionantă: Ileana Ursu a publicat volumele **Pensiune în bibliotecă, Grădina de cuvinte, Abilitatea vrăjitoarei**, iar Milan Nenadić, **Stefanos, Noul Stefanos, Catafalcul comun, Istoria însingurată, Masca răzbnării, Încep să aleg, Îngerul alb, Coroană pentru Gavrilo**. Împreună vor publica volumele **Poezii și Timpul pentru grădini**, împreună vor purcede să pătrundă în descifrarea structurii gândirii estetice a celui care a atins perfecțiunea limbajului. Cei doi poeți nu sunt la prima încercare de acest fel. În 1995 apărea la Editura „Slovo”, Vrbas, o altă versiune a **Luceafărului** și a primelor trei **Scrisori**. Fascinația pe care o trezește capodopera eminesciană, prin profunzimea ideilor și prin perfecțiunea formei, se oglindește și în nenumăratele tălmăciri ale poemului **Luceafărului** în limba sârbă. Traducătoarea Ileana Ursu, secondată de tălmăcitorul Milan Nenadić formează un tandem perfect care a trudit îndelung pentru a reda limpezimea clasică, exprimarea gnomică, puritatea limbajului și muzicalitatea inegalabilă a poemului. Poeții-traducători se confesează în postfața ediției, intitulată sugestiv **Continental Eminescu**, mărturisindu-și dilemele, frământările și temerile în incursiunea lor de excepție, de la dificultatea opțiunii pentru una din variantele sinonimice ale titlului până la schema prozodică invariabilă a catrenelor 7-8 silabe în ritm iambic, prin alternanța rimelor feminine cu cele masculine, sugerând o continuă înălțare și cădere. Iată ce ne destăinuie din „Atelierul lor de creație” poeții-traducători ai **Luceafărului** și ai **Scrisorilor** eminesciene: „De la traducere... la tălmăcire s-au perindat nopți și zile în șir de sincopă și entuziasm, ghemotoace de hârtie aruncate la coș, nenumărate pagini răsfoite din dicționare sârbo-româno-latino-italiano-francez, în efortul de a găsi formula lingvistică nimerită, rima potrivită, variantele adecvate. (...) În final am reușit, cel puțin așa credem, să nu fim doar traducători, ori numai tălmăcitori, ci ne-am străduit din răspuțeri - la ce bun modestia! - să fim poeți!”

Chiar dacă truda și strădania în actul traducerii nu este întotdeauna recunoscută și răsplătită pe măsura efortului depus, ediția de față, cea mai bună traducere de până acum, datorată poezilor Ileana Ursu și Milan Nenadić, reiterează miracolul inepuizabilei lumini a poeziei lui Eminescu într-un spațiu confrate, cel al literaturii sârbe.

De curând, o altă premieră editorială. La editura iugoslavă, Oktoih din Podgorica (Muntelegru), a

apărut pentru prima oară în traducere sârbă, o selecție inedită din **Scrierile politice** ale lui Eminescu, întocmită de Eugen Uricaru și Miljurko Vukadinović, intitulată sugestiv **Istocno pitanje (Chestiunea orientală)**. Traducerea aparține (din nou) poezilor Blagoie Ciobotin (România) și Miljurko Vukadinović (Iugoslavia). Selecția de față cuprinde articolele politice ale lui Eminescu din perioada 1878-1882, când era redactor-șef la gazeta „Timpul” tratând teme majore ale publicisticii eminesciene: cauza națională, chestiunea dunăreană, politica slavă și Europa, românii din Serbia, evenimentele din Balcani ș.a. Opera publicistică a lui Eminescu e formată în mare parte din lucrări care arată preocuparea sa constantă privind tot ceea ce e în legătură cu viața națională. Eminescu e un îndrăgostit de neam și țară, un mare evocator al trecutului nostru, un luptător pentru câștigarea drepturilor românilor subjugăți, un vestitor al marilor evenimente ce aveau să schimbe destinele neamului, dar și un critic al societății contemporane lui. În prefața închinată **Cititorului**, scriitorul Eugen Uricaru remarcă dualismul atitudinii eminesciene de apologist al națiunii dar și de critic vehement al prezentului lipsit de credință, ideal și adevărat patriotism, evidențind paralelismul contextului istoric, al destinului și culturilor celor două popoare. Recitindu-l pe Eminescu suntem surprinși de acuitatea, actualitatea și spiritul vizionar al acestuia, angajarea sa intelectuală și spirituală impunându-se ca un model de conviețuire pentru veacul ce va să vie. În postfața **Cititorului sau despre un alt fel de naționalism inevitabil**, Miljurko Vukadinović transmite un mesaj emoționant cititorului sârb prin această selecție posibilă: „Astăzi, când regimul de navigare pe Dunăre e pus din nou sub semnul întrebării și când nenumărate poduri sunt distruse, această selecție de texte ajunge direct la tine, cititorule binevoitor, grație singurului pod indestructibil - acela al afinității întru cultură, al conviețuirii umane și al sfintei noastre ortodoxii”.

1). Poeta Delia Dună a venit tocmai de la Bruxelles să-și lanseze cartea în România.

2). Al. Balaci scrutează orizonturile roșii, pe care le-a îndrăgit atât de mult.

3). Declamă Ioan Flora. Valentin Tașcu, Ioan Buduca și Traian T. Coșovei s-au prăbușit într-o totală admirație!

4). Oriunde s-ar afla, Liviu Ioan Stoiciu notează orice aude. Trebuie să-și facă și el o operă. În imagine, în compania Angelei Baciu, lui Ion Caramitru și lui Ion Hadârcă.

5). Când se mai afla în cărți, Paul Everac se strecura în vecinătatea unor scriitori veritabili: Aurel Rău, Romul Munteanu, Gheorghe Tomozei, Constantin Chiriță și alții.

